

5266

I

Mag. St. Ols.

P

Literat. 240.

XIX. e. 5.

COMITIA SAPIENTVM.

Scriptore
IOANNE INNOCENTIO
PETRICIO,
Medico & Historiographo in Aca-
demia Cracouiensi.

PARS PRIMÆ.

CRACOVIAE,

Ex Officina Typographica Francisci Cesarij,

ANNO DOMINI M. DC. XXVIII.

M. Luca Piotrowski. C. M.

IN STEMMA.

G.

C.

P.

Z.

D. Z.

C.

S.

V. C.

Belligero premitur sub quadrupedante Ceraſtes
Lunaq; ſydeream circinat orbe facem.
Namq; Ducum æthereo generi, & bellantibus armis,
Fulgurat hinc ſplendor, robur ab inde venit.

M. Jacobus Vitellius, Collega Maior.

5266 I

Illmo Principi ac Domino,

D. G E O R G I O

DVCI IN ZBARAZ,

C A S T E L L A N O

Cracouiensi:

PINSCENSI, SOCALIENSI, ZARNOVE-
CENSI, VISLICENSI, &c. &c.

Capitano.

JOANNES INNOCENTIVS PETRICIVS S. & F.

PRIMUM TE PRINCEPS
ILLVSTRISIME conueni-
unt, nomenq; Tuum ad publicum fa-
uorem depoſcunt, quos hic vides, Sa-
pientes. Alij, didicimus experimen-
to, quam religioſe etiam à ſalutanti-
bus adiri conſueviſtis, quam multa obſtantia, quam ma-
gnam circa vos, que, licet vndiq; pateatis, ſepe nos dimo-
uet, habetis cuſtodiam, in ſolâ amplitudine & ſplendore:
hi, quanquam iſtud & quicquid ad ſe pertineret intellexe-

)(2

vunt,

DEDICATORIA.

runt, non timuerunt tamen apud Te insolentiam vel repulsam: Absit PRINCEPS: nullius hic temeritas in Cynicorum erumpit superbiam, ut non aestimet Alexandrum, non perdit etiam in Sapientibus ius suum. Vestri reuerentia & respectus, sed cum utroq; magnus immineres, nescio utrum laudabilius fuerit, Fortunam in Te agnoscere, quam etiam in pessimis habet, veneratione, an Virtutem, quam nisi in optimis præstat, fiduciâ & facilitate. Sunt quidem & illa, quibus unumquemq; perstringis, luculenta testimonia Virtutis Tue, sunt caræ Tue merces, non nisi magnis meritorum pretiis à gentilibus Tuis Tibi, Teq; ipso comparate: Natalium splendor, in quo, quàm educatio, quàm hortator aliquis, quàm ipsum virtutis nomen cognitum Tibi fuisset, antè idoneus dignusq; maioribus, conscientia & indole fuisti: Opum amplitudo, in qua simili cum Deo munere, præter bene faciendum virtutesq; propagandum, nullam Tibi ad alia facultatem reliquisti: Nominis decus, quod iam multiplicatum gloriæ insignibus, illustrius Tuâ serie continuationeq; reddidisti: Senatoria dignitas, in quâ plena meritorum consecutione, principem statim primumq; locum obtinuisti: iam tot tituli, tot appellationes, quibus cælum nostrum repleuisti: hæc tamen omnia, quantumuis in Te mira-

DEDICATORIA.

miraremur, suspiceremus, in virtutibus reponeremus, liberè dicam, alia pretulimus; unâ tantum causa: Fortune, quæ simul cum his aderat, verecundiâ. Minora, fatemur, & si cum prioribus conferantur, inferiora erant, quæ nos ad Te inuitarunt, quæ adduxerunt, literæ, doctrina, eruditio, sine iactantia, fastu, vanitate; adhuc pari librâ mixta comitas cum gravitate, modestia cum potestate, simplicitas cum auctoritate, constans omnium equabilitas, equalis omnium constantia: sed fuit quiddam in his, quod nobiscum consentiret, & seu naturâ seu affectu mitioribus & quasi familiarioribus dotibus addicti, virtutibus quidem Tuis pretulimus, sed non nisi alias virtutes. Peruenit tamen ex aliis ad alias veneratio, & sicut ubi una virtus, ibi omnes adsunt, ita quem aliqua in Te honorem, eum omnes habent. Non est ingenij nostri illarum magnitudinem colligere, longamq; replicando memoriam, merita cuiusq; conuenienti comparatione connectere: literas, doctrinam, ipsam Tuam Prudentiam quanti fecimus, ex eo cognosces, quod nulla sine hac virtus Tua stetit. Nolo ego referre, quoties illa exacerbatos in republica ciuium animos, atq; in mutuas surgentes pernicies sedauit, quoties turbulentas minas, periculosas offensas, erumpentes seditionum faces extinxit, quoties eius opem respubli-

DEDICATORIA.

ca requisivit, quoties consilium in ambiguis, medellam in rebus afflictis imploravit: nulla his magis adhuc, quàm sola prudentia laudatur. Debuiſti hanc ſaltim in aliquo preſtare nobis, ut dignitatem non habere modo ſed etiam exercere, ut vel ne ideo Senator dicereris, quod tantum fueris. At quantam Tu ſimul virtutum turbam hæc unâ produxiſti? Temperantiam, cum nulli commodo publico utilitatique, priuatum ſinum paſiſti. Pietatem, cum Tuas offeſas publicæ ſaluti remittendo, ſingulos, vniuerſos, vel pro beneficio, quod ſui muneris eſſe ſcirent, reſumere libertatem, inuigilare publicis commodis, commoueri temporum vice, capeſſere afflictæ reipublicæ curas, exorare, hortari non remiſiſti. Conſtantiam, cum in nullius gratiæ, oſtentatæque ſpei auctoramentum & ſententiam pedibus tranſuiſti, neque ad diuerſiſſimam partem à Tuâ dignitate æquitatēque reſceſiſti. Fortitudinem, cum potius dicere que velles odioſum ſed honeſtū, quàm que nolles miſerū & turpe reputando, res his temporibus inter ſe diſſociabiles, dignitatem libertatemque miſcuiſti. Vnde magnum quoque Tibi his ciuium amorem, magnam fidem peperiſti: ut quoquo vocares, Te alacres & ſecuri ſequerentur, quicquid ſuaderes, Tibi tam propè parerent quàm Regi, tam fiderent, quàm ſibi. Non rationibus colligam quod experimentis probatum

DEDICATORIA.

tum eſt. An ſpes aliqua paulo ante fuit, ampliſſimam regni Curiam, circumuentam ancipiti hoſtium ciuiumque metu, cum inde armis, hinc diſcordiâ, quâ iam perire nihil ſine vniuerſo nobis poterat, agigaretur, ab aliquo expediri liberarique poſſe? Factum; cum diuinam prudentiam, hoc eſt, Tuam interpoſuiſti. Amouiſti haud mora inteſtinum malum, ſuſtulſti peſſimum exemplum, & quamuis hoc idem alij conarentur, Tibi tantum obtemperatum eſt, Tu concordiam, Tu Comitia perfeciſti. Itum in ſuffragia eſt, impetratum quod poſtulabatur, interque alia laudanda, deſeruimus lucra, nobis ſeruauimus noſtras meſſes, ac ne hoſtilibus uſibus anni exuberarent, clauſimus apud nos, exterarum quoque gentium abundantiam vel famem. Vide PRINCĒPS, in quot vias ab una prudentiâ; in quot laudes progreſſus es; tantòque etiam illuſtiores, quantum excellentibus ingeniis, ſæpius didicimus deſuiſſe artes, quibus ciues regerent, quàm quibus hoſtes ſuperarent. Sed num hoſtes quoque Tibi deſuerunt? num arma? num ille idem in periculis animus? Parumne Te experti aſperri-mâ expeditione in Turcas ad Buſſam fuimus? Vbi poſt caſtra, manus, equos, viros, conſtantiam, perſeueranti-am, quid tandem habuimus, quo hoſtem vicimus, præter Teipſum? Querebat iam ille perteſus belli, aliquod diſceſſionis

DEDICATORIA.

secessionis sue pretium, contentus oppidi unius, sibi infensi inimiciq; ultione, longâ contentione illud à nobis, quod Taurum erat, deposcebat, Bersadam nominabat, Bersadam in conditionibus, in summâ pacis ponebat, flagitabat: nos quoq; cum hoste eandem à Te rogauimus, in necessitate attulimus, monstrauius, quâ unâ tunc potuit redimi patria, hostis amoueri. Leue munus, quod libenter patrie dares, erat, sed quàm amplius in eo de fortitudine haberes, illo demonstraſti, quod nemo à Te impetrauit. Excogitaſti ad nostras preces aliud quiddam, quod pari in patriam pietate, impari nobiscum mente virtuteq; prestares: antequam hostes, antequam nos sensissemus, sperissemus, maximâ precipitiq; celeritate ad hoc missis equitibus, ipse oppidum deuſſiſti, controuerſiamq; & bellum flammis reſlinxiſti. Magne hæ PRINCEPS laudes sunt, pulcherrimi fructus animi, consilij, prudentie Tue. Neq; hoc unum tantum nobis experimentum, sed aliud alio maius pulchriusq; preſtiſti. Vel illud adhuc cuiusmodi eſt, cum regnum, fatis haud dubiè malè nobis cogitantibus, inopinatò ab omni parte agitaturn ac perterritum, pro vitâ iam propè suâ saluteq; extimuit? Hic animos oculosq; percellebant rapte per perfidiam prouincie, immiſſus in interiora regni hostis, portus proditi, aperti aditus, agri, arces, urbes,

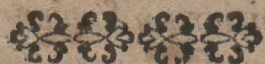
DEDICATORIA.

urbes, homines, sine prelio, sine morâ, momento auerſi, capti, traditi: hic nihil à nobis in ista prouiſum paratumq;: hic plures alij hostes, hic ipsi vicini, palam aut occultè ad occasionem infensi paratiq;, Moschi, Tartari, Turca, ceptum statimq; compositum cum Ferdinando Cesare bellum, Mansfeldiani amisso Duce vagi, capiti iam Reipublicæ, Coronæ regie, è Sileſiâ proximoq; imminentes. Si, quis tunc laborantibus succurrit, quis opem manumq; nobis porrexit, quaſiero: an non Tu, qui Te primum in Tua parte opposuiſti? Si, quis hostem exterruit, arma ei ex manibus excuſſit: an non Tuidem, qui Tuis pariter exsonuiſti, qui nostra strinxisti? Ad Te tunc reſpeximus, Tibi obtemperauius, ad Tuam vocem, auctoritatem, in Comitola extra ordinem conuenimus, pecuniam obtulimus, arma, viros comparauius, ad nomen, delectum reſpondimus, ipsi deniq; in ferro, in excubiis fuimus. An hæc frustra, an in cassum suscepimus, iniuimus, fecimus, fatentur dolenter ij, qui nobis non crediderunt. Sentis verò iam PRINCEPS, ut omnia, quæcunq; continenter meditaris, quæcunq; aggrediendo nobis exponis in lucem, ab altitudine animi à Tua prudentia proueniant, ut nihil se ab eâ diuelli separariq; permittat, ut quæcunq; in Te virtutem sumimus, sequantur omnes, datâq; per unam viâ cetera

DEDICATORIA.

cetera mirabili societate ad se inuicem coacte, parem cum illa agant triumphū. Quamuis enim multiplicamus nomina virtutum, gradus inter eas facimus, non habent tamen ille inter se discrimen, non numerum, nisi de nostra infirmitate, ideoq; à nobis diuise sunt ut intelligantur, ut elegantur. Non exuerunt hic PRINCEPS, non deposuerunt Sapientes, virtutum Tuarum memoriam, reddent etiam Tibi, si vis, de sua electione rationem. Quicquid in Prudentiâ Tuâ pretulerunt: admiratio est, quâ simul omnes in unâ inuenerunt: quicquid in Prudentiam Tuam contulerunt, infirmitas est, quâ simul omnes capere non potuerunt: quicquid in Prudentiâ Tuâ laudauerunt, affectus est, quo simul omnes in unâ amauerunt: quicquid in Prudentiâ Tuâ coluerunt, reuerentia est, qua simul omnes in unâ honorauerunt: quicquid in Prudentia Tua praeceperunt, fiducia est, quam sibi ab una in omnes congesserunt. Satis est PRINCEPS: annue vel hac unâ Sapientibus, aspira fauorem quem petunt, dexter volensq; inuocantibus adsis, iam illi, & per ceteras Tuas excelsas virtutes, pleniori se predicatione inuebent, & à Tuis auspiciis, per aliorum beneuolentiam inoffensos agent cursus.

CO.

COMITIA SAPIENTVM LECTORI MEO.

Propositum & scopus libelli.

LARORVM Virorum non <sup>Occasio scri-
ptionis.</sup> partem modò, & facta moreq; posteris tradere, sed vultum etiam, sermonem, habitum, totumq; quod viuentium fuerat à morte effingere vsitatum est. Meritò id sane & perquam conuenienter. Nam nec delitescere potest imago, quam ad morum lineamenta nemo non intra se statim concipit videtq;, & dicta factaque, quæ non quilibet potuit, conuenit ut non quemcunque, sed suum referant autorem. Adhæc solæ non tantum aures efficiunt, & quamuis vtraq; ad animum via est, fortiùs tamen perueniunt, quæ animus non narrari sibi tantum putat, sed exprimi, & oculis mentis ostendi. Hinc illi ^{Dialogi &} apud scriptores Sapientum cætus, representati per Symposia, solennes Canas, Conuiuia: excogitata, quò suis se dictis sententijsq; exercerent, Pa-

A

læstræ

eorum incun-
ditas

in quam fer-
tur libellus.

Libertate li-
berarium

Imitatione u-
ptimorum

ex quibus cō-
cinnatum hoc
opus

læstræ, Scholæ, Academiae. ubi nulla re vero dissi-
miles, videas inuicem moribus studijsq; conium-
ctos coire, gaudere congressu, officiosis vltro ci-
troq; verbis colloqui, alia ex alijs inter eruditas vo-
luptates mouere quaestionum capita, interdum se-
se mutuò lacescere, iocis decertare, acutè, festiuè,
ambiguè, salibus, sensiculis, ludere, ducere, suspen-
dere, vt inter tam seria, tam viuâ & spirantia, ne-
scias quid mors in ipsos egisset. Cæpimus hîc vi-
des, in simili quoq; ludo tabulas & stylum, non pa-
ria efficiendi arrogantia, verum ludendi licentia.
Nemini hæc libertas aut voluptas in literis negata,
sed velut in instructissimo aliquo emporio hortu-
ue, quicquid studij cuiusq; poscit affectio, posita la-
boris mercede, auferre permissum. Quem licet
hîc fortasse in cæteris videar lusisse perdidisseque,
in eo saltem non vsquequaq; improbandum refe-
ram, conatus quantum potui, tam assuescere opti-
mis, quam quod in alijs optimum erat, meum fa-
cere. Nam statim profiteor, statim moneo, quic-
quid hîc est, ab alijs esse, sic scribendo tempera-
tum, vt aut aperiam, quod aliquem dixisse non la-
teat, aut tegam, quod aliquem dixisse oporteat.
Si dicto non credis, si diffidis, si dolum times, quam
aliquid præproperè ac iniquè pronunties, aut diem
iudicij diffunde, quoad de quo dubitas liqueat, aut
vadem comunem literatorum à me quoq; accipe:

Nihil

Nihil tam difficile, quin querendo inuestigari possit.

Terentius in
Heautonti.

Obscuritas
excusatur

iure,

naturâ,

noris, quæ
big, addita.

Materia li-
belli.

Varietas,

Quod si in eo me absolutum dimissumq; ad ali-
ud iudicium & quaesitores retrahis, quod non sim-
plici & aperta oratione, quicquid tradere propo-
situm erat curatum est, quod inductæ nubes & te-
nebræ, per quas videre intelligereq; quæ velim,
nisi solus & vnus possim, quod figmentis operi-
mentisq; præfocata sepultaq; omnia. Primum, re-
spondere ad ista possum, scitum illud Imperatoris
Romani, *Rationem otij sui neminem reddere.* Deinde,
ad naturam prouocare, in qua nihil non serium,
& tamen obducta sunt omnia, plurimum lucis,
& tenebras experimur. Quanquam cum libris
illud quod cum amicis facere oportet, quos an-
tequam perspicias noscasque, plurimum salis
cum ijs prius delingas necesse est. Neq; hîc adeo
simulantur omnia, vt nihil intelligas, nihil vi-
deas, cum etiam more calculatorum, ingentes re-
rum summas sensusque, breuibus subductionibus
collectos, hinc inde apposuerimus. Cæterum ma-
teria, vt ferè tales solent, vna non est, alibi, quod
alicubi lectione compertum annotatumque, alibi
mores, sermones, consilia, amores, varijs casibus
euentibusq; mixtos, sub doctiorum sapientumq;
æstimatione circumferens. Vt agricolæ solent, in
vno campo, non far, aut siliginem solum, sed hor-
deum, fabam, variaq; legumina serere, sic ego, quæ
meditatio, remissio, labor, otiumq; attulerat, plu-

Comitiorum Sapientum,

4
ra quasi semina spargo, ut colligam, quicquid seu
quæstibus, seu cuicunque; usus prouenerit. Inclina-
tior tamen ad posterius opus libellus est. Equidem
scio, nullum iam hodie tanti opificium præ Politi-
cis æstimari, in eo nullius non propè iam calamos
& industriam consumi, ad illud sacrorum quoque
hominum studia, relicta diuinarum rerum com-
mentatione transferri, ibi sedulo occupari, eudere
præcepta, subijcere consilia, monstrare artes, do-
minandi secreta, utilitatum compendia, callidi-
tatum diuerticula, ac ut Circe olim suis artibus so-
lebat, homines in sues, uros, leonesque; sic illi Prin-
cipes suis præceptionibus, sæpè in monstra, inque;
eam formam quam finxerint, pro arbitratu verte-
re transformareque;. Mihi non sub religione Politi-
ci scribenti, libertas erit alia. Sunt quoque; hæc artes,
sunt præcepta, sunt exempla, sed saltuatim & bre-
uibus scriptiunculis tradita comprehensaque;. Pote-
ris hæc undecunque; inceperis, ubicunque; desieris, &
quasi à se discedentia legere, & quasi cohærentia.
Sicut quidam lepuseulis, capreisque, ac similibus
feris, subiecta domibus ponunt viuaria, ut & in
conspectu clausa venatio possidentes oblectaret o-
culos, & cum usus epularum exigeret, feræ velut è
cella promerentur: ita hic sententias, exempla, no-
ua, antiqua, extera, domestica, in vnum cumulum
congesta, ac velut vineta habes, ut nec laboriosum
sit, quæ per autorum sylvas latent, vno velut se-

pto

Pars Prima.

5
pro clausa reperire, nec radiosum, mixturam qua-
dam rerumque; varietate oblectantia, sæpius visen-
da conuenire. Si non singula animo tuo respon-
derint, laudes voluntatem, ignoscas ingenio, me-
mor illius Varronis, *Neque in bona segete, nullum esse spicuum*
nequam, neque in mala non aliquid bonum. Iudicia certè &
censuras ut antè præiudici, ita antè remoueo. Erit qui
aliquem posthabitu præpositumue, omisum negle-
ctumque; à me deprehendat, iudicio & malitia negabo:
dedi quos meminisse potui, in alijs si nomelatores
mei defecere, quid hic mea fraudis? Deinde, ne-
quaquam dignitatis cuiusquam arbiter iudexue,
quod aliqui in canis, idem in comitijs seruauit, nec
paucis loca atque; fercula quadam opima primaque;
cæteris vilia & minuta distribui, sed toris epulisque;
positis, perinde omnes dignitate, cunctisque; rebus,
ac mensa æquauit. Etiamne sacros & profanos? etiam
amne religiosos cum gentilibus inquires? Etiam. Ho-
spites enim tunc omnes & sapientes atque; ad mensam
carumque; non ad aram notamque; recipio. At enim mi-
nus seuera aliqua obijcies, & inter alios errores
admissos quoque; amores? Ut augeam adhuc, agnosco
culpam, amplector etiam, & errare quidem me sed cum
summis viris fateor. Scripsere plura doctissimi, gra-
uissimi, sanctissimi que; homines, nec tamen pollue-
runt sanctitatem vitæ suæ, præsertim qui nec volu-
ptatè cum Epicureis præceptis instruxerunt, nec à se-
ueritate latitiâ omnem cum Stoicis exegerunt. Nos

A 3

verò

potissimum
politica

In hac quis
labor recen-
tiorum.

um hic
datum politi-
ca.

Autoris roga-
tio & excusa-
tio si peccat
aliquid

in enumera-
tione perso-
narum

in earum or-
dine,

in religione
& sanctitate

in amoribus.

Nam castum
esse docet pi-
um poetam.
Ipsam, versi-
culos nihil ne-
cesse est. Ca-
nullus.

verò ut hæc etiam paucula refugiamus, sanctiores ipsis, seu eriores erimus? unde verò? Et sane, scriptis omnis gratia à varietate paratur; quæ nisi adsit, quantumvis sint illa iucunda & delectabilia, desinunt videri, ubi similia pariaq; esse quocunq; modo cæperunt. Deniq; ut semel omnibus occurram, non inficior me in hoc opere velut in itinere & peregrinatione, alibi assedisse, defecisse, alibi dehexisse, aberrauisse, obuijs & narrantibus accredidisse, umbras arborum, fonticulorum amænitatem, auræ refrigerationem, variaq; moras captauisse, multa seria derelictui habuisse. Profecto enim ista, concinnata potius in negotio, quam in otio fuere, Quæ qualiacunq; inueneris, memineris etiam eos, qui mortalium habiti sunt sapientissimi, multa quoq; potuisse, non omnia. Nam nec vastitatem immensæ tractationis de quacunq; re persequimur, & cum lectione quæsitæ stylo committimus, ea tantum sumimus quæ exigit materia, non quæ rerum natura; in quarum altera pauca sunt, in altera omnia. Magnæ verò rei quantulumcunq; possidere esseq; participem, abundè semper pulchrum magnificumq; fuit, nec magis famam, vasta & ingentia artificum opera, quam Homerus in nuce, nauis Myrmecidis, quam apicula pinnis abscondebat, paruaq; alia habuere, siquidem nescio quo pacto, notæ sæpe fuerunt magnorum ingeniorum minima etiam compendia. Sed iam res quod habuere ferant exordium.

Iterata de-
precatio.

In verbosos
& loquaces

Paruitas li-
belli non de-
mit magnitu-
dini ingenij.

Monita à Cleante Philosopho dantur, ingre-
dienti iter sapientie omnisq; honesti.

Audiebam regionem esse, post tot sæcula, seu natu-
ræ ingenio, alia alibi in orbe sorbentis inferentisq;, seu curâ hominum, haud pridem ortam comper-
tam. Hanc, supra alia rerum miracula maxime miram. Illic omnes sublimitates ingeniorum, omnes subtilitates artiû, omnes cultus venustatesq; literarum ingressis exhiberi ultroq; patere. Inde velut ex aliquâ vrbiû, quas in excelso lunaq; esse & habitari putauit Colophonius Xenophanes, quicquid vspiam agerent, quicquid cuderent doctiores, perspicue ac minute videri obseruarique. Eandem ignauorum ignarorumq; adeo impatientem, ut perinde illic, ac in Anglia lupi, in Scythia asini, in Æthiopia equi, nasci aut viuere diu inue-
cti possint. Quæ, aliaq; plura multorum famâ fideq; accepta, cum diutius pigeret non videre, iui, perueni ad ipsam. Regionem obiecti in circuitum montes, elataq; in cælum & ardua aspectu quoque iuga claudebant. Quâ parte intercisa auulsaque cacumina, cæca omnia & obscurissimis tenebris nocteq; suffusa, & viam, & visum contra tendentium suppresserant. Introitum tamen illac esse frequentia affluentium, præstolantiumq; ut ad limen fieri solet hominum indicabat. Nam & versos eò

Ingressus in
allegoriam

Vrbes homi-
nesq; in luna
esse quis puta-
uit.

Quæ anima-
lia ceris in-
cis agere na-
scentur haben-
turq;.

Nemo tam
rudis est ut

vultus

Moni-

Comitiorum Sapientum,

videri etiam vultus oculosque, & omnes tanquam ad mortiferam viam animas aduertebam stantes,

Virg. lib. 6. Tendentemq; manus ripæ ulterioris amore.
Eneid.

Cocytum primo, venireq; cum cymba Charontem putabam. respexi: & quamuis per caliginem Cleanthem agnoui. Lucernam is manu tenebat, quâ languescentem in tenebris lucem subinde oleo affuso reficiens, monstrabat euntibus viam. Hanc ego quoq; ad illum magno nisu per turbam molitus, cum propius accedens, nauli loco præmium etiam offerrem, ille nisi conditione obligatum, me ducere posse negavit. Conditio erat, qualis aliquando de Eurydice Orpheo data. **NE OMNI-NO RESPICEREM.** Nec valde dissimilem aliam, subsiliens in flammam lucernæ fulgor oculis ingerebat. Erat autem præceptum Pythagoræ, his verbis auroq; ad lychni oram ductum, **PER EANDEM VIAM NE REVERTERE.** Eò altius quiddam, quò pluribus sententijs iuberetur suspicatus, quæ ratio tam duras leges decretaq; in aduenientes censuisset, sedulo Cleanthem interrogavi. Nempè, respondit ille, ipse recti amor & virtutis studium, à quibus iam defecit, quisquis non timuit retrò reflecti aut reuerti. Non sapientiæ modò, sed omnis honesti summa in eo est, ire nitiq; & spectare id solum, ad quod accingeris. Nam nec profectum quisquam in ijs inuenit, quæ post se relinquit, & dimissa ignaviæ voluptatib; via, eadem

Pars Prima.

dem facilitate ac consuetudine repetitur, quâ respicitur. Nemini licentia tuta fuit, nec quilibet magna peruenit, nisi qui se sollicitè custodiuit. Multorum annorum Pythagoras obseruauit silentium, quo non linguæ taciturnitatē, quæ præclara quæq; edocet, sed affectuum in animo obstrepentium & cupiditatum compesceret clamores. Ampla & pretiosa quidam patrimonia, in vnum redacta proiecerunt in mare, quò calcatis vtilitatibus irent, pergerentq; ad virtutem sine omni respectu. Lucunditatem plurimi omnemq; indulgentiam, duris & asperis præfocarunt prorsusq; exegerunt ex animo, ne ex eâ, velut ex relicto cinere, latens quandoq; rediret resurgeretq; cupiditatum flamma. Nihilò mollius ad sapientiam ac ad virtutem peruenitur. Custodiendus quoque est animus, oculi, aures, insitendum capitis, pergendum, quærendum secretum, silentium, fouendus iste manibus laboratus igniculus, facundus æterni alterius & illustris ignis, noctes ac tempora ad quietem & refectio-nem à naturâ data, in acerrimo labore & vigiliâ ducenda, tadium, fuligo, sudor lucubrationum bibendus. Cessit his quicunq;, aut ad blandiora respexit, iam sapientiæ possessione depulsus est. Hæc locutus, nihil postea abnuentem, solenni Philosophorum formulâ ad sapientiam initiauit **S V-STINE & ABSTINE**, statimque viam exorsus est. Quanquam præceptus iam labor, ipseque in-

Explicatio silentij imperati discipulis Pythagora.

Philosophorum veterum Austeritas.

Sententia in vtramq; fortunam utilis Epileti Philosophi.

Explicatio fabula de Eurydice & Orpheo

præcepti Pythagoræ.

Ad consequendam quamcunq; rem duo necessaria Amor & Labor.

*Multa necesse
est in discen-
do facias im-
probanda, ut
efficias quod
aliquando pos-
sit probari.*

*Dictum Ma-
coni.*

grediendus solitudinis & tenebrarum horror, ad omnem patientiam animum durauerat, res tamen tristis experiendo fuit. Iter contortum, impeditum, varium, difficile, & non vnâ laborum serie properantibus inefficax; modo eminentium saxorum scruporumq; acuminibus asperum, alibi subtracto in profundum solo præceps abruptumq;e, alibi decliui descensu, aut vbi terra immaduerat, imbre roreue instabile, lubricum. Igitur varia etiam tetraq; luctatio fuit, vt quòquò ventum erat, offensare, titubare, cadere, resurgere, exstantia corripere, & iterum ab ipsis adminiculis labi, corruere. Nec lassitudinem morâ aut quiete lenire contigit, subinde Cleanthe admonente ingerenteq;e, REMISSIO EST ANIMI AMISSIO. Ita ægrè per viarum difficultates, continuamq;e ac velut æternam noctem, quam nec planè lucerna Cleanthis soluebat eluctatus, perueni tandem ad optatam regionem terramq;e. Mutata statim omnia, locusq; ipse beato ac felici aspectu, ita repente permulsi animus, vt fatigationem susceptosq; labores, nouus hospes spectatorq; contemnerem.

Regio sapientum, mores, opes, studia describuntur.

Cælum nullis nubibus nebulisue obductum, sed purum, serenum, & diurnæ lucis plenum, nunquam non in sole est. Aëris mira clementia, nullo noxio afflatu ingrauescens, & cum aliquo spiritu moue-

tur,

tur, sæpius auras quàm ventos habet. Inde incolis ægritudo omnis ignota, languor, malaque senij. Multos videas, vix credibile dictu, dispari ætate, dissitisque sæculis natos, ignotos, velut æquales, in vno temporum ætatumq;e consistere æuo, inuicem nosci, coire ad colloquia, Socratem cum Parmenide & Timæo, Paralum & Xantippum cum Protagora: iam Cottas, Lælios, Scipiones, inter quos aliquorum natiuitas, vix aliorum attigerat vitam. Regionis formâ pulcherrima, & velut vnicum exemplum in vno loco gaudentis naturæ. Illic herbidi apriciq; colles, inde florida prata campique, iuxta, nemora sylvarq;e, iam fonticuli & strepentes riui, eo prospectu varietateq;e, vt his modo illa, modo hæc sola, interdum simul omnia, gratissimâ mixturâ latentur. Quicquid est quo vita carere non debeat, nusquam est præstantius. Nihil otiosum, nihil sterile videas, sed terram vbique grauidam, quicquid desideres pleno gremio fundentem. Montes quoque in ea excelsi, non niuib; horridi incultiq;e, sed Musis dilecti habitatiq;e, virentes in imo lucis pubentibus, in sublimi sustinentes nemora nutantia. Celeberrimi sunt Parnassus, Helicon, Pierius, Cithæron. Sub ijs specus sunt antraq;e: in his quod subire vetet nihil horribile, sed amænæ umbræ & opaca suaue resonantia. Inter alia nobilissimum Corycium antrum, responsis & oraculis Musarum memoran-

*Fingendi li-
centia quam
& nos secuti.*

*Dialogi Pla-
tonis, Cicero-
nis.*

*Musarum
montes*

fontes etiam,
à quibus Poe-
ta Musas ad-
ferendam opē
suis carmini-
bus euocare
consueverunt.

dum. Exiliunt propē adhærentq; inclyti fontes,
Hippocrene, Libetra, Pimpla, Castalius, & totam
sinuoso alueo terram lambens perfundensq; Hili-
sus fluuius. Aquæ ubiq; ita limpida & perspicua,
vt & arbores ex ripis alueorum marginesq; & relu-
centes in fundo calculos, aut quicquid mersum su-
spensumue, propriâ imagine reddant annume-
rentq;ue. In ijs prout otium lususq;ue sollicitat, na-
tare, lauari, perfundi Musis mos est. Imminent lit-
toribus villæ vicique, qui vmbrosis nemoribus se-
pti Academias, Lycea, Porticus, Exedras, quæq;
sibi suisq; vsibus sapientes construxere continent.
Hæc est regio Musis literisq; sacra, hæc facies, hic
visus eius.

Mores sapi-
entum.
Probitus.

Cæterum quod rarum & par miraculo est, in tan-
tâ naturæ luxuriâ propē paratâ peccantibus, summa
incolarum frugalitas, summa continentia, summa
æquitas, nec vlli corrupti mores. Sunt etiam qui-
bus adeo contumax, & velut sui ostentatrix est pa-
tientia, vt inter prima reputent vltro tristissima su-
bire ijsq; non lassari. Hac constantia in virtutibus
durati, magnam sibi libertatem fecerunt. Non
regem aliquem aut leges vt recte faciant, sed quod
optimum in vita, se quisq; timet. Virtutes alter al-
terius tantò impensius amat æstimatq;ue, quantò
maioribus ipse abundat. Ad sapientiam, vix vlli
peruenire, qui se peruenisse credit, contingit. Pre-
tiosissimum inter cætera putant, intelligere quenq;

Amor.

Sensus humi-
lia.

nescire

nescire se quod nesciat, & cupere quod ignorat,
addiscere. Hinc salutem inuicem precaturi adscri-
pturique, non *Salue Valeue*, sed *NOSCE TE IPSVM*
vsurpant. Ipsi nihil inter se simulatum habent, ni-
hil fictum; astu vacui, à fraude, affectatione, fugo,
auersi, à pretio incorrupti, simplices, sinceri; nu-
dis affectibus. Arrogantia in omnem vitam infā-
mis apud eos & probrosa est. Recte factorum
mercedem perfecti in conscientia ponunt, minus
perfecti in gloria. Nec tamen hæc ex toto etiam
ab ijs qui contemptum eius profitentur, abiicitur.
Gaudent plurimum æmulatione, quæ bene incipi-
ens quanquam in aliquibus ad inuidiam latenter
serpit, tamen quandiu virtutum causa est, toleratur.

Opulentiam eorum haud equidem inter magna
ponerem, nisi eam sua cuique virtus æstimatioq;
digna quæ noscatur pareret. Omnis eorum quæ-
stus ex ingenio & eruditione est. Beatiorē hunc
putant, quàm si ingemant agris, terram scruten-
tur, expectent annos, mercimonia exerceant, atq;
fortunas, seu subditorum lacrymis sudoreq;ue, seu
propriâ sollicitudine, spe, metuq;ue cumulent. Fi-
dem propē excedentia videre contigit ingeniorum
pretia. Viginti talentis vnā orationem vendi-
dit Isocrates. Aristotelis & Theophrasti libri, diu
in terra seruati atq; etiam à tineis corrupti ingenti
argento ab Appellicone Teio empti sunt. Pro pau-
culis Speusippi libris tria talenta annumerauit de-

Salutatio.

Simplicitas.
Candor.

Modestia.

Æmulatio.

Diuitia sapi-
entum.

Questus ipso-
rum

hoc est, au-
reorum duo-
decim milli-
bus.

*hoc est mille
octuaginta
aureis,*

*hoc est decem
aureorum
millibus.*

*Liberalitas in
eos principum*

*Quantum
possint Histo-
rii,*

*Virgilius pau-
cis versibus
supra quinque
millia aureo-
rum meruit.*

lib. 6. in fine

ditque Aristoteles. Plato tres Philolai Pythagori-
ci libros, decem millibus denariorum mercatus est.
A Plinio seniore collectanea, Largius Licinius pri-
uatus homo CCCC. millibus nummum licitari si
venderet ausus est, & Plinius tanti adhuc addicere
noluit. Vnde ingentium apud eos opum conie-
ctatio est. Nec sua tantum industriam ditescunt, sed
expetuntur ultro, ornantur, locupletantur à prin-
cipibus, qui & sibi eos in clientes parant, & à lite-
ris ipsorum laudem, quæ opibus, regnis, volupta-
tibus superstes sit, emunt. Magna hæc mutuaque
felicitas, & cui principes fauent, & cui docti fa-
uentes. Nam omnes omnium virtutes tantæ
sunt, quantas videri eas volunt eorum ingenia, qui
vniuscuiusque facta describunt, comparentq; tan-
ti principes in suis virtutibus, quanti ipsi scriptores
fuerint in suis ingenijs. Sic & præmia illic abun-
dant, & opera vitæ. Innumerabilia in hac reputa-
tione subeunt principum munificentia exempla,
si quis persequi velit omnia. Vt eo quoque docu-
mento honor & diuitiæ literarum constent, pau-
cissima pono. Octavia Augusti soror, Virgilio
Poëtæ, Æneidis suæ libros recitanti, pro versibus
in quibus dolore & sensibus confusa, ob memori-
am Marcelli filij, morte sibi erepti, defecit, dena
sestertia pro singulis numerari iussit. Erant autem
versus vnus & viginti, inde initium capientes

Hæu miserande puer si qua sum aspera rumpas

Tu Marcellus eris.

Vespa-

Vespasianus Rhetoribus tam Latinis quam Græ-
cis, cuique centena millia assignauit, quantum ho-
die in vniuersum literatorum genus vix aliquis ero-
garet. Lysander, ob pauculos versus, Antilocho
Poëtæ pileum argento impleuit. Nec recentiori
æuo sua pretia literas deferuere. Laurentius Valla
cum Herodotum, Thucydidem, Polybium primus
Romanam linguam loqui docuisset, ingentibus à Ni-
colao Quinto Pontifice præmijs donisque cumula-
tus est. hic ipse ab eodem aliquando interrogatus,
cur tanto studio Græcas literas disceret, senex iam
& in Latinis consummatus: Vt duplicem, respon-
dit, abs te Pontifex mercedem accipiam. Senatus
P. q; Venetus, carminis elegantia oblectatus, Sanna-
zario Poëtæ, pro singulis versibus, singulos cente-
nos aureos liberaliter donauit. Ponam carmen
dignum legi.

Viderat Adriacum Venetam Neptunus in undis

Stare urbem, & toto ponere iura mari

Nunc mihi Tarpeias quantumvis Iuppiter arces

Obijce, & illa tui mania Martus ait.

Si pelago Tybrim præfers, Urbem aspice utramq;

Illam homines dices, hanc possuisse deos.

Verum sunt quidem hæc opulentia sapientum am-
pla testimonia, sed virtutis ipsorum opera adhuc
maiora. Non inde cuiquam sui pretium, non pri-
stinæ vitæ obliuio, non adulatio adhæret. Sicut
in comparandis diuitijs omni sollicitudine, sic in
possidendis, vitijs nostris carent. In aliquos etiam

nulla

*hoc est, duo
millia & quin-
gentos aureos*

*Qui primum
& quando ca-
pere libros
Græcos in La-
tinum versere*

*Sannazarius
à Senatu Ve-
neto pro sex
versibus aure-
os accepit sex-
centos.*

*Temperantia
sapientum*

nulla sunt præmia, & multi tamen, non alio præmio, quam de alijs bene merendi, in eâ, in quâ ingenio valent, persistunt curâ.

*Encyclopædia
veterum,*

*Duo fomenta
& principia
scientiarum.*

Olim integram & diu plenam, Virtute animi & Vocis usu clauderant profitebanturque sapientiam. Hic apud illos fuit absolutus circulus orbisq; doctrinæ, hic perfectus globus omnium scientiarum, hic concentus harmoniaque concordantium inter se disciplinarum. Nam cum duo tantum adierent, quæ homo supra cætera animalia maxima accepit, Animum & Orationem, nullum doctrinæ genus, nullam in qualibet facultate cognitionem, nullam scientiam esse putauerunt, quæ non aliquo nexu fideque alicui ex his coniuncta addictaq; esset. Igitur utraq; quemadmodum iuncta naturâ, sic apud eos professione & officio manebant colligata copulataque. Nunc scissum est istud doctrinæ corpus, disciplinæq; in membra diductæ, plurimæ iam factæ sunt. In partitione panem sine modo, nemo ipsarum, nemo præceptorum, & in quam quisque eat inducatue alios, ineat computationem. præcipua quæ de ijs annotauerim referre non pigebit. Ergo & sequentium nunc nemo non, omnem artium & disciplinarum velut sætum, à Virtute animi & Vocis usu edi procreariq; cum prioribus consentit proficeturque. Nemo non etiâ per amplum magnificumq; putat, vniuersum doctrinæ corpus, ex omni varietate doctrinarum compositum ab vno homine

homine teneri possiderique. Sed cum paulatim exolescere marcescereq; primitiuam in se ingeniorum fecunditatem, audaciamq; pristinam & laboris patientiam deficere sensissent, tantæ moli impares, quod vnum fuerat, in partes digessere, atq; portionibus excolere, quam quisq; suo ingenio seposuisset, ceperunt. Hinc quoq; caput artium numerus, ut multi inanis gloriæ cupidi, quod subtilius & numerosius aliquid diuisissent, hoc se feliciori ingenio crederent. Hinc inter conscios suæ infirmitatis orta diffidentia verecundiaque, ut aliqui mutato nomine, in posterum non Sapientes se, verum Philosophos & sapientiæ studiosos vocari permetterent. Hinc Academiæ inductæ, in quibus, ut quod nemo amplius vnus poterat affectabatque, ita vniuersa doctrinæ summa, ne periret, inter Doctores viritum distributa, in cætu saltem profitentium custodiretur retinereturque. Igitur ex tanto disciplinarum numero, cum seorsim vnusquisq; sibi aliquam, opportunâ deriuatione secerneret, duplicem Virtutem animi statuerunt, Appetendi vnâ, alteram Cognoscendi. Qui ad posteriorem, & solius veritatis ac intelligentiæ professionem se contulerunt, tres in hæc ipsâ sibi, velut progressionem quasdam & gradus, quibus animum ad perfectæ veritatis cognitionem perducerent, construxerunt. Mathematicam, Physicam, & Metaphysicam. In Mathematicâ rerum visibilium formas visibiles contemplan-

*Quando Philosophorum
appellatio caput
fuit Pythagoras.*

Quando Academia.

*Contemplatiue
Philosophiæ
diuisio.*

do, veritatis cognitionem ab iis prius, quæ oculis sensuiq; patent incipiunt. Ab hac altius ascenden-
tes, à rerum visibilibus, ad non visibiles causas per-
uestigandas transeunt. Postea ad summum fastigi-
um speculationis connixi, in rerum non visibilibus
non visibilibus naturis indagandis consistunt, quam
partem etiam Theologiam appellant. Hæc apud
eos est veritatis speculationisq; perfectio, hæc sum-
ma, hæc partes eius. Cæterum in primis Mathema-
ticam magnificiunt, non oblectatione aut affectu,
sed tanquam faciat ad cæteras. Nam nec in rebus
quas cernimus aliquid iungi, aptari, coire, sine nu-
meris posse credunt, & mutuata à Mathematica de-
monstrandi certitudine ac subtilitate, tutiorem
expeditioremq; ad quæq; occultissima in alijs fieri
aditum existimant. Hinc præ foribus edictum di-
cipulis præfixerunt, ne quispiam nisi probè Mathe-
matica instructus, ad aliarum scientiarum specula-
tionem accedat. Ac non vnam his etiam & inte-
gram, sed in plura membra sectam, & multiplicem
præcipiunt. Geometriam, quæ æqualitatem, Ari-
thmeticam, quæ numeros, Opticam, quæ umbras o-
culorumq; deceptiones, Musicam, quæ sonos, As-
trologiam, quæ cælorum astrorumq; motus consi-
derat. Physicam quoq; duabus partibus finiunt.
Alterâ quâ in Vniuersi & mundi magni contem-
platione versantur: alterâ qua in Homini & mun-
di velut parui fabricam, naturam, affectus cogno-
scendos

*Mathemati-
ca apud anti-
quos pretium,
Pythagora o-
pinio.*

*Arithmetice præ-
ceptum.*

*Mathemati-
ca diuisio &
quinq; species*

*Naturalis
Philosophia
diuisio.*

scendos feruntur. Hic Medicinam reponunt. in
qua per vias procedunt varias, aliâ, quâ Victu,
aliâ, quâ Medicamentis, aliâ, quâ Manu & ferro
medentur.

Neq; illi, qui voluntati & appetitui leges descri-
bunt, nihil præter rectum & velle & facere docent,
pauciores aut inter se, aut inter Virtutes faciunt or-
dines. Alij sunt, qui procul à turbâ & negotijs amo-
ti, sibi ac cælo viuunt, solis se inferendo diuinis. In
hoc veram sapientiam, in hoc solidam beatitudi-
nem collocant, superna requirere, ijsq; sociari vir-
tutum imitatione. Vnde & has certis gradibus, ac
officijs distinguunt. Prudentiam vocant, mundum
& quæ in eo sunt præ diuinis despicere, in se omnia
reponere, ab opinionibus vulgi recedere. Tempe-
rantiam, sub iugum rationis cupiditates subijcere,
easq; non reprimere modo, sed ipsarum prorsus
obliuisci. Fortitudinem, mortem non timere, sed
perpetuò meditari expectareque. Iustitiam, con-
sentire in omne virtutis obsequium. Alij vero sunt,
qui alijs consulendo, non se sibi tantum, sed etiam
humano generi natos arbitrantur, summos, medi-
os, infimos monitis salutaribus & hortamentis im-
buunt, vt, quoq; modo inter se viuant, vrbes suaq;
tueantur, parentes venerentur, liberos ament, pro-
ximos diligant, libertatem exercent, communi
saluti prouideant, docent. Hæc omnia sub tria
velut capita & scientias colligunt. Ethicam, quæ
priuati

*Moralis Phi-
losophie diu-
sio.*

*Philosophi
qui se à res-
sequestrant
virtutes.*

*Philosophorū
qui respubli-
cas ordinatio-
studia.*

priuati cuiusq; mores fingit, refingit, emendat; Oeconomicam, quæ familias remq; familiarem attemperat; Politicam, quæ magistratibus, ciuitatibus & regibus præst. His velut in adminiculum Iurisprudentiam dederunt, quæ in omnibus tranquillitatem custodiat, vetando, iubendo, penas irrogando, facta rectaque quicquid illæ præceperint, hominumque societatem, seruet. His etiam ad ornatum, cultum, vtilitatem, securitatemque civilem operarias addiderunt. Architecturam, Picturam, Texturam, & Militarem siue bellicam, & manibus quoq; in sua perfectione nil derogando, vt potè quæ essent rationis & sapientiae ministræ.

Artes societati comodis hominum seruientes.

Manus sapientia ministra

Artes ex sermone excogitatae.

Iam verò dementis otij esset scrupulosius persequi, in quot sermonem & orationem artes, in quot eloquentiam species abduxissent. Quanta eorum diligentiae ingenijque fuit, exigere ad vnguem voces & syllabas, verba singula explorare; deinde componere & ostendere, quæ ex iis essent magis propria, quæ magis ornata, quæ plus efficientia, quæ melius sonantia, quæ sermonibus, quæ concionibus, quæ concitandis, quæ remittendis affectibus, quæ grauitati ac seueritati, quæ lætitiæ ac voluptati aptiora? quorum compositione, hiât, interstitit, ac velut laborat, quorum concursu, confragosa sonat asperaturque, quorum mollitie, iucunda & dulcis defluit oratio? Quid illæ tam multæ, tam variæ, ingenij quidem artes, sed inanes & frigida, nisi artificio

tificio linguæ vestirentur commendarenturque? preparare, dissimulare, infidiari, blandiri, caullari, illum inopinato laceffere, huic subito ictum referre, alium sale defricare, facetijs suspendere, ioco, nutu, risu, eludere? Quid illæ multiplices dicendi notæ & characteres? quid eloquentium à se inuicem, velut in aliquo populo, sermonis agrestium, urbanorum, & aulicorum diuersitas ac distinctio? quid separati atq; in sua quiq; regione, velut aratro circumducti, hic Poëtæ, illic Historici, alibi Oratores, vt si vel latum vnguem pedem efferre, partes vicesq; permutare velint, statim agnosci, & intra suos terminos redigi cogiq; possint? An vnica & simplici arte creduntur Oratores, circumfluentibus vndique eloquentiae copijs diuitijsq; fluere & redundare? Historici, orbem quendâ narrando voluere, suspensamq; orationem ducere? Poëtæ, voces extendere, contrahere, pedes illarum in vincula ponere, per certa numerorū tempora percussionumq; modos ludere, decurrere, subsiltere? Iam horum ipsorum, tam diues, tam varia, tam facunda opera, quo opere narrari posset? dum aut hic tragædorum cothurnum, aut ille comædiarum soccum, alius heroici carminis grauitatem, lyricorum iucunditatem, elegorum delicias, iamborum amaritudinem, epigrammatum lusum, aut quancunq; aliam speciem Poësis habet sequitur, ingenioq; suo obsequitur. Nimirum illud hîc, quod in tabulâ orbem terrarum

Character,

Oratorum,

Historiarum,
Poëtarum,

Poetica vbertas & facunditas.

rarum describentibus, sufficiat, posuisse potius totum, quàm omnia, aliquo dispendio multitudinis, nullo detrimento veritatis. *A*què immensum ac difficile esset, in tantâ disciplinarum varietate, ire per singulorum opera. ab vno noua conquiri, ab alio aliorum inuenta excoli, hunc vetustis nouitatem, alium nouis auctoritatem, illum obsoletis nitorem, obscuris lucem, fastiditis gratiam, dubijs fidem, rebus naturam, naturæ sua omnia reddentem, referre. Quàm pulchrum deinde & concors omnium silentium? quàm diligens & sine cessatione in vno quoq; opere sedulitas & intentio? Non irreparabilem modo temporis fugam, sed insidiosissimam existimant, in quâ *Nihil agendo homines, malè agere discerent.* Amant plurimum secessum & solitudinem, ceu ita liberi & sibi ipsis relict, felicius efficiant in quod incumbunt, nō oculos animo, sed animum oculis sequendo, qui eadem tunc, quæ mens, videt, quoties non vident alia. Igitur his alijsq; noscendis spectandisque diutiùs illic deditum, cum nihil non aliqua admiratione teneret delectaretque, nouam curiositati meæ fortuna præbuit materiam. Eius quæ origo fuerit, vt ordo processerit, narrare incipio.

C. Cornelij Taciti historias coruus intercipit: annales crabrones populantur.

Alterum historiarum C. CORNELIVS TACITVS de Cæsarum vitâ gestisq; promouebat opus.

Descripti

M. Catonis dictum.

Duplices de rebus gestis

Descripti ab eo tres principes, & Vespasianus bello iam forisq; monstratus, qualis in pace fuisset scribendo paulatim vrbi admovebatur. post eum Tiberius & Domitianus, sed priusquam singuli describerentur, quales tunc fuissent in fortunâ patris filij notabantur. Cum hæc maximè agenti conquirentiq; Tacito, repente suspensis demissus alis coruus improuisus aduolat, rostroque pennâ e manu scribentis extractâ, deinde sublimis abit. Tetigit principio paulum ea res Tacitum, mox tamen contemptorem talium vt fortuitorum, seu quia non vitantur quæ fato manent, perinde obseruata quàm neglecta, religione soluit. Igitur alio ad vsum accepto calamo, cæptæ historiæ & stylo rursus incubuit. Iamq; ad supremum diem Hierosolymæ, bellique cum Ciuili gesti venerat, cum ingens rursus crabronum aduolantium examen, lucem obtendere, statimq; in Annales, prout fortè ponè latus iacuerant, ferri videt. simul, alios alibi densissimis proboscibus punctis, integros libros ebibere, alios in globos nexos & cohærentes, turpi liturâ per versus se voluere, alios pedibus apices literarumq; notas carpere, & tristi murmure bomboq; circumstrepere, aut contactu omnia polluere. Dira tunc operum Taciti vastitas fuit. exesa vltima Seiani, quâ post Liuiam Augustam viguit ceciditq; potentia. populati quatuor à morte Tiberij libri. Neronis nouissima facta oblitterata, & vt eiusdem temporis au-

tores

scripti à Tacito libro.

Historia ab excessu Neronis ad excessum Domitiani,

*qui iacturam à Hierosolymæ expugnatio-
nem Ciuili gesto passi:*

Annalium, ab excessu Augusti, ad excessum Neronis,

quorum etiâ iactura & defectus percuruntur.

In vniuersum

S. Hieronymus restatur triginta libros Tacitum rerū gestarū scripsisse.
 tores tradidēre, ex triginta libris quos ab Augusto, vsq; ad principatum Diui Neruæ, imperiumq; Traiani deduxerat, duodecim utrāq; sorte in vniuersum aboliti. At enim uero tunc Tacitus, eo damno visūq; exterritus, in silentium primò mæstitiamq; defixus stare, mox in omnem partem se vertere, infestas volucres, puluere, sonitu, manu abigere, deū hominumq; fidem requirere, nullis se rationibus petiitum, *nihil ira, nihil studio cuiusquam à se traditum, omnium culpam causamq; procul inde habitam dicere.*

Formula Taciti pro fide usurpata.
Iustus Lipsius Cor: Tacitum conuenit, solatium suamq; Constantiam afferens.

Iusti Lipsij studium.

Stylus.

Imitatio.

Tanguntur alicubi eius libri

Libri Electorum,

Commodum interea IVSTVS LIPSIVS veniebat, vt apparebat à studio & lucubratione; nam & coacti sub frontem liuentes oculi, & vultus oraq; in insuetum pallorem albentia, curā peruigiliumq; monstrabant. Ipse siue labore lassus, siue ad Romanæ maiestatis pondus, cuius habitum induerat, operosum passimq; resitantem gradum mouebat. Caterum diligentius ipsum intuentibus, nihil in cultu eius arrogans, aut in claritudine nouā, nouum fuit. Tunica ē vetustā lanā, euulsis ex priscorum vestimentis licijs sparsim contexta: eadem minimē fusa aut fluitans, & citra humeros desinens, vlnas, intentosq; macie neruos nudabat. Internitebant alicubi laticlaui refuti Tacito, & subsutum Senecæ, sed quorum utrūq; amictus occultabat togā, illā circumuoluens ad eum prorsus modum, quem ipse aliquando

aliquando priscis Romanis adscripserat. Hoc ergo habitu incessuq; ac velut etiam timeret errorem, omnes per viam pilas columnasq; & antiqua marmora notando ad Tacitum ibat. Ad quem admissus, cum rem omnem ipsumq; fragmenta infeliciū operum deplorantem vidisset, subitit per stuporem & silentium, mox multo dolore questuq; complexum, verbis protractaq; ē sinu Constantiā solari parat. Eripit statim orationem Tacitus, ac ne manifestus nimij doloris deprehenderetur, sermonem prior ita occupat.

Oratio Cor: Taciti de suis libris & eorum politica.

• Desleo equidem, Lipsi, iacturam istam semperq; deslebo, sed neq; prohibeo, quo minus ^b quicquid istud contra me sermonum est, ^c & si qua in me aduersa finguntur, ^d hocce damno pientur. ^e Aut enim occulta quorundam in me infectatio est? ^f Omnia hic interpretationibus subuerti, ^g verba factaq; prauē detorqueri, ipsam conuiualium fabularum simplicitatem in crimen duci, ^h seu quispiam loqueretur, seu taceret, crimen ex silentio, ex voce: ⁱ abditos principum sensus & si quid occultius parant exquiri, ^k recludi ostentariq; nouas artes & dominationis arcana, ^l speciosa verbis, re inania aut subdola. ^m Quem deinde omnium finem, ⁿ nisi vt sint quoque in ijs, quæ mox vsurpentur? ^o His imbui hu-

manum

Libri Epistolæ quæstionum.

Liber de Constantia.

Contra ex Tacito.

a Ann: lib. 3.

b Ann: lib. 6.

c Ann: lib. 3.

d Ann: lib. 4.

e Ann: lib. 2.

f Ann: lib. 3.

g Ann: lib. 6.

h Ann: lib. 4.

i Ann: lib. 6.

k Ann: lib. 2.

l Ann: lib. 1.

m Ann: lib. 12.

n Ibidem.

o Ann: lib. 3.

p. *Ann. lib. 4.* manum genus, id primum ex me discere, & ^p quantum iam superesse, ut præceptorem palam induam?
q. *Hist. lib. 1.* Ista illi, Lipsi, aduersum me, sed in discursu ac te-
r. *Ann. lib. 1.* nebris, & rerum omnium confusione. ^r Quotus-
s. *Hist. lib. 1.* quisq; enim est, qui rempublicam videat? qui men-
tes singulorum dispiciat? ^s nec modo casus euen-
tusque rerum, qui plerumq; haud fortuiti sunt, sed
t. *Hist. lib. 2.* rationes etiam causasque noscat? ^t Breui auditu,
v. *Ibidem.* quamuis magna transeunt, ^v aut consensu erranti-
um vel adulantium abrepti, ut in magnis mendaci-
js, multis etiam interfuisse se, eaq; vidisse affirmant.
x. *Ann. lib. 3.* ^x Si quis verò industriam adferat, ^y non ex rumore
y. *Ibidem.* statuatur, ^z cuncta proferat, quibus innocentia rerum
z. *Ibidem.* subleuari, aut si qua sit iniquitas coargui possit,
a. *Ibidem.* ^a iidem illi, omnia verti, splendidissimo cuiq; infamiam
parari, neminem criminis expertem clami-
b. *Ann. lib. 3.* tant. ^b At nulla æquè nunc iam, ut multi rentur vir-
tus, quàm dissimulatio diligitur, ^c eòq; etià sagacius
c. *Ann. lib. 16.* omnia rimantur, quò altius reconduntur. ^d Ita ad
d. *Ann. lib. 1.* introspiciendas Senatus optimatumq; voluntates,
e. *Ibidem.* à Principe ^e quanquam consilio nisi suo vsuro, in-
f. *Ann. lib. 3.* ducitur tamen deliberatio. ^f A senatu ^f speciem ma-
gis in amicitia principis an vim teneat, suscipi-
g. *Ann. lib. 4.* tur ^g abrupta contumacia aut deforme obsequium.
h. *Ann. lib. 16.* ^h Apud liberos rei q; publicæ peritos, duplex est ad
i. *Hist. lib. 1.* honores & opulentiam iter, ⁱ modo tradito more,
k. *Hist. lib. 2.* quæcunq; Principis adulandi, sæpe eadem ^k ex mo-
l. *Hist. lib. 1.* ribus eius damnandi criminandique. ^l SECVRIS.

SIMVS

SIMVS verò idem, ac breuissimus discernendi ta-
lium modus est, si consideraueris, cuius postea quis-
que, ^m aut cito obliuisceretur, aut nimium memi-
nisset. ⁿ Pleraq; nullis etià disquisitionibus, ^o quan-
quam premuntur erumpunt: alia ^p honestis voca-
bulis velata, facta ipsa arguunt, & in multis ^q haud
semper errat fama. ^r Nihil arrogabo mihi curæ vel
fidei, vitia certè, quibus ignota ingenia, & nullis
calliditatibus experta, imbuere dicor, non ^t me ma-
gistro aut ab antiquis hominibus, mundus ^v didicit
aususq; est. ^x Inuisos in honorem adoptandi, ia-
ctantia gloriæque ad posteros, ^y an vnicum ad hunc
diem Augustus exemplum dedit? nempe etiam so-
lus Tiberius, ^z specie recusantis, quod flagrantissi-
mè cupiuerat, monstrauit plerisq; suscipere officia,
velut ^a negare & rogari desinerent? ^b Eadem Lipsi
cuiusq; erunt aulæ mala, æquè grauiora, dubium ar-
æquè excusata. Non amoueuntur vnquam ^c Sallu-
stij, qui Tiberios moneant, ne vim principatus re-
soluant, cuncta ad Senatum vocando. Non desi-
nent ^d Mutiani, qui proprijs opibus, Principes iu-
uent, largiendo priuatim, quod lautius de republicâ
sumant. Aderunt ^e Egnatij, auctoritatem Stoicæ
sectæ præferentes, habitu & ore, ad exprimendam
imaginem honesti exerciti, cæterum animo perfidi-
osi & subdoli, libidinem & auaritiam occultan-
tes. Inuenientur, ^f qui consulatus & sacerdotia
adepti, procurationem alij interioremq; potenti-
am,

D 2

am,

g *Ann: lib. 1.* am, agent ferentq; cuncta, odio & terrore, & quos
 h *Hist: lib. 3.* ex pauperibus factos diuites, ex contemptis metu-
 i *Ann: lib. 1.* endos, ^hexitiosius fuerit, quam Principem spre-
 k *Hist: lib. 3.* uisse. Reperientur, quorum ⁱin oratione, plus di-
 l *Hist: lib. 5.* gnitatis erit quam fidei, ^kqui factum esse scelus
 loquentur, facientque. Irrepent non pauci, ^lqui-
 bus honor sacerdotij, firmitas potentiae assu-
 m *Ann: lib. 3.* metur, ^mqui legibus constricti, iisdem mox ac vin-
 clis exoluti, aliorum domos, fora, etiam reimpu-
 n *Hist: lib. 1.* blicam regent, qui ⁿpalam laudabuntur, secreto
 o *Ann: lib. 3.* malè audient. ^oExequi alios haud institui, præci-
 puum tantum munus annalium reor, ut neq; virtu-
 p *Ann: lib. 4.* tes sileantur, & ut similibus dictis factisque, ex po-
 steritate & infamia metus sit. ^pIngentia aliorum
 bella, expugnationes urbium, fusi, captiq; reges, re-
 tineant & redintegrent sanè legentium animos; mi-
 q *Hist: lib. 1.* hi non sine usu fuerit, ^qfidem, libertatem, amicitia-
 m præcipua hominum animiq; bona disquirere,
 r *Ann: lib. 16.* unde cuiq; exemplum præcauendi fiat, ut fraudi-
 bus inuolutos & flagitijs commaculatos, ita specie
 s *Ann: lib. 4.* bonarum artium falsos & amicitiae fallaces. ^sNam
 pauci prudentiâ, honesta à deterioribus, utilia à
 t *Ann: lib. 16.* noxijs discernunt. ^tViderint igitur isti obrecta-
 tores, mihi ante hac ignoti, quo nomine sint, quas
 artes exercent, pro me res ipsa erit, & experimen-
 v *Hist: lib. 2.* tum, postquam ^vsuccesserint, alij potius homines,
 z *Ann: lib. 4.* non alij mores. ^zSuum cuiq; decus posteritas re-
 y *Ann: lib. 2.* pendet, obijcientibusq; mihi callidas artes, ^yaut

non

non credent homines, aut non ignoscent. ^zDole- *z Ann: lib. 4.*
 bunt vicem Taciti, etiam ignoti, nec deerunt qui
 amissa requirent, & relictâ comprobabunt, ^aobuiâ
 rerum similitudine & satietate. Hæc Tacitus: *Tanguntur cō-*
 dictoq; statim eductum ab aure calamum, velut *mentarij Li.*
 in ius corrigendi quæ superessent, Lipsio porrexit. *psij in Tacitū-*

*Sermones obiectaq; in Tacitum allata &
 soluta.*

Mouerat interea famam casus Taciti, mox rumor
 trudendo rumorem, postquam leuiter audita alij in
 alios, hi in plures transferunt, latè crescebat. Igitur
 multus ubiq; de Tacito, & pro affectu cuiusq; varius
 sermo. Quidam, ad vetera & inania reuoluti, da- *Arguitur Ta-*
 mnum illius, ut pœnam magni reuelatiq; ab eo ali- *citus.*
 cuius secreti accipiebant differebantque. Alij rem
 aliò trahentes, sumptam quidem ex ipso ultionem,
 sed quod impiè hominibus approbare voluisset,
 non esse cura dijs securitatem nostram, esse ultionem, dice- *Hist: lib. 1.*
 bant credebantque. Plures meritò quoq; id ipsi ac-
 cidisse latabantur, quod in Christianos contume-
 liosus, eorum exitiabilem superstitionem, in urbem cum, *Ann: lib. 15.*
 alijs atrocibus & pudendis confluxisse dixisset. Addebant,
 pridè immò ad interdictum autorem venire oportu-
 ius, ob corruptam sacrorum voluminum verita-
 tem, multaq; scripta in ludæos probra. Quò enim
 hæc de illis pertinerent? *Sue ipsos abstinere, memoriâ* *Hist: lib. 5.*
cladis quòd eos aliquando scabies, cui id animal obnoxium,
turpauisset? Longam olim famem crebris etiamnum ieiunijs si-
teris?

Defenditur terit circumcidere genitalia ut diuersitate noscantur? pluraq;
 alia, ridenda, falsa, inania. At quibus altior intelle-
 ctus, hæc damnumq; Taciti, non minori pro illo
 dolore, quam pro se curâ metuq; excipiebant. Quē
 enim deinde futurum, qui ex ingenio æternitatem
 aut reuerentiam posterum spe præsumat, cum eo
 reciderit labor hominis, supra cæteros scriptores de
ad primum posteritate benè meriti? An vero Tacitum eo de-
 liquisse? quod vnus alteruē infensus & inscius, in
 libera eius veritate, malignitatem quæsiuisset? quod
 perpetua secreta & callidam prudentiam putauis-
ad secundum set? Sancta sit Numinis mentio & reuerentia, pæ-
 næ tamen & beneficij, an non sæpe quendam velut
 orbem notari, vt perinde vtrorumq; vices, atque
 mores hominum vertantur? Ergo dum olim Ca-
 milli, Curij, Scipiones, aliaq; virtutum potius,
 quam hominum nomina viguissent, dum nulla san-
 ctior, aut bonis exemplis dñior, respublica fuisset,
 dum paupertati & parsimonie constans honor
 mansisset, fuisse tunc curæ dijs non securitatem mo-
 do, sed felicitatem & victoriam nostram. At post-
 quam pollutæ ceremoniæ, magna adulteria, vix vl-
 la bona exempla, sterile virtutum seculum, aut ob
 eas certissimum exitium, concessâ tantisper mutan-
 dis moribus securitate, quid impium dicto, fuisse
 postea curæ dijs, scelerum ultionem? nisi cuipiam,
 plena exilijs maria, infecti cædibus scopuli, hau-
 itæ & obrutæ vrbes, crebra cælo terrâq; prodigia,
 fulminum

cui ipsemet
 subiecit ratio-
 nem.

fulminum monitus, ludus & iocus, vt quandoq; no-
 bis, commissis inter se gallis gallinaceis, sic dijs ex
 hominibus, factus fuisse videatur. Cæterum, iece-
 rit sanè aliqua Tacitus irreligiosè in Christianos, at
 quanta illa qualiaq;? aut quomodo ei obfutura, cui
 religio cultusq; in tuto manet? Neq; vero etiam
 de Iudæis apud alios sinceriora legi, aut tunc pri-
 mum à Tacito tradita, qui in alijs incorruptus, quid
 mirum, si circa ipsorum ritus & cerimonias, facer-
 dos imperitus peccauisset?

ad tertium

ad quartum

*de Iudæis ab-
 scondiora scri-
 psere Plutar-
 chus, Strabo,
 Democritus
 apud Suidam.*

Querela & incommoda libros scribentium ac ijs incumbentium.

Hæc pro Tacito: illud quisq; sibi; Nihil sine peri-
 culo ad posteros mitti, multa æuo ipso imminui aut
 desinere, pleraq; statim hominum iudicijs & cen-
 suris dedi, nec spongijs tantum, linguis, ferulis,
 quæis in libros olim læuitum; sed durare adhuc pro-
 scriptiones, ignes, & si quispiam in se aliquod cri-
 men reformidat, de illo supplicium ex studijs sumi.
 Rariora tamen hæc: at quot esse, qui alienis operi-
 bus falsa nomina apponant, vera submoueant, bona
 contemnant, libros inspectis procul titulis pro per-
 lectis habeant? Neque cuius æstimationem etsi
 contingat prodesse. Statim enim adesse correcto-
 res, qui in iactationem eruditionis, in alieno ope-
 re suis se formulis acuant, Hoc ita accipio: ita hunc lo-
 cum restituo: hoc felicius, illud emendatius: hæc verba velim
 trajici: hoc deleo, interpungo, ita emendo, firmo, corrigo: il-
 lud

*Idem & Ca-
 ligula, de quo
 Suetonius in
 ipsius vita.*

*Criticorum au-
 dacia & for-
 mula.*

lud ab antiquo ritu: istud sexcenti lapides & nummi testantur: à me est, nam libri errant: repone. mea fide & iussu: sic lege, aliis etiam inuitis, ac perinde optimum quenque commentantium libidine copiaq; confundi commacularique, ut publicas vias, à frequentia vitro citroq; frequentantium commeantiumque, puluere aut luto repleti. Satis cuiq; magno, id ipsum quod Tacito euenisset, exemplo esse, multorum calamitas ab oculis hominum auferri, nomina sauius quam à coruis cadauera rodi, per alienæ famæ stragem sæpè iter ad gloriam quæri, autorum scripta, fædius quam hortos à crabronibus depasci, subdole compilari, nulla fide, nullo pudore, nec iudicio distorqueri, confundi, præcipitari, interueri, alibi falsa pro veris, adscita pro natiuis, nouitia pro vernaculis, supponi, oblini. Non vnus hæc literatorum, aut breui assensu, sed sicut indigna ubi semel prorumpunt, difficile postea cohibentur, ita suos quisq; cum alijs iungere questus, numerare labores, noctium vigilias referre, eluctata per æstum, frigus, duram pauperiem studia: quidam adesos vngues, obritos scholarum puluere vultus, curuata assiduo accubitu membra, maciem, pallorem, deformitatemq; aliam ostendere.

Noua prodigia Sapientes terrent, quibus procurandis T. Liuius deligitur, per eumq; comitia ad urbem Sapientie indicuntur.

Vim hæc la- Commotis per diuersa mentibus, nouus prioribus

nuatius

nuntius adijcitur; Coruum flexo retro volatu, super domum Taciti sedisse, illic ablatam Tacito pennam deglutiuisse, horrendam postea vocem velut strangulati edidisse. auditos alibi bubonum gemitus. Athenis sacrum Palladi olearum nemus, miluorum, vulturum, aliarumq; dirarum volucrum planctu consonuisse. Iam, visas bipedes capras, fetus aquilarum à noctuis pastu abactos, pluraq; alia, faciliori vulgo ad accipienda differendaque talia, dum quæ natura percussis est, post experimentum tristiora metuuntur. Sed præcipuum pauorem T. Liuius intulit. Is iam inde, ut in monte Albano lapidibus pluerè vidisset, magnis paruisq; superstitionibus obnoxius, tunc quoq; religionibus omnes implere, quæcunq; in omina & prodigia vertere: simul monere, ne quoquo modo visa auditaue spernerentur, nec quicquam priuatæ aut publicæ rei ageretur, quando aues inebræ & arculæ, sospitandis fortunandisq; rebus inauspicatæ, non admisissent. Ita libris Sibyllinis, ita disciplinâ Hetruscâ traditū, placanda prius esse numina, procuranda prodigia, ubi cælesti religioni satisfactum fuisset, tum demum remittendum iustitium & ab opere cessatio. Mirum quanta viro, cum componendis patrum plebisq; certaminibus pridem spectato, tum lacteâ dicendi vbertate semper diuinitus facundo, fides fuit. Nil recusatur. res etiam ad ipsummet defertur, peritum humani diuinique

E

iuris,

bes bonis doctisq; non contingere.

Interpretem tamen arceat: abeat, nec hic dragmam petat.

Ferunt Gregorium Magnum Pontificem crebris prodigijs & superstitione Liuij offensum, à bibliothecis suis historias eius amouere voluisse.

Ita de eo Tacitus: Alij discordias consulum aduersus tribunos, agrarias, frumentariasq; leges, ple

his Optimatum certamina libero egressu memorabant.
Hist. lib. 4.

iuris, & qui vnus optime priscos ritus, Flaminum, Fecialium, Saliorumq; carmina & formulas, ipsam deniq; linguam, sermonemq; Aboriginum nosset. Enimuero publice priuatimq; magnificum id amplumq; Tito Liuius, qui omnium, quæ ageret diceretue ostentator, hanc quoque rem, vt claram expectatamq; faceret, omnem literatorum populum, edicto ad Comitiam, in urbem Sapientiam, venire iussit. Sed haud longum fuerit, celeberrimæ urbis, præcipua saltem & strictim, neq; enim ita vbique reperias, referre.

Urbis Sapientie descriptio.

Conditores eius.

Autorem eius vetus memoria Apollinem facit. Fama recentior est, à Minerua conditam, deæq; ex capite natæ, inter principia operis, caput humanam specie apparuisse. Hinc eadem de ipsa ac Romam olim persuasio, æternam inclutamq; fore, nam & illic euocatum Termini numen, moueri se loco non passum perhibent. Urbem mons vsq; in nubila erectus sustinet. Inprimis ingredientibus, ascensus eius arduus, difficilis, angustus, idem per multas fallentesq; vias, in errores perplexus, scrupis passim vestigia offendentibus asper; at aliquando superatus, vix fides, quantum postea facilis, ac velut depressus, subinde alios sponte etiam in altum ferens. Ipse mons, totum se nemoroso vertice complectitur, adeo mirifica specie, vt accedentium mentes, primo aspectu consterneret, vbi contemplati durare,

Verissimè Epicurum Siculi, Deos omnia laboribus vendere.

Radices studiorum amare, fructus dulces.

re, non fatiet. In imo fretum Euripi est, horribile visu, die ac nocte septies se absorbens totiesque inundans. Ferunt Aristotelem non assecutum miraculi causam, indignatum in illud se præcipitem misisse. Argumentum facit vetus inscriptio, QVO-
NIAM ARISTOTELES NON CEPIT. EV-
RIPVM, CEPIT EVRIPVS ARISTOTELEM.
Ad litus saxum ingens prominet, simili sorte factoque; nobile. Fama tenet, ad inambulantiem illic Homerum, forte piscatores appulisse. quæsitos ab eo deinde, ecquid ex captura attulissent, respondisse, *Non capta ferimus, capta dimisimus.* pediculos hoc responsionis arcano significantes, quos illi, rædico frustra susceptæ piscationis, per lanas vestesq; colligentes, captos in mare proieiebant, occultatos in rugis vestium pannorumq; afferebant. Id, cum sui miraculo & diuinatione virum diu defixisset, tandem soluendo nequicquam fatigatum, præ dolore pudoreq; vitam soluit, saxumq; idem in quo stetit, monumentum mortuo fecit. Ostenditur adhuc signum fabulæ, resupini hominis imago iacentis, Homeri vt incolæ ferunt tumulus. Sed præter hæc, nihil illic non admirabile, aut cum aliqua veneratione se ostendit. In medio montis locus tenebrosus residet, septus densis lucis ac sentibus, idem obiacente vbiq; magnetis lapide obscurus nigerque, *Asylum occulta proprietatis dicitur.* Arcanum illic iudicium, & sancta ignoratio, manetq; etiam honos

Præ marore non intellecte rei obiere Aristoteles,

cuius id fertur epitaphium.

Homerum.

Enigma Homero propositum à piscatoribus.

Effugium diuinitatis,

loco, ac tutum accedentibus perfugium. Haud longè specus est, voces numeroſo repercūſſu multiplicans: iuxta quem ingens tenuium literatorum turba, acceptas voces per varios voluminum traduces propagantium. Verticem montis, læto feliciq; ſolo, lata & diſſuſa planities extendit, nullius rei egens, abundat ſua ſponte genitis, & nihil ſollicitos homines alit, beatius quàm vſpiciam Fortunatæ inſulæ. Aſperitas frigorū abeſt, cælum nullis imbribus aut nebulis ſædum, quin continui & ſereni ſine noctibus dies. Illic Vrbs Sapientiæ eſt, cuius nomen alterum dicere, arcanis cæremoniæ neſas habetur, quadrato ſitu, quadratas domos, ædificiorūq; membra ex quadrato lapide complexa. Huius medio immenſæ opulentiæ Virtutis Honorisq; templum, ob gloriam operis & magnificentiæ, infra latiùs à nobis dicendum. Nunc ad priora redeo.

Sicut quadratum in quamcumq; partem decumbat rectum ſtat: ita Veritas & Sapientia unde currit, ubi eſt æſſimilis.

Conuentus à variis terrarum partibus Sapientum.

Ergo ad hunc locum urbemq; ubi edictum Liuij Sapiētes euocauit, diesq; comitiorum venit, ſtudio ſpectaculi, videndiq; ab omnibus terris venientes literarum principes, incredibile, quanta multitudo affluere, obſidere non vias modo & proxima montis, ſed quā longiſſimè tranſeuntes proſpectari poterant, plana editaq; complere, atq; vt aliquem venire acceperant, corpora, ora protendere.

Hebræo.

Hebræorum Sapientes.

Huic itaq; ſpectaculo deditis omnium animis oculisque, principio apparuere prægrandes æuo ſenes, incurui incultiq; & quorum vix paucis notos vultus, collectus etiam vt apparebat ex longa via puluis confundebat. Parentes olim ſapientiæ, primi q; variarum gentium, magiſtri fuiſſe dicebantur. Ordinem ſingulorum reddere in tam conſuſa diſcernendi caligine difficile fuerit, quod tamen inter ſpectantes percrebuit, omnibus alijs, præire dicebantur Hebræi. Auide tunc alius alium quærere, quæ ſapientia, quæ doctrina, gentem extuliſſet, vix aliqua literarum gloriâ, ſua tantum vt videmus ſeruitute notam. Tum vnus ex aſſtantibus, velut hoc prouocatus ad ſermonem. O ſi modò, inquit, ſeruauſſet ſapientiam, quam primò obtinuit, nullo proſectò ſeculo ab ipſa defeciſſet. Num enim ea gens poſtremi ingenij eſſe debuit, quam Deus præ alijs in mundo eſſe voluit? quam cum ſolam intenderet, tardè Hebrææ gentis appellatione induit? quam longe alia terra, cuius felicia arua nulli vnquam ſubigerent coloni excepit? Longum eſt quod diſſimulo. Omnia inquam hæc cunctarum quidem gentium, ſed quæ in legitimam ſucceſſionem venire debebat, Hebrææ autor habuit ADAM. In cōmune cum ipſa aſſignata illi erant cuncta beneficia, vita ſine occaſu, deſiderium ſine defectu, ſatietas ſine ſatiſidio, ſcientia ſine diſciplina,

Vocabantur primo Hebræi ab Heber uno ex poſteris Noemi: deinde Iſrælitæ à Iacobo ſive Iſræle Abrahæmi nepote, demum Iudæi ab Iuda uno ex Iacobi liberis.

Adam in paradifo delicia & occupatio.

Minuisti eum paulo minus ab Angelis gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum suarum, Ps. 8.

Autor est Be- da ante homi- nis peccatum nihil noxium inutileque pro- germinasse ter- ram, non ve-

sciplina, possessionem ille tantum primus iusque pro omnibus accepit. Inde magna ne hæc perderet circa eum fuit diligentia. Præsto erant multa in tædium & solitudinem remedia. Somnus, vxorque, de ipsis vitalibus producta, de eius costa concepta, venientium iam hominū initium, & mundi ceu domus alicuius domina & mater familiās. Ad hæc v- bicunq; confederat nomina accipientium & in fa- mulatum excubantium animalium greges armen- taque, omnem naturæ rigorem, omnem discordiā sub eius arbitrium deponentia. Parua hæc fortasse videntur: at erat & aliud datum otium, nobiliorq; conuersatio, seu quoties angeli delatis sideribus, de liquido puroq; aëre veniebant, seu quoties ipse De- us quasi in membra corporis formatus, præbebat se Adæ oculis, sermonem & responsa dabat, vnāq; cum eo vivebat. Quicquid tunc animus, quicquid oculi requirebant, nihil non plena voluptate oc- currebat: hinc prata sylvæque, inde crepitantes per calculos riui fontesque, hinc fragrantés floribus colles, illic maturæ fructibus arbores. Arbores non alimentorum modò saporumq; delicijs grauidæ, sed è quarum duabus singulari differentiā pretiosus pendebat fructus, *Vitæ & Scientiæ boni & mali*. Beatum animal, si mens semper sana fuisset, vivebat impa- uidum nulli corruptioni obnoxium. Stabat securū in medio rerum se inuicem perimentium. Specta- bat sine vllō sui detrimento, in varias species vltro citroq;

citroq; commeantem naturam, non niues, non hye- mes, non grandines, aliaq; scelerum tormenta for- midabat. Sæuaret rabies licet belluarum, rueret cæ- lum fragore, murmure, tonitru, pulsatumq; tumul- tibus exagitaret orbem, tamen sola innocentia tan- to imperabat furori viresq; compescebat. Adeo tum sanctum animal, vniuersa mundi reuerita sunt. Intentis omnibus ad hanc declamationem, quidam blandissimā oratione accedens; Rogo die- fodes, inquit, hæc secreta nunquid alij quoq; præ- ter Hebræos veterum sapientum cognouerunt? Mouit ille ad nouitatem quæsitū vultum: & Imò, inquit, nemo fortasse ex ima etiam plebe ignoras- set, si non ipsimet veterum sapientes, allegoricis figmentis & subdititijs sensibus, rei candorem ac ve- ritatem infuscassent violassentque. Vix dum audi- tus erat Adam Euaque, cum illi rem aliter accipere, per allegoriarum acumina interpretari. Adam sci- licet significare animam, quæ vbi diuinorum obli- ta, ex vigilia rectæ rationis dormit & somniat, tum animal vitamq; corpoream generat quasi Euam. Hanc deinde priorem labi peccareq;, tum demum animæ & intellectui pomum ferre & ipsum pascere, manuq; suā satiare, nec nisi priorem seductam ab altero suffragium accipere. Quid deinde illa scele- ribus & peccatis excogitata supplicia? illa monstra & compositæ inferorum formæ? nonne hinc suas umbras fabulasq; habuerunt? Illi ab inferis ema- nantes.

neni aliquod, non sterile ar- borem.

An præter He- bræos alij gen- tiliū veterūq; Sapientū Bi- blicæ legerint.

Per Adam & Eua ad Plo- tinus, Orige- nes & Ammo- nius intellexe- rint?

Fabula Poeta- rum ex Bibliis sumpta,

ab exilio ho- minis ex pa- radiso.

nantes fluuij? qui ab Adam in corpora quoq; nostra
similes affectuum intulerunt aquas. Illa palus Sty-
gia? cum Adam in vetito fructu, ceu in quo iurare
dij antiquorum solebant, cupiditatis & concupi-
scentiæ non continuit ardorem? Ille Lethe fluuius?
cum gustando de scientia boni & mali, statim intel-
lexit quod in mortem obliuionemq; incidit. Ille
Acheron? doloris & tristitiæ amnis, cum nudi cor-
poris ferre non potuit pudorem. Ille Coccythus?
qui post peccatum, conscientiam luctu lacrymisq;
perfudit. Ille fædus & horridus carcer, teterque
tartarus? cum in labores & ægritudines suâ sede de-
trusus, prodigus datæ libertatis, in perpetuas quas
patimur in terris iuit miseras. Illa in inferis lex fi-
xaq; sententia? ne semel tantis bonis eiectio vllum
amplius fiat postliminium. Hæc illi Ditis concaua,
hos inferos putauerunt, quæque in nobis, & in hoc
ipso exilio experimur, id illi fabulosâ translatione
Inferis assignarunt. Illum quoq; Vulturem, diebus
noctibusq; iecur immortale tundentem, Conscien-
tiæ lacerationem innuentes, per quam viscera turpi
contaminata scelere, supplicio & dolore intestino,
perpetuò depascuntur dilanianturque. Infinitus fo-
ret labor, omnia in hoc genere persequi. Iam verò
illa Ambrosia Nectarque, deorum potui & delitiis
seruientia, nonne admotò digito, ab Arbore vitæ
originem duxisse videntur? cuius vsu si adesset vita
hominum reiuueneret, multiplicatisque seculis

pro-

ab Arbore vi-
tæ in paradiso

ab hominis
peccato.

prorogaretur. Hæc ille de Adam. mox etiam alios,
prout certis notis in oculos memoriæq; venerant
agnoscere spectantibusque ostendere. SETH, fi-
lium huius ipsius Adæ yna cum suis liberis. Moni-
mentum sapientiæ eorum referebat, moles ingen-
tes columnarum, ab ipsis excogitatas orbique ere-
ctas, lateritiâ vnam, alterâ lapideam: inscripta
vtriusq; inuenta & doctrinam, quò saluti quandoq;
literis heret, terrâ lapisue. Quippè cum duplici fa-
cto in mundo omnia interitura intellexissent præ-
uidissentq;, seu deinde aquis, seu ignibus hanc im-
manitatem subeuntibus, alterutra tamen beneficio
esset, quæq; in aduersum sibi contumax, retineret
operiretq; commissas sibi doctrinæ opes. Et venit
postea primum in omnia mare, ruptisq; nubibus,
deiecta cælo immensa vis aquarum, raptum subdu-
ctumque cum columnis orbem, infesto gurgite cir-
cumegit hâusitque. Hâc vi, cum lateritia in pro-
fundo ab humore emollita solutaque desedisset,
mansit altera, quam è saxo stabiliuerat, aquisq; re-
cedentibus, sola cum mundo emerfit, diuq; etiam
post diluuium in Syria fuit. Ostendit postea veni-
entem MOYSEN, eiusq; permulta opera cum re-
tulisset, tum in eo narrando vix satiari, quod à nè-
mine mortalium, nisi à Deo visum dictatumq; con-
scripserat. quem vnumquodq; eorum quicquid ef-
fet diem natalem habuisset: vt terrarum pondus,
nihilò subnixum suffultumue, se in inani suspendis-

F

set;

Columna due
excitata ante
diluuium pro
seruandis ar-
tibus.

Columna la-
pidea super-
stes fuit post
diluuium tem-
poribus Iose-
phi.

Moses scri-
psit historiam
ab orbe condi-
to ad annum

*mundi 2492.
ante Christū
natum 1470.*

*Dauidem re-
fert Athana-
sius scripsisse
Psalmorum
3000. qui ab
amicis regis
Ezechia sup-
pressi 150. so-
lū supersunt.*

*Hoc est, Can-
ticorum, sed
non remanse-
runt nisi qui
propter excel-
lentiam, &
profunditatē
vocantur. Ca-
ntica Cantico-
rum.*

*Concertatio
in sapientia,
Solomonis cū
Iromio rege,*

*cum Saba re-
gina.*

42 Comitiorum Sapientum,

set: vt ex primâ rudiq; rerum caligine, fulgentium in cælo siderum oculi, illic sylvarum nemorumq; vultus, alibi tot rerum animaliumq; facies extitissent. Proximus deinde aduentabat D A V I D, diuinus vates & Poëta, quem ipsa quoq; instrumenta musica, portataq; manu lyra hominibus monstrabat. Inde ex vna familia domoq; quatuor sapientes, *Athanius, Aemanius, Chalceus, Dodanius*, filij Hemao- nis. Tum SOLOMON, immensæ subtilitatis vir, & in quo solo fecit Deus, data vt se totam experire- tur, sapientia. Memorabantur libri eius, Odarum & carminum, quinq; supra mille. Parabolarum & similitudinum, ter mille. Iam admiranda ingenij fæcunditas, cuiuscunq; plantæ & arboris, ab hyssopo ad cedrum vsque, præterea piscium, auium, ani- malium, ne vis cuiusquam lateret, patefacta natura, assignataq; parabola. Inuenta traditaq; ad dæ- moniorum impressiones auerruncandas remedia. Magnam eidem cum Iromo rege Tyriorum amicitiam fuisse ob commune sapientiæ studium aiebant; eâq; causâ inuicem ænigmata mittere & reposcere solitos, lege constitutâ, vt qui non dissoluisset, mul- tæ nomine pecuniam penderet. Quâ in re cum Solomon victor sapius fuisset, grandi summâ colle- ctâ, eam in ornatum templi Hierosolymitani con- uerterat. Nec dissimile de regina Nicaula Saba ex intima Æthiopia afferebant, quæ æmulatione fa- maq; Solomonis permota, venerat Hierosolyma,

vt

Pars Prima.

43

vt eius sapientiam quæstionibus ambagiosis proba- ret excuteretq;e, à quo perinde etiam victa supe- rataq;e, libens sapientiæ Solomonis cecidit palināq; victori tribuit. Secuti hunc futurorum scrutatores *Propheta He- braorum*, & prænuntij Prophetæ, *Esaias, Eremias, Ezechiel, Da- niel*, vulgo *Maiores* dicti. Et *Oseas, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Nahum, Habbacuc, Sophonias, Aggeus, Za- charias, Malachias*, *Minores* dicti. Vbi hos aliosq; cu- riosis vulgus oculis excipit, multiplicatis deinde a- gminibus noui adueniebant. Senes pariter, vene- randa canitie, & præter maiestatem, quam vultus grauitasq; oris præsefererat, stolis, habituq; byssi- no, quæ augustissima apud eos habetur vestis, omnes induti. Mirum in ijs illud fuit, quod cum ali- *Doctrina He- braorum tri- plex.* us post alium priori similis præteriret globus, quili- bet tamen videretur aspectu idem. Aduertit igitur hoc multorum mentem, ipseq; computatus nume- rus, prodidit Hebræorum septuaginta mystas. Se- cretiora. & arcana religionis adire ac noscere his tantum concessum, cæteri quanquam eiusdem gen- tis, omnes ignorant. Moyses id primum instituit, *Literalis.* qui cum Deo congressus, ab eoq; permulta edo- ctus, quædam in tabulas & præcepta populo excri- psit retulitq;e, cætera ne vulgarentur, septuaginta tantum hominum notitiæ voce suâ aperuit. Quip- pè monitum à Deo fuisse, ne omnia scriberentur, *Cabalistica.* narrant, illo Esdræ Prophetæ testimonio: *Enarrati ei mirabilia multa, & ostendi temporum secreta & finem, præ-*

F. 2

cepi

que erat pe-
nes Septua-
ginta viros.

Thalmutica,

que nunc ad
absurda & su-
perstitiones
deiora,

Pena eorum
qui non He-
brai Biblia le-
gere auli.

cepi ei, alia palam faceret, alia apud se haberet in arcanis. Inde fluxit religio, nihil talium literis excipiendi mandandiu. Sed ne à Moyse tradita, post eum interciderent, accepti septuaginta viri, qui eadem ista acciperent discerentque, rursusque hi ad alios septuaginta per vices & successiones, voce suâ deferrent. Vnde Cabalæ nomen exortum fuit, quod gentis vocabulo Receptionem significat, ipsique viri ab acceptâ sine librorum monumentis scientiâ Cabalistæ appellati. Mansit diu cum hoc nomine usus, venientibus postea cum tempore, seu periculis, seu metu, quæ solis auribus solebant, manu quoque excipi cæperunt. Hinc ut commodò, ita fraudibus magna data materia. Nam plurimi ad commentandum in super ac interpretandum, quæ excipiebant conuersi, noua placita, leges, superstitiones quoque commenti, ijs eandem, quàm veris apud suos dignationem fecere. Collecta deinde in vnum, vastaque inde insanix & fabulositatis consarcinata volumina Thalmud appellata sunt, quibus etiam nunc tota Hebræorum adhæret regiturque natio. Sed in principio cum res sincera adhuc esset, manuque excipi cæpit, velut publica, acre legendi desiderium maxime in alienigenis exciuit. Nec defuit Theopompo & Theodectæ Poëtæ audacia, sed vtrique magno stetit. Quippè vis ingens morbi, alterum adorta cum insanix subita, alterius offusa nox cæcitasque oculis, vetuit in se numenque inquiri. Nec postea

postea quisquam tentauit, sanctiusque ac reuerentius visum, quicquid illic esset, credere quàm scire. Hæc de septuaginta Hebræorum senioribus celeberrima: in quorum locum, dicebantur in Christiana religione successisse Purpurati sacerdotes vulgo Cardinales. At quidam ostendebant alios septuaginta, per omnia prioribus similes, nisi quod binario auctos numero, Interpretum nomine appellabant. Nec tamen aucta appellatio, sed propter numeri integritatem dicendique compendium, Septuaginta Interpretum nomen, perinde ac in prioribus seruatum. Originem his dedisse Ptolomæum Philadelphum aiebant, cum Alexandria, ex omni ingeniorum librorumque, qui vspiam terrarum reperiri poterant, admirandum magnificentix suæ opus Bibliothecam institueret. Septingenta tùm prope millia voluminum, curâ Demetrii Phalerei, qui huic rei præerat conuecta fuerunt; Hebræorum tantum Biblia, sua veneratio, & triste attrectantium experimentum, regis gloriæ negabat. Quam ob rem diu multumque sollicito rege, missi postea cum ingentibus donis, ad Eleazarum Iudæorum regem legati, & libros, & hos septuaginta duos senes, qui regijs libris Biblia quoque adderent, secum adduxerunt. Datus statim venientibus secessus, singulique in singulis cellulis à se ipsis seclusi separatique, intra decem & septem dies, Codices sacros, de suo scripto linguâque in Græcam verterunt. Ap-

Vnde prouene-
re Cardinales

Septuaginta
Interpretes,
qui quamuis
essent & duo,
propter inte-
gritatem nu-
meri appel-
lantur Se-
ptuaginta.

Vnde proue-
nere.

Si quingenta
millia ponunt:
& sic magnū
numerum li-
brorum.

In interpretati-
one Bibliorū
miraculum.
aliud tamen
aliq.

Philosophi
Hebræorum.

Pharisæi.

Essæni.

Saducei.

paruit subito interpretationis miraculum, cum re-
ceptis collatisq; postea omnium à secreto labore li-
bris, nihil in tantō transferentium numero, verbo-
rum literarumue variaret. Postquam deniq; hi Se-
ptuaginta destinatum iter emensi fuerant, admoni-
ti quoq; comitiorum, postremi Hebræorum Philo-
sophi venerunt. Primo Pharisæi, vultu, tristitiâ,
dissentienteq; à pessimis moribus habitu, magna vi-
tia regentes, iidem religionis iactatione arrogan-
tes, in cuius speciem intimam, præligatas in fronte
membranulas, quibus Decalogum adscripserant ge-
stabant. Deinde Essæni, cum in suadendo alijs bo-
no honestoque, tum ipsimet in reddendo expri-
mendoq; solliciti, & contra quam priores, virtute
magis acuti, quam subtilitatibus magnifici. Tum
Saducei, ferinâ ac propè cynicâ sectâ, dogmatumq;
quibus vnâ cum corpore animas extinguebant im-
manitate, potius tacendi. Accelerabant appen-
dices omnium *Flavius Iosephus, & Philon Hebræi*
quoque.

Assyriorum Sapientes.

Vocantur eti-
am Babylonia-
rum & Chal-
dæorum sapi-
entes.

Vix ij: cum nouum iterum ignotumq; in medi-
um se intulit, sapientum agmen. Defixi plerisque
erant in cælum vultus, oculiq; tanquam solitariae
contemplationi assuetis, non bene durabant, in pu-
blicæ pompæ conspectu. Alijs in manibus tabulæ,
punctis, lineis, circulis vexatæ, perplexaq; caracte-
rum signa, trahebant ad spectaculum turbam. Cum
vnus,

vnus, curiosissimâ sciscitatione accedens, Quæso,
inquit, ô hospes, ne intra vos pereat tantum secre-
tum, quid hæc segmenta in tabulis? quid sint in
manibus picturæ? docere nos quoq; tanti putate.
Nouâ voce percussus, sustulit ille tantum deiecitq;
vultum, atq; ad captum iterum reuersus, perseuera-
bat in tabula, velut in acie, alias delere, alias indu-
cere notas. Ergo alter suspicatus, ad sapientiæ opi-
nionem, primam taciturnitatem pertinere, capit
hoc ipsum diligentius interrogare. Tum ille inter-
pellatus excanduit, & Sinite me, inquit, sidera
complere, iungitur Iuppiter Veneri, Draconisque
cauda hæret in Virgine. Miratus alter sermonem
non publici vsus, notauit, alteri ista qui ad latus sta-
bat dici. Itaq; ne alienis videretur interuenire se-
cretis, à tergo adrepens, capit omnia tacitus consi-
derare. Tum ille, vbi figuras absoluerat, quotq;
sideribus faciunt domos diligenti consideratione
percurrerat, manu qui hoc expectabat prehensum,
à frequentia seduxit; & Scias, inquit, cum nascere-
ris non infelicitè astra cecidisse. Pars fortunæ iun-
cta Veneri, in bono cæli loco, haud vanum tibi in-
diuitias opesq; dant suffragium. accedit stella re-
gia iisdem addicta, Cor nimirum Leonis. Iam vero
in domum septimam quæ coniugij est, Luna cum
Venere, benignum proijciunt radium, nullisq; ma-
leficiorum aspectibus tactæ, annuntiant coniugem,
quæ dote, formâ, genere, amore, moribus, animum
tuum

Ideo tempore
S. Augustini
vocabantur
Genethliaci.

tuum mereatur. Fæcundi quoq; in fæcundis signis
planetae, propense te iuuabunt in progignendis li-
beris. Ipse Sol dominus vndecimæ, gratiam apud
homines tibi conciliat. Si quò ibis, ipsa te salus fe-
ret; quicquid optabis, dii vota præuenient. Deniq;
Alcochoden non male dispositum, annumerat tibi
annos, centum viginti quatuor, menses vndecim,
dies vnde triginta, horas tres, momenta duo, ac se-
miatomum. Dictoq; accepta diuinationis merce-
de hominem dimisit. Sensit qui remanserat Mathe-
maticum esse, utcunq; tamen velut hominem non
agnosceret, blanda salutatione admotus, vnde &
qui esset requisivit. Neq; ille vltra, ad humanita-
tem inuitantis subduxit colloquium, & Ego re-
spondit Chaldaeus sum, ex gente Assyriâ, nomine
Albamasar. quos vides, eiusdem sunt mecum patriæ
omnes. Cæli vim stellarumq; cursum primi obser-
uatione nostra excepimus, cælum suspectu libero,
ac prope cum perpetuæ serenitatis obsequio adepti.
Autorem in hoc, & per quem ista in cælo noscere
didicimus magistrum, Iouem Belum habuimus, cui
ob eximium meritum, templum Babylone constru-
ximus. Prima nobis cura fuit, ex tanto astrorum
cætu discernere, quæ fixa ac velut cælo intexta in
semel capta sede hæserunt: quæ vaga & errantia
suos cursus certis tamen emetiuntur erroribus, quæ
cuiq; sideri via, quæ lex, quis ordo est. Paulatim
inde progressi, defectiones quoq; illorû laboresq;

nota-

*Primi cursum
sali stellarumq;
inacuerunt,*

*quis tamen
inter eos pri-
mus.*

notauimus, quod ex ijs immodicos calores, quod
seueras hyemes, quod cæteras terræ iniurias mina-
tur. Tum ex assiduis obseruationibus, notisque
nunquam nos decipientibus,prehendimus, infe-
riora hæc ad astrorum motus regi, nec modò inde
vitam, alimenta, vires, annos, secula, & quicquid
pro tam multis totus mundus poscit, subministrari;
sed cuiusq; mortalium, corporis animiq; formam,
fortunam, casus, euenea, fata, & quicquid postea e-
ueniat triste latumue, è cælo adduci. Omnia nexu
quodam latenti altioribus sunt commissa, quodque
in vtero homini augescendi, mouendi, exeundiq;
in lucem tempus & momenta disponit, idem vitam
nascentis prout adspexerit ducit, cum eoq; in illud,
in quod semel missus est, vadit. Neq; verò cursus
tantum meatusq; stellarum, in venturorum indicia
accepimus, sed earum etiam inter se situs, mansio-
nes, congressus, interualla, dissidia, consensiones
excussimus. Nam & Domos plerisque in cælo ho-
spitiaq; construximus, & Dominos alijs, vt Arieti,
Tauro, Geminis, Cancro, Leoni, singulisq; signis,
eos quos in mundi nascentis primordio in ijs fuisse
deprehendimus, addidimus. Hinc ad futura alicui
annuntianda, totum sicut in nascentis hora fuerat,
explicamus cælum, digestisque in sua loca, nume-
rosq; omnibus, curiosè perquirimus, cui vnum
quodq; sidus se applicat opponitue, cuius viciniam
premit transitue, quod aspectu suo vrget aut tem-

G

perat,

*Ratio diuinã
di ex astris, vt
a Mathematicis
deducta.*

perat, cuius excipit aut intercipit lucem, ubi culmen eius summum, quâ iter, quousq; descendit vel ascendit.

Qui nomenclaturam caelestem excogitavit.

Ita initiato sermone, cum diu perplexas de superioris narrationes duceret, tum ille qui stabat; Age hoc quoq; mi homo, inquit, quoniam sermonem habes non plebeij saporis, & quod rarissimum est nihil subtrahis alienæ scientiæ, illud etiam quâ causâ meritorie Arietes, Tauros, Geminos, Cancros, Pisces, aliaq; animalia in cælo posuistis expedi. Non nostrum, respondit ille, hoc sed alienum commentum fuit. Astræus hanc primus stellis, signisq; cælestibus nomenclaturam imposuit, vnde Pater astrorum vocatus, & apud posteros id nomen retinuit. Cæterum est cur ista quoq; cælo imputes. Multarum enim rerum appellationem, non libido aut calus hominibus, sed sæpe aliqua ratio causâq; persuasit. Mireris ab hominibus illata in cælum animalia, nisi noueris à sapientum maximis, ipsum Vniuersum in homines inferri; atq; ut hominem Mundum paruum, ita vicissim mundū vocari Hominem magnum. Quam quis aliam eius appellationis, deprehenderit causâ, nisi quandam similitudinem vtrumq; inter se antea tacite componentem? Sunt quidem illæ velut concordēs in homine cum vniuerso imagines, cæli cum capite, oculorum cum præcipuis siderum sole lunaq;ue, humorum cum elementis, vitæ cum anni temporibus, spiritu-

Cur Homo, mundus parvus vocatur.

Prima ratio.

um

um cum ventis, venarum cum fluuijs, affectu cum tempestatibus: sed erant & alia pleniora mutui consensu simulachra, à quibus hæc in vtriusq; appellatio nomenq; inuentoribus placuit. Videmus in prima & suprema hominis parte capiteq; mentem & rationem cuncta nutu suo gubernantem disponentemq;ue: occupat & summa vniuersi, vis quædam æterna & immortalis, ad cuius imperium cuncta quoq; voluntur, dataq; lege festinant. Continent media hominis pectusq; Cor, motus, caloris, vitæq; causam & originem: pendet & in medio alterius mundi, eadem potestate Sol, irrequietoq; motu omnia circumcurrens, calorem etiam vitamq;ue inferioribus ministrat. Extrema ab umbilico & genitalis in homine portio, seminarium productionis; ima quoq; in Vniuerso generationis & corruptionis rerum conceptaculum est. Aduertit hoc curiosus spectator, rebusq; se mutuò sociantibus, nomina quoq; communicauit. Eadem & animalium in cælo ratio fuit. Visa quoq; alterius cum altero consensio, contulit ad nominis illic receptionem. Nam quid etiam animalibus ingenioq; eorum cælo dignius? cum illis ipsis, circa quæ maximi sapientum hærent laborantq;ue, ventorum scilicet, imbrium, tempestatum, aliâq; cæli notitiâ & significatione cælum sibi pridem vendicarūt? Non temere & fortuito, quicquid illic est migravit ad cælestia, sed vim aliquam aut effectum denotando nomen

Secunda ratio

Cur animalia in cælo posita,

& ea percurruntur.

Aries.

Cur murales
machina arie-
tes vocaban-
tur.

Taurus.

Gemini.

Cancer.

Leo.

men quoq; suum annumerauit. Accepit cælum Aries, quod eodem tempore quo Sol dextrum aut sinistrum ambit hemisphærium, cum eo pariter modo in dextrum modo in sinistrum reuoluitur latus, pluraq; & conuoluta in anfractum cornua ceu Sol radios, spargit vertitque. Obtinuit igneæ & ardentis naturæ Mars Arietem, quod tener etiam & vix cornibus ad incursum potens, non sui tantum generis gregem, sed homines quoq; laceffit prouocatq; in bellum. Hinc quoq; olim & ad muralium machinarum appellationem acceptus, & ad indicendum bellum à fecialibus in hosticum immitti solitus. Consedit inter sidera Taurus, labore & cultura terræ, velut socius adiutorq; factus munificentiae Solis; eius quoq; apud homines olim venerationis, ut eum necare tam capitale fuisset, quam ciuem, velutque ruris alterum colonum. Venerunt Gemini, alterna & cohærente vitâ morteque, à Solis quoq; ortu & occasu in terra omnia sata, modò astringi arescereque, modò euocari florescereque notantes. Venit Cancer, suo retrorsum gressu iter viamque Solis, qui nisi quâ se obliquus vertit siderum ordo procedit, significans. Idem reliquis signis velut exemplar & Solis significatio est. Indefatigabilem Leo vigiliam, nunquamque clausa lumina habet: perpetuus item patensq; Solis oculus, etiam cum se condiderit, manet. Largæ Leoni collo armisque setæ ac fluentes iubæ, posterioribus membris lan-

go & breues pili: pansa erectaq; Soli verè & æstate teracitas, reliquo anni glabra & deserta fructibus terra. Sterilis se ipsa Virgo, ideoq; olim velut ad comparis, nihilque gignentis ignis custodiam admota: infecunda quoq; Soli vbi spicas messemque reddiderit terra, datâq; semel in anno fruge, reliquis mensibus nihil gignendo quiescit. Stat suo momento, neq; in aliquam partem præponderat Libra: æquat vices temporum Sol, ac bis in anno paribus spatijs noctem diemque protendit. Torpet hyeme Scorpius, nec nisi abeunte brumâ aculeum sumit: moritur hyeme satorum anima, nec nisi reddito Sole postea erumpit. Contendit manibus arcum Sagittarius, quoq; ipse non peruenit immittit telum: desert portatque vim, quo Sol non accedit, radiorum iactus. In prominentia altaque semper in pascuis subsilit Caper: sublime deposcit Sol, supraque verticem ab exortu consurgit. Haurit refunditque eandem Aquarius aquam: demittit in terram imbres pluuiasque, vnde eas attraxerat Sol. Pisces & quicquid pater monstrorum fert mare, clauso anhelitu, totaque mersum aquâ viuit: abstrusum ab oculis, & quanquam totâ terrâ pressum, Sol nihilominus penetrando viuificat. Omnia quidem quæ supra nos sunt, aliquid sibi nostri vendicant, Soli tamen is honor datus est, ut quæ fortassè alijs sideribus beneficia debemus, ad ipsum defera-

mus. Quippe ita sapientissimis persuasum fuit, quicquid

Virgo.

Cur Virgines
olim custodie-
bant ignem in
templo.

Libra.

Scorpius.

Sagittarius.

Caper.

Aquarius.

Pisces.

Ita Iâblichus

ex Aegyptiorū doctrina. quicquid adsit nobis boni, adesse solari potestate, vel ab ipsa tantum, vel etiam si ab alijs, id tamen vel à solo Sole absolui, vel à Sole per alia. A solitudine ille, à nobis quoq; compari vocatus nomine Adad, quod sit inter sidera vnus tantum & solus, nomen accepit, Dux, Princeps, Moderator luminum reliquorum, Mens mundi & Temperatio, Cor vniuersi, Cæli oculus. Neque illi hominum modo consensus tot appellationes contulit, contulerunt & alia ceu intellectu hæc ipsa in eo agnoscentia denotantiaque. Flores & folia, se quotidie ad solem velut quiddam poscendo pandentia oscitantiaque. *heliotropium & lupinus galli.* Herba & legumina, illum perpetuo sequentia, & nubilo quoque conspectum eius requirentia. Bruta & animalia, quædam aduenientem cantu salutantia, omnia vnà cum eo expergiscentia resurgentiaque. Quin primi homines ad Deum sua coniectatione accedendo, illum ipsum aut Deum esse crediderunt, aut à Deo erectam sibi statuam, cui nulli parietes templaque, sed mundus solaque cæli regio in qua spectaretur idonea fieret, putauerunt. Propter hunc, nihil profanum nihil irreligiosum esse. Quisquis in mundum veniret, sciret se in quodam templum induci, in eo ab hoc numine aspici, rituque sibi viuendum sacerdotis, huic se summum cultum, huic respectum debere. Hinc iuramentum deposituri testabantur Solis & Iustitiæ oculum: iudicabant eum aspiciendo, coramque velut altero iudice

Solem etiam ratione carentia agnoscunt
Solem Persæ Deum putabant.
Plato statuam Dei, quæ esset in mundo velut in templo.
Mos iurandi ex Solem.
Mos iudicandi

iudice tabellas sententiasque regendo, in Sole ceu *di Bithmar.* in sancto penetrati, Iustitiam habitare regnumque suum facere arbitrati.

Persarum Sapientes.

Dum hac longioris sermonis diligentia, multa cælestium Chaldaus persequeretur, Magi deinde Persarum comparuerunt. Primi innocentes & sancti, altâ consumatâque sapientia, rerum miracula naturamque in sui obsequium ducentes. Quippe intima hæc est apud eos Philosophia, rerum non noscere modò, sed mouere effectus, operaque vix vulgo credibilia. Suppetit ad hoc herbarum cæterorumq; illic nascentium potentia, elucescensque clarius ibi quàm vsipiam, in iisdem dissidium vel concordia. Attendunt ad hæc vtraque præcipuè & scrupulosissime Magi, sparsasque per diuersa, in vnum artificiosè deducunt committuntq; vires. Mille postea inde suscitant miracula, per mutuas illecebras complexusque ad quidlibet obsequente naturâ, inuentis quoque in contrarium vsum & separationem rerum purificationibus, sulphure, asphalto, sale. Quippe abradunt hæc rerum dissoluuntque nexum, liberatasque à se inuicem velut vinculis naturas, otio rursus quietique reddunt. Hinc inesse illis diuinum quiddam & potens, populus existimat, adiunctaq; contemplationi dura per omnia virtus & frugalitas, nihil, vt ferunt, præter farinam & olera recipiens, facit hominibus numinum propè auctoritatem. In-

Persarum Sapientes vocabantur Magi,

eorum sapientia erat in contemplatione virtutum naturalium,

ex quâ proueniebant miracula.

Vt miracula desinerent quibus utebantur Magi.

Magorum frugalitas,

struere

Regum edu-
cationi quatuor
Magi præ-
ponebantur.

Car regibus
& principibus
Christianis
Euangelia ex-
osculanda in
templo à Sa-
cerdotibus of-
feruntur.

Questio à Da-
ria rege pro-
posita custodi-
bus sui corpo-
ris.

3. Esdra 3.

struere quin etiam Regum filios, infantiaque eo-
rum adesse, ipsorum tantum honori datum. Qua-
tuor ad id ex omnibus deliguntur. Vnus qui Ma-
giam, & noscere summum ac æternum Numen, si-
mulque cognitum piè ac purè venerari doceat. Al-
ter qui in omni vita, fidè cuique datam veritatemq;
seruandam admoneat. sanctissima humani animi
vincula, quibus etiamnum cum rei Diuinæ adsunt
ipsi Christiani principes regesque, exosculando à
sacerdote porrectos Euangeliorum libros, ubi Di-
uina veritas continetur, se religiose obstringunt
obligantque. Tertius qui vera libertate crescentem
imbuat, nolle turpia aut nimia, nulli succumbere
affectui. Quartus, vt securus & aduersus omnem
fortunam contumax sit, exigat. Hæc apud eos futu-
rorum regum sunt incunabula, hæc præcepta, in quæ
a nutricibus statim & ancillis, paruuli adhuc ad eos
à mammis aulæque deferuntur. Nota est Darij
Persarum regis, cum noctu amissum somnum di-
scendo reuocare cuperet, proposita cum ingenti
præmio suis cubicularijs quæstio, Quidnam in re-
bus humanis cæteris omnibus præualeret præpol-
leretque. Missæ in id à coniectantibus sub pul-
uillum regis tres breuissimæ schedulæ. Vna in-
scriptum habebat, *Praualet Vinum*. Altera, *Praualet*
Rex Tertia, *Præpollent Mulieres*, sed super omnia vin-
cit *Veritas*. Surgens deinde Darius ad examen, cum
vnius cuiusque causas collegisset, vltimam cum Sa-
pientibus

pientibus regni prætulit, auctoriq; pro Veritate, vt
pote quæ sola vinceret, nullisque iniurijs aut muta-
tionibus temporum succumberet, amplissimum
donarium primamque post se dignationem tribuit.

Cæterum quanquam plurimos loci & intermissæ
pridem consuetudinis obscuritas, oculis memoriq;
spectantium tegebat, cogniti tamen inter eos non
nulli fuere. *Zamolxis*, eius imitator *Atbaris Hyperbore-*
us, *Euanta* reges quoque, iam *Gaspar*, *Melchior*, *Bal-*
thasar, quibus nemo magis approbavit sapientiam
doctrinamque gentis. Quippe è stella æuo suo ge-
nita, cum minime plana coram quoq; spectantibus
coniectatio fieret, Christum regemque natum è
longinquo perspexerunt. Mox quæsitum per tot
terras populosque, quamuis iacentem in stabulo ac
velut crudeli abiectum manu, cognouere tamen
tam in præsepe & paupertate, quam si in purpura &
fastigio viderent. Neq; hoc contenti, Deum ho-
minemq; adorarunt, totq; bonis quæ in infante mi-
rabantur, aurum, thus, myrrham, munera dederunt.
Proprium id apud Persas atque ex maiestate credi-
tur, reges non sine donario adire. Hinc Synætam
rusticum aiunt, cum obuium in agro Artaxerxem,
nec quod eidem offerret, habuisset, è profluenti iun-
ctis manibus aquam hausisse, eamque proceribus
vtrinq; vili muneri recedentibus, recta ad regem tu-
lisse. Quin & illud Persis multisque gentibus in mo-
re fuisse traditur, in vitam prodeuntibus metalla

H

affun-

Magi. qui
Christum na-
tum cognoue-
runt adora-
runtq;.

Reges Persa-
rum sine mu-
nere adire
non licuit.

Qualia mu-
nere nascenti-

bus dari con-
sueverant.

affundere, Regibus aurum, ditioribus argentum,
artificibus & agricolis æs aut ferrum.

Chymia fini-
tima Magia.

Sed Magis iam prætereuntibus, mirum quam
Chymistarum natio inter eos se intulit audacter.
Rati enim multa Magorum opera operibus suis ex-
æquari, indignum se arteque sua putabant, non
adesse in ingeniorum cognatorum numero. Præ-
tendebant, vires, vias, fines, utriusque artis perquam
similes. Opus nempe ac finem Magiæ esse spiri-
tum in corpore; opus ac finem Chymix, vertere
corpus in corpus. Magos suas operationes *Violentas*
appellare; se quoque suum opus *Fortitudinem* dicere,
quod significaret vox illa *Elixir*. Multa enim apud

Cur Chymi-
sta vocabulis
insuetis & re-
conditis in sua
arte utuntur.

se varijs appellationum inuolucris, ænigmatibus,
similitudinibus, characteribus, impossibilibus regi-
ac recondi, quò nulla in parte mundi non regnante
auri sacræ fame, ars blanda & diuina, neutiquam o-
mnia ingenia subeat ex plebe. Vsurpatum id quoque
aiebant à primis Chymix conditoribus, statimque

Chymia anti-
quissima.

Quid erat
Aurei vellus

cum arte receptum, rebus verba non tam secun-
dum naturam imponere, quam ijs aliquid semper
recondere. Num enim vspiciam vilum repertumue
fuisse Aureum vellus, aut hirtum auro pecus? At
narratum hoc nihilominus, à totque seculis traditum,
sed à sapientibus aliter intellectum. Vellus nempe
librum fuisse, antiquorum more ex membranis pel-
libusque ouium, vnde lanæ velleraque habentur,
compactum. Eum vero Aureum, Chymiam scilicet
aurique

aurique conficiendi scientiam in se continentem,
quæ multâ patientiâ & laboribus, ac velut Iasonis
periculosis nauigationibus acquireretur. His ali-
isque laudibus se mutuò Chymistæ stimulant, si-
ue id quoque facerent Principum ac Regum fiduciâ,
ingenio artique suæ passim fauentium, siue quòd
de se ita serio sentirent, in comitatum se Magis de-
derant. Certè tunc primum multi quoque hac occa-
sione deuoti fumo, nigrique tantum carbonibus
prodire in publicum ausi sunt. Qui cognosci
poterant hi memorabantur, *Osthanes, Hermes, Cha-
nes, Rosinus, Olympiodorus, Agathodamon, Democritus Orus,
Chrysorichius, Pebechius, Comerius, Pelasius, Pelagius, Afri-
canus, Theophilus, Synesius, Geberus, Callides, Rachaidilus,
Veradianus, Rhoadianus, Canides, Augustinus, Panthes, Io-
annes Aurelius Augurellus, Laurentius Ventura.*

Magi malefi-
ci seu Incan-
tatores.

Audacia Chymistarum, nefandis incantatoribus
impostoribusque locum propè dederat. Aderant
iam per plures suis miraculis ludisque populum pa-
scentes. hi figuras hominum in feras commutantes,
illi sidera mundo reuellentes, alij acus prælongasque
in ventrem lanceas condentes, serpentes victos car-
mine rumpentes, solem digito sustinentes, lunam
& stellas ore expuentes. Sed acriter se opponen-
tibus Magis, quorum nomen odiosum colluies
hæc hominum fecerat, T. Liuius quoque ex lege
duodecim tabularum intercessit, negauitque per-
missurum, ut immundorum spirituum commercio
homines fædati, bonis & sapientibus commisceren-

*Putant aliqui
inuentorem
huius Magiæ
fuisse Cham
filium Noë &
vocatum Zo-
roastrem ab
antiquis.*

*Falsæ Magiæ
species.
Theurgia.*

Geotia.

Pharmacica.

*Hydromantia
Axinomantia
Catoptromā-
tia.*

Lecanomantia.

Pyromantia.

Geomantia.

Chyromantia.

Scyromantia.

Capnomantia.

tur, denique sulphur flammæque artibus eorum
comminatus, procul eos à catu sapientum comiti-
isq; remouit. Relegati in eo numero feruntur Zo-
roaster autor conditorq; huius Magiæ, Azonax, Her-
mippus, Tum eorum sectatores, Apuscorus, Zaratus,
Marmaridius, Hippocus, Zarmocenides, Bactrianus, Arme-
nius Osithanis nepos, Pamphilus familiaris Cyri, Appollonius,
Damigero, Dardanus, Velus, Iulianus, Bebulus, Simon &
Elymas, qui Apostolis, Iannas & Membras, qui Moyse
suis artibus imposturæque obsistebant. Multæ vna
cum ijs artes eiectæ damnatæque; Theurgia, quæ fit
per sacrificia & consecrationes ad eliciendos Dæ-
mones beneficos; Geotia seu Necromantia Necyo-
mantiaue, quæ per coactionem & plandum inquie-
tat mortuos, infera diris agitatur carminibus, tunu-
los bustæque reuoluit, & acceptis cadaueribus ipsos
in scelera cogit manes; Pharmacica, quæ per edulia
potusue, amorem, odium, insaniam lentam etiam
mortem cum carmine propinat. Iam Hydroman-
tia quæ per aquam, Axinomantia quæ per secures,
Catoptromantia per specula, Lecanomantia per
pelues, Pyromantia per ignem, Geomantia per
terram, Chyromantia per manus, Scyromantia per
vmbas, Capnomantia per fumum, quæq; aliæ per
alia futura fataq; hominum scrutantur nuntiantq;.

Indorum Sapientes.

A Persarum Magis Indorum deinde Sapientes iter
sibi locumque asseruerunt, laborioso pariter virtu-
tis

tis cultu, herbarum miraculis, quarum apud illos
par potentia gloriaque est, à Philosophia Persarum
non degenerantes. Tegumen alijs nullum, alijs tan-
tum tela, caput quoq; sibi eadem in orbem globare
assueti. Eæ iolæ & gratissimæ genti vestes, contex-
tæ è lino, quod inuictum ignibus magis magisque
vivere alluevit ardendo. Vium id propterea La-
tinis, Græcis Asbestinum dicitur, quod proiectum
in rogos, perinde vt calcem, sordibus exultis ferunt
splendescere magis quam aquis. Hinc funebres ex
eo fiebant mortuis tunica, quæ pro vna seruandam
corporis fauillam, à reliquo continebant separa-
bantque cinere. Animal occidere carneq; aliquâ
vesci, nefas apud eos habetur, simplicibus sine igne
sine blandimentis cibis fames expellitur. Contem-
plationis dura ratio, ab exortu adusq; solis occasum
contentis oculis solem intuentur: arenisq; feruen-
tibus ita perpetem diem non abeundo alternis pe-
dibus, secreta in globo igneo rimantes, insistant.
Cæterum vt aliorum Sapientum ita & Indorum non
vnus ordo familiaque. Alios Brachmanas aut Bra-
chas, alios Germanas siue Gymnosophistas habent.
Qui se Brachmanas nominant, hæc à Budda sectæ
suarum autore edocti in scholis amplectuntur docentq;.
Deum vniuersorum opificem per omnia meare:
Mundum & genitum fuisse, & ad interitum tende-
re: Præter quatuor elementa quintam haberi natu-
ram, ex quâ cælum prouenerit: Iterari rursus cum

*Idem de cary-
stio lapide
scribit Plutar-
chus: de oracu-
lis qui perin-
de nebulis e-
rat aptusq;
dari instar lini
Lenæus.*

*Duplices In-
dorum Sapi-
entes.
Brachmanæ
seu Brachæ,
eorum do-
gmatum.*

Omnes mori
præter Sapi-
entes putant.

homo desierit vitam, mortemque tanquam ostium quoddam esse, per quod ad immortalitatem fiat introitus. Hunc vero non promiscuè omnibus, sed solis sapientibus patere; rudes ac velut profanos ab æternitate arceri. Propterea mira in ijs contemplationis patientia, mortisq; contemptus. Non illam, non senectutem expectant, sed sæpe ingerendo semet ignibus, læti & cum gloria fatum accersunt. Ab ijs deinde eandem de immortalitate in alias gentes manasse opinionem ferunt. Et qui Aristotelem, non Euripi aquis, sed naturæ sponte solum credunt, aiunt scholasticos cum morienti adessent, ex hæc eorum sententiâ, sic virum affatos. *Qui Philosophorum animas excipit, & tuam colligat, in sua recondens thesauris, uti animam addeceat recti hominis & perfecti, qualem te fuisse novimus.*

Germanæ seu
Gymnosophi-
stæ.

Similis apud Germanas sapientia, maior adhuc in moribus rigor. Nullas domos habitare, ne pati quidem vxores aut fæminas, præcipua disciplina eorum est. Nudi & intesti sub dio, ut sylvæ, ut nemora placuere, degunt, ob id Gymnosophistæ vocati, tanquam ad certamen expediti leuesque. Morborum notitiam causasq; agitare, multis inter eos consuetum, neq; aliter medendo prodesse, quam frugalitate & abstinentia. Hinc ab alijs primi Medicinæ originem fecisse feruntur. Quin ostendebatur inter cæteros *Iarcha*, admirandâ annulorum vi, in centesimo & tricesimo anno, virium ac iuventæ

Mira ratio
vite per annu-
los producende

iuventæ vigorem retinens. Multis hanc modis procurasse dicebatur; & annulorum materiâ & quam sub singulis planetis certis temporibus signando, vi influxuq; illorum imbuerat. Adhæc numero quoq; conclusâ in ijs annorum lege, quæ per septenarium porrecta, vitæ factorumque clymactera hominibus inducit. Septem quippe annulos, ad totidem planetas confecerat, singulisque diebus, singulos accipiendo, iuxta dierum ipsorumque nomina, digitis suis inducebat. Vnde ingens ei apud suos sapientiæ opinio fuit & arrogantia. Quoties de ea verba facere animum induxisset, toties sublimis excelsusq; non nisi in aureo folio, crustis item ac sigillis aureis exornato, dispositis & circumfusus per inferiora subsellia minoribus Philosophis præsidebat. In auditorio, statua quatuor cubitorum alta, Tantali nomine inscripta erat. Hæc expositâ manu paterâ tenebat, quæ ita perenni quodam humore semper continenterq; manabat, ut nunquam tamê humor, ex eius labris diffunderet exundaretque. Hunc inter ambitiosa, tanquam nectar ambrosiamq; præceptoris potare, inuicemq; propinare, siue ex audientiâ discederent, seu in amicitiam quempiam reciperent, discipulis eius mos fuit.

*Iarcha arro-
gantia.*

*Statua in au-
di-
torio.*

Ægyptiorum Sapientes.

Absoluto Indorum itinere, Ægyptiorum deinde sapientum ingredi pompa capit. In ea multi reges, *Sol, Vulcanus, Iuppiter, Saturnus, Mercurius*, alijque quo-

*Reges Ægy-
ptiorum quo-
rum nomini-
bus astra ap-
pellata.*

rum nominibus Græcia cælestia astra vocauit, tanquam inuenisset, quod ab his acceperat. Aderat ipsa nominis maiestate admirandus *Mercurius*, appellatus *Trismegistus*, siue Ter maximus. Triplici hunc titulum sibi comparauerat excellentiâ, assecutus inter homines, id quod ab omnibus creditur maximum summumque. Idem erat Rex, idem Sacerdos, summus idem maximusque Sapiens, legum conditor, iuris humani diuiniq; auctor, scientiarum & disciplinarum primus inuentor. Quin ex libris, quos ad triginta sex mille, quingentos viginti quinque conscripsisse dicebatur, quidam aliquos recensebant, De dijs empyreis centum, De dijs æthereis centum, De cælestibus mille, De Philosophia tres & triginta, De sacerdotibus decem, De Astrologia quatuor, De Medicina sex. Digressis regibus, Sacerdotes se postea in turbam intulerunt, nullâ comâ barbâue, sed decusso per totum corpus omni prorsus pilo, deformes aspectu. Adhæc perusti sole artus, vestis cinctusque lineus, frons deiecta, menstristi silentio recondita, membra modico panni paucarumque herbarum condimentis assuetis, famæ & macie perempta efferauerant speciem hominum. Noscitabantur tamen à multitudine, & sanctum venerandumque genus, sacra simul & sapientiæ arcana tractare aiebant, ex more gentis, quæ eadem reuerentiâ religionem sapientiamque habet. Ipsi inter eundem sublatam manibus Curulem ro-

ram

*Mercurius
Trismegistus
conscripsit li-
brorum 36525.*

*Sapientia Æ-
gyptiorum pe-
nes sacerdotes*

*Theologia hic
rogyphicum*

tam gestabant insigne, quam præ se ferebant diuinae sapientiæ, quæ inâ sui superficie, inum terrenaq; contingens, toto reliquoq; orbe sublimis atq; per æterna vertitur.

Sed præcipue spectantibus admirationi, quæ referebantur, inuenta ipsorum erant. Pictura, præliorum, victoriarum, rerumque à multis seculis gestarum, præsentem exhibens imaginem, magnum humanæ curiositatis adiumentum, imitata vultum, capillum, oris venustatem, ut qui scire cupiat, qualisquisque fuerit, in tabula cernat, hominemque cum velit per terras ac manus circummittat. Geometria, nullo eam apud Ægyptios non tenente, ad remetienda pereuntia collimitia, quæ identidem euagatus per agros Nilus confundit oblimatque. Adscribebatur etiam à multis iisdem Medicina; ea tamen potissimum genti suæ abstinentiâ & frugalitate commendata inculcataque. Quippe ita eos delicatorem mollioremque victum exosos fuisse aiebant, ut apud Thebas in templo ad columnam erigendam populum inducerent, quæ diras execrationes sustineret, aduersus regem Menin, qui in Ægyptum molliem, luxumque induxerat primus. Neque hoc contenti, à morte cuiusque illa visceraque eximebât, ventreque Soli opposito, in eo omnium peccatorum causam esse fatebantur expiabantque. Præterea inuentæ dicebantur Literæ, ab ijs à Phænicibus ut perhibent in Græciam illatæ, inæstimabile mortali-

Rota curulis.

*Inuenta Ægyptiorum.
Pictura.*

Geometria.

Medicina.

Detestatio luxuria.

Evisceratio hominum à morte.

Hieroglyphi-
ca,

triplicia

Imitativa.

Tropica.

Ænigmatica.

Dei hierogly-
phicum.Regis hiero-
glyphicum.

um bonum, artes, nomina, titulosq; hominum, contra breuitatem æui, longissimis seculis propagantes. Iam hieroglyphica, variæq; animalium figuræ memorabantur, obeliscis aut saxis exsculptæ, sensus atq; arcana mentis continentes. Peculiare id erat scripturæ eorum genus, quo sublimiora, & quæ potissimum vulgum nescire vellent, occultabant. Cæterum hoc ipsum scribendi secretum sub varijs simulacris, triplici insinuatione intellectui ingerebant. Imitatiua, quæ conuenientem similemq; rebus imaginem habebat: sic pro Sole circulus, pro Luna duorum lunarium cornuum imago erat. Tropica, quæ adeptis similitudinibus, virtuti tantum affectionique formarum & figurarum significationem accommodabat: sic amor per osculum, necessitas per nodû, inuidia per anguillâ, prudentia per hominem, fortitudo per leonem, libertas per equum demonstrabatur. Ænigmatica, quæ ex coniunctione mutuaq; istorum coniunctione coalescebat; ita Sceptrum, cuius in vertice oculus aurisq; esset, Deum moderantem, videntem, audientemque omnia significabat: Sceptrum in summa parte ciconiæ caput sustinens, in imo hippopotami ferocissimi animalis ungulas appensas habens, regentibus innuebat, iustitiæ obnoxiam esse violentiam; proinde eam temperandam pietate & clementiâ, cuius symbolon est ciconia, quæ genitricum senectam educare, subleuare, humerisq; gestare in volatu dicitur.

Sed

Sed mirum maximè fuit, vt eadem subtilitas ad barbaros Scythasq; processerit. Quippe Idanthuram ipsorum regulum ferunt, cum transgressus Istrum Darius, terrore minisq; posceret ab eo per epistolam regionem terrasque, pro literis & rescripto misisse Murem, Ranam, Auem, Iaculum & Aratrum. Ad quæ visa acceptaq; cum meritò interpretatione suorum Darius posceret, Orontopagas tribunus militum, tradere per ea se suæque Scythas aiebat; coniectans ex Mure domos habitationesque, ex Rana aquas, ex Aue aërem, ex laculo arma, ex Aratro agros. At contra Xyphodres, nisi ocyus vt volucres auolauissent, vt mures terram latibulaq;, vt ranæ aquam profundumq; subiissent, vel iaculis confixos luculentæ victoriæ famam, vel captos arandi terramq; pro victu eorum excolendi, beneficium ipsis relicturum præfagiebat.

Grande præterea Ægyptijs sapientiæ testimonium faciebant Græcorum peregrinationes, neq; tam propter Mathematicam ad eos, vt quidam volebant susceptæ (quæ domi inter incunabula & elementa discantium habebatur) quam propter noscendam religionem, cæremoniarumq; arcana, præstantissimis quibusq; summam sapientiæ in religionis obseruatione cultuque ponentibus. Nam iidem deos primum asseruisse, simulacra eorum conflasse, aras & templa construxisse ferebantur. Quin nullam gentem propius verum Numen agnouisse aiebant,

Scytha vsq;
sunt scripturæ
symbolicæ.Ænigma Scy-
thicum Dario
regi proposi-
tum.Peregrinatio
Græcorum sa-
pientum in
Ægyptum.Templa primi
Ægyptij inue-
nerunt.

bant, erecto in vrbe Sai templo cum eiusmodi titulo EGO SVM OMNE QVOD FVIT, EST, ERIT, PEPLVM MEVM NEMO REVELAVIT MORTALIVM.

Deū non posse
cognosci do-
cebant.

Nimirum illud quod augures, pontifices, flamines, quotquot vates Sibyllæq; quotquot vspiam Sacerdotes & Theologi professi; hoc ipso quod multa intelligere nos in Deo posse negamus, ignoratio- nemq; nostram pretendimus, Deum nos plenè cog- noscere videreque, quod ille tantum à se vno cog- nosci possit. Nam quicquid de eo lingua dixerit, quicquid animus conceperit, nihil est quod in hu- manum non transfiliat & corrumpatur sensum: nec habere potest humanæ significationis notam, quod humanæ intelligentiæ excedit conceptum. Quā causā Sphingem ante templā statuere solebant, ar- cana illic esse omnia mysticaq; ac velut anigmate tecta docentes. Quin imaginem Dei, nullā figurā teneri exprimiq; posse existimantes, eam varijs re- rum simulacris complectendam adorandamq; cen- sebant. Hinc præcipuè partā victoriā, cuiuscunq; animalis dux effigiem, in galea, clypeo, armisq; ha- buisset, eius simulacrum, in templā sacrariaq; sua inferebant votisq; decorabant: velut gratitudinem Deo, in animali sub cuius auspicijs hostes pepulif- sent cecidissentue, reddituri. Quo more rituq; ser- pentes, feles, ac alia visu quoq; fæda & deformia, in magnifica templā cultumq; hominum ab ijs inducta fuere. Sed memorabantur apud eos alia digna re- latu,

Cur Sphingē
ante templā
ponebant.

Cur feles, ser-
pentes, aliæq;
fæda anima-
lia in templā
inferebant.

Hinc prouer-
bium: Egy-
ptium tem-
plum.

Pœta ab Æ-

latu, sicut ad Memphin loca moseq; sepeliendi mor- tui: vnde Orpheus & sequentes Græcorum Poëtæ, Elysios campos, Cocythi stagna, Charontem mul- taq; alia in suas fabulas librosq; intulissent. Atq; his sermonibus homines, Ægyptiorum sapientes quamdiu conspici poterant, prolequebantur.

Græcorum Sapientes.

Post eos deinde ingens Græcorum sapientum agmē incessit, cultu habituq; longè alio. Pallia omnibus & promissæ barbæ, cothurni alijs, alijs socci, aut cre- pidæ, nonnullis collo magni pretij catenæ moni- liaque, ex omnium disciplinarum annulis aptata & conferta, Encyclopædias ipsi vocabant: pluribus pendentes manticæ vilesq; peræ, & ingentes mani- bus baculi, aspectu velut nuda & brumalis sylva. Inter hos omnes, primi grandesq; ævo sapientes in conspectum populi veniebant, Orpheus, Musæus, Me- lampius, Dadalus, Hesiodus. Hos comitabatur HOME- RVS doctrinarum & antiquitatis, ut ipsimet perhi- bebant, parens, sine saltu, sine fūco, priscā tantum maiestate venerabilis. Præferebat manibus, acce- ptum è gaza Darij, auro & vnionibus distinctum scriniolum, non in relictū patrimonij aut compara- tarum opum ostentationem, pauper, egenus, & so- lum diu vertere coactus, sed donum Regis Magni Alexandri, quod ipse per omnia bella circumferēs, impletum scriptis librisq; eius, interdū pro rerum agendarum viatico, noctu pro puluillo habebat.

gyptijs pluri-
mas fabulas
finxerunt, de
quibus Diodo-
rus Siculus.

Habitus Græ-
corum Sapi-
entum.

qui antiquissi-
mi.

Homerus in-
ter ceteros
princeps.

Eius libros A-
lexander Ma-
gnus honori-
ficæ seruabat
secumq; cir-
cumferebat.

*Homeri pau-
pertas,
ex versibus
victus.*

Quippe Homerum ipsum tantæ inopiæ fuisse fe-
runt, vt nisi recitandis vendendisq; versibus sti-
pem quæssisset, aliter viuere non potuisset. quâ de
causâ cum per Græciam illius carmina sparsa, sineq;
vlllo ordine legerentur, adhibiti ab Hipparcho Pi-
sistrati filio eruditi viri, collecta in hunc ordinem
librosq; vti vulgò habentur, digessisse dicuntur.

*Pythagoras
vocabatur
Ipse.*

*Philosophi ap-
pellationem
inter sapien-
tes intulit.*

*Sapientiam
in numeris po-
nebat.*

Suo deinde agmine, cum discipulis veniebat Sa-
mius PYTHAGORAS. Nomen apud eos aliud ha-
bebat, quoties nominari eum contigerat, *Ipse* nun-
cupabatur. Inerat huic appellationi magna fides ac
reuerentia. si quid affirmarent in disputando, aut
quærerentur cur ita sentirent, totum verbo compo-
nere absolueretq; consueuerant, *Ipse dixit*: tantum
opinio præiudicata poterat, vt etiam sine ratione
valeret auctoritas. Cæterum aliud ipse sibi præter
id nomen indiderat. Nam interrogatus aliquando
quis esset, à Leonte Phliasiorum tyranno, respon-
dit se Philosophum esse. Quod vocabulum ab eo
tunc ex tempore confectum, paulatim in verorum
sapientum cognomen eualuit: vt cum omnes pri-
mum pridemq; artifices, etiam qui sellularias aut
ludicras exercerent artes, sapientes, postea non nisi
qui sophiæ, veraq; scientiæ operam darent, Philo-
sophi & amatores sapientiæ vocarentur. Hanc ve-
rò totam Pythagoras in numeris ponebat, non qui
sensui, sed qui intellectui subijcerentur; quiq; paris
& imparis vi ac potestate, rerum naturæ conferrent.

Quippe

Quippe ex ijs omnia facta contextaque, eos vim
vinculorum habere, quoad superessent, res perseue-
rare, vbi deficerent, solui separariq; nec sine nu-
meris naturam constare posse aiebat. In ijs fecun-
ditatem & sterilitatem, ortum ac interitum, ordi-
nem, concordiam, societatem, amicitiam repone-
bat. Eorum potestate, molem hanc, cuius circum-
flexu tegimur ac continemur, regi gubernariq; ele-
menta pari in diuersa nisu, omnia se ipsis in mundo
constricta tenere suspendereq; eadem hæc, inter
se domita, deposito natiuo rigore, potiorum forma-
rum subiei obsequio: cælum statò irrequietoque
circum terram verti moderamine: solem vices tem-
porum, longiores breuiioresue ex usu naturæ aperi-
re aut claudere dies: lunam modò se ipsam integra-
re, modò in nouellas formas, perpetua restitutione
traducere: sidera alia in hanc, alia in illam, suo ordi-
ne se insequi decurrereq; partem: hortorum germi-
na, fructus arborum, fataque terræ suetos dies,
suetas custodiæ leges: sætum nisi computatis prius
mensibus, materna pro partu laxare viscera: eamq;
esse natu, am rerum, eam potentiam assererebat, vt
non nisi ad numeros omnia procedant, noscant
tempora, sciant occasiones, intelligantq; quid, quan-
do, quomodo, quantum esset agendum. Porro in
numeris duo principia statuebat, definitam vnita-
tem, & indefinitam dualitatem: appellando alterum
bonorum, alterum malorum exordium ac causam.

Vnitatis

*Numerorum
via & potestas*

*Hinc illud Sa-
pientie 8. O-
mnia in men-
sura & nume-
ro & pondere
disposuisti.*

*Numerorum
duo principia*

*Paris & im-
paris potestas.*

*Præcepta di-
scipulorum Py-
thagoræ duo.*

Vt sicerent.

*Vt se in specu-
lo ad solem
contemplaren-
tur.*

*Ad Pythago-
ræ susurrum
bos factus o-
bediens.*

Vnitatis naturam esse, qualitatibus temperiem, ani-
mis virtutem, corporibus sanitatem, domibus ac
ciuitatibus pacem, rebus prosperitatem; dualita-
tis contra, malitiam, ægritudines, seditiones, ac in
rebus dissidia inducere. Neq; enim vllum non ma-
lum proueniret ex diuersitate disparilitateque.
Hinc parem docebat indigum, deficientem atq; im-
perfectum; imparem vero plenum ac perfectum.
qui pari permixtus, vim suam seruaret perpetuò,
conduplicatus cum gigneret, atq; ita secundus es-
set, diuisionis ipse nescius, vnitatem semper in eo re-
dundante. Cæterum è schola eius viuendi cum alijs
alia, tum discipuli hæc præcepta sumebant. Pri-
mum, vt triennium continuum sicerent, atq; cum
loqui nescirent, sapienter interea tacere non renue-
rent. Alterum, vt se ipsos seu doctrinam, æmula-
tionemque suam, in speculo non ad lucernæ lumen,
atq; cum plebeijs, sed ad illustrissimum solem &
cum doctissimis committerent cōtemplarenturq;:
vnde scilicet illucesceret, quantum promouissent,
quantumq; adhuc ijs ad summam deesset. Neque
sententiæ modò eius effataque, sed opera quoq; &
facta, portentosa apud homines admirationis fue-
re. Conspexerat forte in pascuis bouem fabaceam
segetem depascentem proterentemque: quam ob-
rem rogauit bubulcum, Bouem moneret, frugibus
vt parceret. Ridens huiusmodi; Ego, inquit boua-
tim loqui non didici, tute si scis moneto. Non

con-

constat Pythagoras, auribus continuo se bouis
admouens, quippiam immurmurauit. Res mira.
Obedientissimus bos lacerare è vestigio segetem
destitit, ac velut amplius monitus saperet, in futu-
rum quoq; eiusmodi pabulo abstinuit.

Pythagoram sequebatur SOCRATES, propter
hoc ipsum Delphici oraculi sententiâ, cunctis alijs
prælatum, quod palam profiteretur, Vnum se id sci-
re quod sciret nihil. Hunc, non secus ac vnum ex
Indorum sapientibus, per diem pernoctemque, à
summo lucis ortu, ad solem alterum orientem, in-
conuiuentem, immobilem, iisdem in vestigijs,
tanquam quodam secessu mentis atq; animi facto,
cogitandum stare studereq; consueuisse accepi-
mus. Nec longè, velut in triumphalem pompam
compositus aderat PLATO, cognomento *Diuius*,
cum quo *Xenocrates*, *Speusippus*. Ipse quadrigis vehe-
batur albis, quibus eum venientem ad se aliquando,
in littore Dionysius tyrannus exceperat. Manu
regebat equos, currumq; nobili stragulâ intactum.
Assidebant ei Gratia, & mirum quantum superuo-
labat apum examen. Pleriq; indicium id prædulcis
eloquij eius interpretabantur: nam easdem, in la-
bellis olim paruuli dormientis sedisse, mel instil-
lando memorabant. Platonē ARISTOTELES seque-
batur, non quòd ingenio aut aliâ re posterior esset,
quippe *Demonius viri*, seu *Demonius* & ipse appellatus,
sed tanquam discipulus, & quòd magis sublunariū
K scien-

*Socrates ab
Apolline sa-
piens appella-
tus.*

Eius studium

*Platoni honor
datus à Dio-
nysio tyranno.*

*Platoni mel
apes in label-
la instillabant*

*Cur Plato
appellabatur
Diuius: Ari-*

*Aristoteles De
monium viri.*

*Tanguntur li-
bri Aristotelis
de historia a-
nimalium ad
quos conscri-
bendos adiu-
tus fuit ab A-
lexandro.*

*Is iam mos
est Philoso-
phantium
qui iurant in
verba magi-
stri.*

Sophista.

*Superuacua
inutilesque
aliquorum
scriptiones.*

scientiam, quâ in parte dæmonibus descripta puta-
bantur loca, profiteretur: Plato vero altiori con-
templationi addictus, mentem ad diuina attolleret.
Mos quoque Aristoteli erat, quanquam in omnes
elegantiae & magnificentiae cultus intento, mode-
stiam præferre; atque ut Philosophum decebat,
pompani in publico damnare. Nam & tunc mul-
tis millibus hominum, ex totius Asiae Græciaeque
tractu, ad animalium sibi ab Alexandro Magno de-
legatorum ministeria, naturasque perquirendas im-
perans, pedestamen ire maluit. quâ causâ tardius
Platonem sequi, crebroque interstare cogeatur.
Impediebat præterea circum conglobata ingens
Peripateticorum turba, adeo circa euntem pertina-
citer sua ponens retinensque vestigia, ut si aliquem
aliò moueri, aut transuersum vnguem ab Aristote-
le recedere contigisset, omnes, velut vrerentur aut
secarentur, clamabant. His proximi ibant Sophi-
stæ, syllogismorum laqueos nodosque ita adstrin-
gentes, ut vnde nexus inciperet, quoue se conde-
ret, discerni non posset. Inde à sensu abeuntium
opinionum conditores, *Anaxagoras, Ictas, Cleanthes,*
pluresque alij, quorum ille atram niuem, hi supera-
stare, terram solam moueri aiebant. Videre quoque
erat aliquos, ad se versos inuicem contendentes al-
tercantesque, Quem numerum remigum *Vlysses*
cum nauigaret habuisset; Quod *Achilles* nomen
inter virgines obtinuisset; Quid *Syrenes* ad præter-
euntes

euntes cantare solitæ fuissent; paratâ, ut sit, in ma-
gno ingeniorum prouentu, etiam mendacijs & va-
nis credulitate inani; curiositate. Superuenie-
bant deinde in varia disciplina principes viri, *Archi-*
medes, quem sæpè tabulis Geometricis; intentum
figuris, cum à studio vi abducerent perungerentque;
famuli, nihilominus in ventre obducto delibutoque;
capta delineabat schemata. *Empedocles*, cuius inge-
nio, nullius scientiæ artisque, perfecta non inerat
cognitio. In Rhetoricâ eloquentissimus, in Poëti-
ca iucundissimus, in Musicâ suauissimus, ut strictis
incurrentes in se inuicem gladijs iuuenes, fidibus
auerteret; vocis suauitate reprehensos, ad man-
suetudinem & pacem reuocaret à cæde. Idem ven-
tos cum vellet, excitaret salubres, pestilentes auer-
teret, concluderet tempestates, flatusque velut ma-
nu prehensos, ad arbitrium dimitteret cōtineretque.
Ac ut aliquid dignum sapientiâ, quâ in Physicis
præditus erat, prodeat in admirationem, vnum e-
xemplum afferam. Etenim cum arcanam quan-
dam, primus ventorum cum vtribus asininis simul-
tatem deprehendisset, neque eos in illam partem cæ-
li vnquam aspirare, in quâ folles ex edito ac subli-
mi loco deligati suspenderentur, solerti hac notitiâ
rem & beneficium Agrigentinis præstitit admira-
bile, & plus quam humanum. Nam cum aliquan-
do illic immoderatè insolenterque flarent *Etesiae*, sic
ut vrbium turres & tecta quatefacerent, corrup-

*Studium Ar-
chimedis.*

*Encyclopædia
Empedocles.*

*Venti in eam
partem non
flant, unde
vires suspen-
duntur.*

*quâ ratione
profuit Empe-
docles Agri-
gentinis.*

ob quod bene-
ficium voca-
tus Ventorum
depulsor.

Extemporalis
ars quedam
erat apud an-
tiquos quae in-
terijt.

Studium Car-
neadis.

Honor Possi-
donio à Pom-
peio Magno
factus.

perent segetes, arbores ac sylvas extirparent, aliquot deglubi asinos, ac vtres ex pellibus eorum factos, in collibus atq; in altissimis montium verticibus, vnde vehementissimi ingruerēt, suspendi ac collocari iussit. Quo facto cum occidissent subito, & confestim in ea prouincia spirare desissent venti, eorum more, qui victis debellatisque populis ac Regnis, nouum sibi cognomen inueniebant, ille quoq; *Colyanemas*, seu ventorum depulsor profligatorque, magno cum honore appellatus est. Hunc sequebatur *Gorgias Leontinus* discipulus, summā pariter sapientiae consummatione admirabilis, qui quæ-
rere ex se auditores, de quo aliquis illorum vellet, iubebat. Quā subitanē ac improuisā de quacunque re differendi promptitudine, inuenerat induxeratq; artem, quæ a dicendi magistris Extemporalitas appellata est. Postea *Carneades* eius studij intentionisq; vir, vt inter edendum, sæpē cibi potusq; ad os delati obliuisceretur, nisi hoc ipsum custodiens ancilla, apprehensā leuiter dextera eius, illam ad obsequium neglecti operis referret eleuaretque. Dein *Possidonius*, cuius domum Pompeius Magnus intraturus, fores percuti de more à lictore vetuit, & fascēs ianuæ eius submisit is, cui se oriens occidensq; submiserat. Iam *Theophrastus*, *Euclides*, *Apollodorus*, *Aselepiades*, *Hippocrates*, *Galenus*, *Eriphilus*, *Erasistratus*, *Heraclides*, pluresq; alij.

His iam prætereuntibus, cum repente ab vltima

mā parte misceri multitudo, crebrescere murmur, exaudiri strepitus, propinquare dissonæ voces, susurrus, plausus, risus & repente quies. Respicentibus sciscitantibusque quid esset, ingens agmen Oratorum, Historicorum, & Poëtarum venire nunciatur. Suspectum iam antè id genus hominum plerisq; erat, ob nimia vulgi studia, & aliquorum artem, quā se in animos hominum insinuantes, mentem voluntatemque ipsorum, quoquo liberet, traherent compellerentque. Igitur tunc quoq; aliquo affectu agitari ab Oratoribus plebem arbitrati, extemplo præconem, qui ipsis silentium imponeret, mittunt. Sed nulli tunc innocentius egere. *Demosthenem* tantum conspicata fortē muliercula, populo digito monstrauit dixitque, *Hic ipse est*. Inde idem alio alteri insufurrante, rumusculus exortus, auram gratiamque populi mouit. Mirum quā confestim ea, ratum quoq; ipsi apud Oratores fauorem fecit, quanquam factiosos, æmulos, famæ auidos, & vulgi etiam studijs pro se confidentes. Non *Antiphon*, *Andocides*, *Lysias*, *Isocrates*, *Isæus*, *Lycurgus*, *Hyperides*, *Dinarchus*, alijq; potissimi ausi repugnare. Quia *Æschines*, ipsemet testis laudatorque inimici, orationem eius, propter quam Rhodi exilium pertulerat, populo laudabat monstrabatque. Pari quoq; modestiā Historici iuere, *Xanthus*, *Hecateus*, *Ephorus*, *Theopompus*, *Thucydides*, *Polybius*, *Xenophon*, *Plutarchus*, *Herodotus*, *Philistus*, *Clitarchus*, *Timagenes*, &

Athenis affectus mouere per præconem prohibebatur Oratores.

Ad Demosthenem cognoscendum Athenas veniebant homines.

Oratores Græcorum præcipui. Æschines pulsus in exilium perorante contra se Demosthene.

Historici Græcorum.

Poeta Graco-
rum.

Poeta amata
voluptas &
oblectatio.

Fabula de
Ioue.

Iouis amores.

Nuptia cum
Meti.

quam inter o-
scula degluti-
uerat,

alij. Poëtæ quoque, sed antiqui, homines, ut semper tales quieti & boni, *Anacreon, Mimnermus, Antimachus, Hipponax, Alcaeus, Æschylus, Sophocles, Cratinus, Aristophanes, Pindarus, Eupolides, Menander, Philemon, Diphilus.* Ast alij, sicut intemperans pleraque est hominum natio, sua studia vulgo publicare, quâ densissima turba tendere, carmina modulari, plausum risumque excitare. Sed inter alios, ne sileret fabularum hilaritas, quidam, ab Ioue orsus narrare, quoties Deus amori succubisset, quoties peccaturus desertâ cæli statione in terras descendisset; quoties à Iunone sua abnoctauisset, ut in voluptatem noctes duplicauisset, ut per impluuium, per aureum imbrem, per oppestulatas fores virgines adiisset, quot unus pellices, quot vxores habuisset. Atque ne diuinæ, inquit, mentis opera damnetis, scilicet quæsiuit quæ se fæmina grauidaret. Narrare postea, ut vetulus, salax tamen & multarum nuptiarum Deus, Metin, formosissimam sibi virginem despondisset, ut illam in conclaue deduxisset, ut omni ornatu denudatam, in aureo secum toro collocauisset, ibi, modò multum diuque basiauisset, modò pariter compositus cum ea lusisset, profluentem ab aure puellæ comam demississet, reduxisset, remulsisset, omnia licentia coniugali; demum vincitam brachijs arctioribus, velut toto pectore oreque suauium impressurus, pro osculo, ori admotam, manducauisset, & in ventrem penitus suum abstruxisset.

fisset. Admouentibus præ risu multis ad ilia manus. Atqui (pergit porro) breui Meti grauidus & factus Iupiter, ventrem ferre, eoque in dies tumescente, intestino pondere grauari, cunctari: mox vicinus partui, angere, dolere, eiulare, discrucari, puerperio pro Lucina Vulcanum poscere. Adest ille, quanquam enormi distortoque crure claudicans, tamen impigre ministeria obstetricum peracturus. Sed cum nullus partui pateret exitus, ad extremum, quâ dolor reclinauerat, iussus caput Iouis findere, ubi ei securim inflixit, Palladem è cerebro, doctissimam disciplinarum & consiliorum moderatricem, effudit Deam. Dixerat Poëta, cum complois manibus, risuque vulgi omnia exsonuere. Alij vero intellectâ fabulâ, quâ ipse innucebat, prudentiam prius in sensibus & experientia, velut in ventre nasci, mox in intellectu & capite maturefcere, festiuissimo Poëtæ, Græcâ formulâ identidem acclamauere, SOPHOS & PAPAE. Atque ad hunc modum poëtico lusu perstrepebant itinera, neque præco, quanquam ad coercendum missus, impedit, tanquam poëtis furere quoque licitum esset. Mox septem Græciæ sapientes incessere *Solon Atheniensis, Chilo Lacedæmonius, Cleobulus Lindius, Thales Milesius, Bias Priœneus, Pittacus Mitylenæus, Periander Corinthius.* Claudebat omnium agmen, ingens hominum multitudo, cum baculis & manticis, omnes pannosi, pediculosi, luridi, exsucco, cadauerosi, ut

deinde ex ea
gravidus.

Vulcano ad
vocato pro
obstetrica.

ex capite Mi-
neruam po-
perit.

Interpretatio
fabula.

Mos Græco-
rum cum ali-
quem lauda-
bant Sophon
appellabant
seu scitum,
unde septem
sapientes se-
ptem scitissimi
viri.

his

his notis appareret philosophos esse, quales odisse diuites solent.

Italorum Sapientes.

Gabij.

Falisci.

Thusci.

Romani.

eorum habitus & maiestas.

ad summos honores acceptio

Inter sapientes præcipue æstimati Oratores:

Vbi iam Græcorum Sapientes transissent, successerunt Italiae. Primum vetustissimi Gabij, Romuli ad huc & Remi ut ferunt præceptores. Mox Falisci, magistri vnius scelere & pænâ noti, quem Camillus reducendum Falerios pueris tradidit, virgasque ut suum rectorem agerent dedit. Postea Thusci, studiis ludisque puerorum, vim olim Romanam bellumque demoliti. Inde tandem fasces securesque, Romanis sapientibus viam faciebant. Mirum quam subito prope attonitam silentio & admiratione plebem, istorum spectaculum reddidit. adeo haud secus, quam venerabunda intuebatur procedentes viros, ornatu, habitu, maiestate etiam, quam vultus grauitasque oris præseferbat, hominibus prope augustiores. Multi inter eos erant consulares triumphalesque, omnia prope Urbis fortunæ & honorum insignia; denique non magis laureis ac coronis, quam sapientiâ refulgentes Diui ipsi Cæsares. Mirantibus requirentibusque plurimis, quod genus sapientiæ in ea Urbe, in tantum homines efferret, Eloquentiam aiebant. Afferébant inter causas, continuas illic factiones, perpetua certamina, discordias consulum aduersus tribunos, agrarias frumentariasque leges, plebis & optimatum certamina, ordines inuicem infestos, quibus adeo confusus

salis mixtisque, nisi Oratores pro moderatoribus affuissent, plus domi & in suo campo Martis Roma perdidisset, quam ex altero campo Martis & acie ex hostibus victoriæ ac commodi retulisset. Vnde nullis illic perinde, quam Oratoribus erat aut gloria maior, aut honor augustior. hos ut consultores reipublicæ adorabant omnes, hos ut excubitores in prouincijs & magistratibus reueriebantur omnes, hos pro meritis in præturas, consulatus, summosque honores vocabant omnes. Ista secum multi, cum interea magno natu quidam, ex cætu venientium sapientum, se in turbam proiecit. obsita erat squalore vestis, vultus fame & macie excoctus, oculi introrsum retracti, ad hoc promissa ad pubem barba & capilli, efferabant speciem hominis. Ipse primum multa secum velut animo volutans inambulauit: deinde cum iam circumfusam in concionis modum multitudinem adspexisset, silentio manu facto; Philosophus sum, inquit, exul nunc Romam, quem illic neque Galli violassent, si olim capta vrbe in curuli sedissem. Virtutem non contemplari tantum, sed ferre assueui, vitiaque non minus odisse, quam Romani Tarquinius. A paupertate vitam auspicatus, pauper consenui. Fugere tumultus, fora, opes, honores, quæque vulgo felicitates habentur, felicitas mea fuit: nihil cupienti nihil vniquam defuit. Humilis hic pannus virtutes operiebat, quicquid necessitas cibum fecerat, famem ex-

Causa cur id fieret.

Philosophi Romam pellebantur.

Verum vita monastica & religiosa exemplar.

ad quod se

componabant
Veteres Phi-
losophi.

pellebat, humus cubile præbebat, somnus breuior
quàm tempora noctis, quieti sufficiebat. Hoc ego
remedio in vitia pugnavi, hâc vitæ austeritate a-
nimum sanavi, & in fracto corpore facile cupidita-
tes domui. Solitudine & secreto expiravit ambi-
tio, voluntariâ paupertate concidit auaritia, habi-
tus vilis vitaq; se ipsam despiciens abdicavit super-
biam, humilitas invidiam, seueritas voluptatem,
contemptus cupiditatem, securitas sollicitudinem.
Versus deinde ad Romanos, transeuntesq; à longè
aspiciens, velut coram interrogabat, Quid hæc
polluissent sanctitatem ipsorum? Quid, si quales
esse eos fama est, apud quos virtuti cuiq; locus esse
dicitur, vitæ rigidæ exilium, quid innocenti philo-
sophiæ, ab vrbe relegationem indixissent? Si phi-
losophi, inquit, & in paupertate adhuc tibi graues,
& in humilitate omniumq; contemptu suspecti su-
mus, paucos sic Roma innocentes habes. Ad hæc,
velut exprobrando narrabat, vt liberos Numæ Pom-
piliij, quos ipse secum in tumultum intulerat inclu-
feratq;e, repastinatos inuentosq; cum ossibus eius
prope laniculum, propterea tantum quod de phi-
losophia fuissent, exussissent, nihil ipsorum religio-
ni, nihil vetustati, nihil venerationi Regis sui
dedissent.

Varius sermo, ad miserationem & invidiam ac-
commodatus, mouit statim audientes accenditq;e,
atq; vt vulgo minor est sapientia, hi detritum te-
gmen,

Plinius lib. 13.
Cap. 13.

gmen, illi squalidi capitis concretam caniciem, alij
rugosam nudatis carne ossibus cutim mirantes, ve-
lut solidæ virtuti adstrepebant. Postremò ipsi ar-
bitri alienæ virtutis, Philosophum ætate & corpo-
re inualidum, sublatum suis humeris, inter alios
Romanorum sapientes reposituri ferunt. Ignari
illi interea ibant, cum affertur rumor, rapi à multi-
tudine, afferri in cætum ipsorum, incertum quem,
mox Philosophum esse qui portaretur. Non tur-
bavit id tamen Romanorum sapientes, sed experto
in similibus Censorum remedio, tunc quoq; ire
Catonem, auctoritatem suam opponere iubent:
cessuram plebem, deserturam magistrum inutilem,
vbi reminisceretur domesticorum philosophorum,
quorum seueritate probitas quoq; ipsa & continen-
tia examinaretur. Adspiceret modo Catonem, vi-
rum rigidæ innocentia; aut si talium ipsam do-
ctorum tæderet, frueretur sane virtute triti & soli-
tariâ, sibi rei q; Romanæ potiozem, actuosam,
quæq; honore & præmijs excitaretur, relinqueret.
Valuit datum consilium, plebsq; Philosophum de-
iectum, quem humeris sustinuerat, sua sponte de-
seruit; siue tunc vultum, aspectum, spiritum, & li-
bertatem Catonis extimuit: seu quod in multitudine
euenit, in quâ vt repente fauor & misericordia
acrem primum impetum accipit, ita subito desti-
tuta ratione & consilio concidit & euanescit. Quie-
tum inde Romanis iter, iuereq; Scipio Emilianus, Ser-

Causa cur ne
patiebantur
Romani Phi-
losophos.

Quia sufficie-
bant Censores.

quia virtutem
amabant quæ
honore & præ-
mijs accende-
retur.

Oratores Ro-
manorum an-
tiquissimi.

nus Galba, C. Lelius, duo Grachi, C. Fannius, Carbo Papi-
rius. Q. Metellus Numidicus, M. Cornelius Cethegus, Appius
Cecus, P. Africanus, M. Aemilius Lepidus, Antonius Crassus.

Sed inter tot tantosq; omnium iam M. Tullium
Ciceronem, animis oculisq; requirentibus, C. Caesar
prius processit, magnus non gloriâ solum rerum
à se gestarum, sed etiam testimonio Ciceronis, con-
tra quem, nemo alius nominari potuisset, si foro
tantum curiæque vacasset. Mirari multi, sublimi-
tatem in eo animi omnium ferme capacis, referre,
cuius ingenij memoriæq; fuerit, quaternas simul
dictare epistolas, ipsum quintam scribere, & si ca-
lamus eximeretur septenas pariter conficere, ut &
singulis seridè adesset, & omnium fideliter memi-
nisset. At alij ægre pati Cæsarem præferri Cicero-
ni, primum in toga triumphum, primam linguæ
lauream merito, gentisque etiam ipsius testimonio,
non minus patriæ, quam facundiæ & Latiarum li-
terarum Parenti. Cumq; ut fieri consuevit, alij ali-
um præ alio haberent, statim inter eos factiones
provenire, palamque alij Cæsariani alij Ciceronia-
ni vocari voluerunt. Maior tamen pars Ciceroni
adhæsit. sed neq; inter hanc conveniebat; cum va-
riè quisq; Ciceronis, quem sequendum imitan-
dumque sibi delegerat, tueretur dictionem. Alij
vbertatem copiamque fusæ orationis, eloquentiæ
medullam in eo esse arbitrati, ipsi ut prolixi & vo-
labiles, propè infinita oratione diffuerent labora-
bant.

Caesaris elo-
quentia,

Ingenium &
memoria ad-
miranda,

Imitatores a-
lij Caesaris alij
Ciceronis.

Ciceronis imi-
tatores tripli-
ces,

qui copiam &
profluentiam.

bant. Multi venustatem & lumina magnificien- ^{qui lumina &}
tes, germanos se fore Ciceroni putabant, si oratio- ^{schemata,}
nes pigmentis & coloribus, velut saccharo & mel-
le saturarent, figuris & schematibus continuis ex-
polirent, ungues earum diligentissimè circumcide-
rent, capillum pecterent, gemmas acu reponerent,
blanditias & oscula cuicumq; verbulo infingerent.
Pleriq; vitio omni carere, nihil corruptè & iniqui- ^{qui castitatem}
natè loqui, innocentiam & munditiam orationis ^{& munditiam}
pro virtute habere, Ciceronem eo modo imitari ^{orationis affe-}
credebant dicebantque. Hæc illis vltro citroque
inter se conferentibus, adstabat forte per silentium
Laco quidam, diuq; quietus sermonem excipiens,
lusciniæ postea, velut ex ea obsonium sibi paratu- ^{Iudicium de}
rus è pera promptis, à tergoque ipsorum deplu- ^{omnibus.}
mans, quicquid reuulserat plumarum in altercan-
tes sufflabat. Enimvero ipsi, offensi ignoti homi-
nis insolentiâ, quodq; seria turbaret, cum malam
crucem Laconi imprecarentur, ille non aliud, quam
implumè iam & exile lusciniæ corpus hac illaque
manu versans, tandem, Auem, inquit, magnam te
ego dum emi, esse credidi, at tu nihil eras præter
plumas. Hoc facto dictoque, ut quidam conijcie- ^{Sine scientia}
bant, argutè innuens, verborum quorumcunq; sine ^{& sententia}
re inanem esse vanumque sonitum, quem sectari ^{nequaquam}
tam fiat ridiculum, quam imponere alicui lacinio- ^{eloquentia}
sam, multiq; panni vestem exiguo & defecto ^{grata.}
corpore.

Oratores an-
tiqui post Ci-
ceronem.

Historici re-
rumq; varia-
rum scripto-
res.

De re rustica
scriptores.

Poeta.

In Italia
postea artes
extinctæ.

Hæc dum in populo fierent dicerenturque, per-
gebant porrò additamenta veterum adhuc oratorū,
*Asinius Pollio, Messala, Calvus, Servius Sulpitius, Cassius Se-
uerus, C. Plinius Secundus* nepos. Hos proxime ibant
rerum variarum historiæq; scriptores, *C. Plinius Se-
cundus* auunculus, *C. Sallustius Crispus, Cornelius Nepos, C. Velleius Paterculus, C. Cornelius Tacitus, Valerius Maxi-
mus, C. Suetonius Tranquillus, Fenestella, Vitruvius Veronen-
sis, Cor. Celsus Veronensis*, & omnium suffragio pridem
inter Romanos cooptatus, ipse *T. Lilius Patavinus*,
comitiorum auctor. Mox priscâ simplicitate, ali-
quot ab agro rureque plaustris vehebantur, *M. Cato, M. Terentius Varro, Palladius Rutilius*. Deinde chorus
Poëtarum, magna parte ex colonijs coactus, ciuita-
te tamen Romana donatus, *Afranius, Pacuvius, Q. En-
nius Rudinus, T. Lucretius Carus, Q. Catullus Veronensis, Q. Horatius Flaccus Venusinus, Sex. Aurelius Propertius Me-
cuanus, P. Ovidius Naso Sulmonensis, A. Persius Flaccus, P. Papinius Statius, Q. Valerius Flaccus Setinus, D. Iunius
Iuuenalis Aquinas, P. Virgilius Maro Mantuanus, M. Acci-
us Plautus Sarsinas*, & quem Scipio Africanus Cartha-
gine aduectum, in triumpho suo pileo libertateq;
donauerat, *P. Terentius Panus*.

Longum deinde interuallum fuit reliquorum ab
Italia literatorum tardè comparentium. Inter cau-
sas ponebant. Alij conscientiam tenuioris ingenij,
ac si contracto temporis processu hominum profe-
ctu, semetipsos à prima ingeniorum felicitate se-
parauissent. Alij morum mutationem, quod per
varia-

variarum gentium bella, atq; barbarorum in Itali-
am aduentum, alijs moribus imbuti, nomine tan-
tum retento, venirent velut ab alia gente. Nam
non modo cultus habitusque origini primæ non
competebat, sed sermo planè alius, linguâ etiam
veteri, velut datâ gentibus, in prædam & victori-
am. Ac lingua quidem statim à toto orbe excepta
est, & in scholis anxie seruatur, in Italia haud per-
inde valuit. Alij antiquæ prioriq; linguæ, omnis
sapientiæ ius possessionemque deberi arbitantes,
nihil in publicum ire, nisi Latinè permittebant:
alii loquendi rationem à sapientiâ remouentes, ser-
mone recens insito priorisque abortiuo, ac prout
vulgo loquebantur, plerâq; discebant tradebantq;
Neq; tamen hoc ipsis gloriam minuit, sed mansit
par cum prioribus honos, & ob præstantiam inge-
niorum, magna apud intelligentes, vtrorumque
admiratio. Hi igitur prioresque, manibus se inui-
cem tenentes, à varijs Italiæ partibus ad comitia
properabant. Primi sacrarum literarum Doctores,
S. Thomas Aquinas, deinde *Iacobus Sadoletus, Thomas Caie-
tanus, Gaspar Contarenus, Caesar Barronius, Robertus Bellar-
minus*, Cardinales, longusq; alius hos comitantium
Theologorum cætus. Postea Iuris legumq; periti,
*Azo Bononiensis, Gratianus Decretorum collector, Cynus, Accursius, Dynus Socinas, Bartolus, Baldus, Andreas Alciatus, Gui-
dus Pancirollus, Albericus & Scipio Gentiles, Iulius Paci-
us, Iosephus Mischardus*, & alij propè infiniti. Tum
non minor Medicorum cætus, *Hieronymus Fracastori-*

Lingua Latī
na cur interij

Eius apud a-
lias gentes ho-
nor.

Itali plerâq;
vernacula lin-
guâ conficiunt.

Italorum
Theologi.

Iurisperiti.

Medici.

in Veronensis, Gabriel Fallopius Mutinensis, Hieronymus Cardanus Mediolanensis, Hier. Mercurialis, Hier. Capiuaccius, Trincavellius, Hercules Saxonius, Iulius Caesar Claudinus.

In varia litera-
tura viri.

Inde insignes variâ literaturâ viri, duo Manutij, Paulus Iouius, Caelius Rhodiginus, Carolus Sigonius, Petrus Bem-
bus, Hermolaus & Daniel Barbari, Ambrosius Calepinus, Io-
annes Franciscus Picus, Iacobus Zabarella, Franciscus Pi-
colomineus, Ioannes Antonius Maginus, Marsilius Ficinus,
Iulius Caesar Scaliger, Angelus Politianus, Petrus Victorius,
Dantes Alligerius, Franciscus Petrarcha, Sanazzarius, Ioan-
nes Boccacius, Torquatus Tassus, Aristus, & alij.

Hispanorum Sapientes.

Quo differret
horum tem-
porum Sapi-
entes Hispa-
norum, ab an-
tiquis.

Postquam omnes propè gentes in linguam sapien-
tiamque Latinorum consensere, inter cæteras Hi-
spani præcelluerunt. Quidam aureo adhuc inge-
niorum seculo, primo naturæ partu ad veterum
Romanorum æmulationem editi: alij magis ma-
gisq; remissi, postea desertâ Humanitate, soli Phi-
losophiæ aut Theologiæ adhærentes, cæterum ma-
gnâ parte non linguæ modo Latinæ, sed omnis ve-
nustatis, tanquam superuacanei ad sapientiam fu-
ci negligentes. Omnium primi per populum sibi
viâ faciebant è familiâ Annæa viri, vetustissimi
Cordubensium, nomine duplici, indicium vetusta-
tis & annorum referentes SENECE. Dum præiret
L. Annaeus Seneca vulgo Rhetor aut Declamator dictus,
stabant tunc inter cæteram turbam discipuli eius,
amplius ducenti, prosâ & versu certare periti. Ijne
non minus honoris præceptori in publico, quàm
in

Duo erant
Seneca.

Seneca Rhe-
toris & patris
admiranda
memoria.

in schola habere viderentur, singuli singulis extem-
porarijs versibus transeuntem salutauere. Periu-
cundum id, vt apparebat, Senecæ fuit; atq; vt gratos
esse sibi illorum versiculos testaretur, ijsmet audi-
entibus, singulos statim retrouersum ordine rede-
unte, ab ultimo, vt repetitio in primo desineret,
recitauit. Enimuero ingens ab eo tempore memo-
riæ viri admiratio inter astantes fuit, nec mirum
dicebant, quod in suam quoq; sobolem, hæredita-
riam transfudisset ingenij vim sapientiamque. Et
commodum quoq; L. Annaeus Seneca filius se infere-
bat; homo adstricti moris, cultu habituque severo,
si honores, fundos, pecuniamque eximeres, prorsus
antiquis philosophis par, vitiorum strenuus insecta-
tor, grauis, sanctus, innocens, nisi quod in Nero-
nem incidit. Sub hoc & magnam & malam famam
obtinuit. Malæ famæ materia erat, opes eius im-
mensæ, & quia breuissimo tempore, intra quadri-
ennium ter millies sestertium regiæ amicitia, velut
malis artibus partæ. Nam Nero, quanquam soli-
us pecuniæ bis & vicies millies sestertium donatio-
nibus profuderat, notatus tamen, maioribus largi-
tionibus obstrinxisse conscios, & apud quos veni-
am scelerum quærebat. Atq; vt in magnis homi-
num fortunis, vox, silentium, nutus, quies, aperta,
secreta exquiruntur, dicitur Seneca ipse de se su-
spicionem præbuisse, cum accersitus à Nerone ro-
gatusque, quid post frustra speratam Agrippinæ

Seneca Philo-
sophi & filij
mores.

An Seneca
conscius scelerum
Neronis
fuerit,
Tacitus Ann.
lib. 13.

Ex computa-
tione Lipsij,
Nero profu-
dit pecuniæ
quingenta
quinque mil-
liones.

M

matris

Tacitus Ann.
lib. 14.

Apud Fabiū
Quint. lib. 8.

Cur male au-
dierit Seneca

Varia erudi-
tionis viri.

Medici.

Iurisperiti.

Theologi.

matris in naufragio mortē confuleret, silens res-
pexisset Burrhum, ac si cædem innueret. Equidem
post occisam Agrippinam, circumferebatur eius,
nomine Neronis composita, missaque his verbis ad
senatum epistola, *Saluum me esse nec credo nec gaudeo.*
quā velut scelerum conscius excusauit, quod in
Nerone corripere debuerat. Hæc de Seneca fere-
bantur, siue addita odio Neronis, in immanibus
eius vitijs, non præceptorem modo, qui nihil pro-
fuerat, sed genitores etiam qui ipsum ediderant
perosi; siue credita, ac si pessimis principis mori-
bus, æstimatæ tamen magnæ virtutes, haud procul
magnis vitijs abfuisent. nobis quoquo modo acce-
pta non occultare in animo fuit. Senecam seque-
bantur *Lucanus, Silius Italicus, Martialis, Columella, Fabius*
Quintilianus, Pomponius Mela, Trogus Pompeius, eiusq;
collector Iustinus. Inde nouo separatoque agmine
veniebant, *Arnoldus Villanouanus, Raymundus, Lullus*
ipsius discipulus, *Ælius Antonius, Ludouicus Vives, Al-*
uarius Gometius. Et Medicorum plurimi *Auerroes Cor-*
dubensis, Rasis Almanzor, Messahallah, Auicenna Hispalen-
sis, Petrus Nonius, Amatus, Christophorus à Vega, Ludoni-
cus Mercatus. Tum Iurisconsulti *Fortunius Garzia, An-*
tonius Augustinus, Arius Pinellus, Ferdinandus Vasquius,
Ioannes & Franciscus Vergaras, Emanuel Soarez, Antonius
Goucanus aliique. Inde Theologi *Vigilantius, Aquili-*
us Seuerus, Prudentius, Osius, Auitus Presbyter, Marcianus,
Paulus Orosius, Pacianus eiusq; filius *Dexter, Audentius,*
Ifodorus, Iustinianus, Leander, Fulgentius, Eladius, Entro-

pius.

pius. Inter quos ex religiosorum familijs *Ludouicus Theologi reli-*
Granatensis, Franciscus Forerius, Hieronymus Pradus, Io-
annes Baptista Villapaldus, Franciscus Turrianus, Benedi-
ctus Pererius, Ioannes Maldonatus aliique.

Gallorum Sapientes.

Vbi Hispaniæ Sapientes iter suum perfecerunt, ad-
ueniebant Galliæ. Primum genus priscum, incul-
tum, rude, quod sui tantum nominis memoriam, si-
ne personarum cognitione reliquit. Appellaban-
tur *Druidæ*, longo & laborioso genere docendi ad-
mirandi. Quippe publica tantum aut priuata facta
litteris excipere, sapientiam verò non nisi auribus
& memoriâ ediscere, mos apud eos erat. Id duabus
de causis facere dicebantur, quòd neq; in vulgum
dogmata disciplinamq; efferri volebant: neq; eos
qui discerēt, litteris confisos, memoriæ minus stude-
re; quod plerisq; accidit, vt præsidio literarum plu-
rimi diligentiam in perdiscendo ac memoriam re-
mittant. Vnum ex ijs quæ præcipiunt docentque
in vulgum effluit; non interire animas, sed æternas,
ab alijs post mortem transire in alios, corporaque
vt vestes tantum atterere. Cætera de syderibus eo-
rumq; motibus: de mundi terrarumq; forma & ma-
gnitudine: de rerum natura: de Deorum immorta-
lium vi ac potestate, clam vulgum & in abditis sal-
tibus disputant docentque. atq; hæc omnia magno
versuum numero complectendo, annos nonnunquā
viginti in disciplina sua discenses retinent. Post

Cabalistica
Druidarum.

Quid populo
euulgabant.

Quid clam
alios docebant.

Quot annos
discenses deti-
nebant.

M 2

Druidas

Antiqui Gal-
lorum Sapi-
entes.

Druidas veniebant institutione adhuc Romanorū celebres, *L. Plotius*, qui Romæ primus Latinæ linguæ scholam aperuit: *M. Antonius Gnipho*, cui inter discipulos *M. Cicero* dum prætor esset, cum *Quinto* fratre audientiam sæpe præbuit. Tum *Volienus*, *Montanus*, *Domitius Afer*, *Iulius Florus*, *Iulius Secundus*, *P. Terentius Varro*, *Latinus Pacatus*, *Rutilius*, *Numantianus*, *Ausonius*, *Gratiani* & *Valentiniani* imperatorum præceptor.

Encomium
Parisiensis A-
cademise.

Mox ex ipsa Galliâ viri domesticâ eruditione sapientiæque famâ nullis secundi. Pars commendationis ipsorum erat Academia Parisiensis, post Romam prima omnium artium habita parens & magistrâ, controuersiarum fidei arbitra, Schola olim gloriosa, cui se vni primoque redeunt in Orbem dedere literæ; quantumque per tot gentes ipsarum postea foret, id ab ipsa profectum acceptumque, inter beneficia illi deberi voluere. Quippe cum iam in extremis per Europam scientiæ agerent, deficientisque pariter cum literis religionis cultus, deformi squalore tenebrisque cuncta obduceret, duo è Scotia monachi, iam inde eâ re permoti, ire emigrareque in quamcunque partem constituere. Nomina illorum erant *Clemens Claudius*, & *Ioannes Rabanus*, diuinarum humanarumque literarum scientissimi, ambo *Bedæ Venerabilis* discipuli. Viam diu in Galliam dedere. Eò cum mercatoribus impulsus, cum institores venale negotiū pretiosa quæque noua;

Vnde originē
habuit.

Duo Mona-
chi eius causa

qui cum mer-
catoribus in

noua; è nauibus affluenti multitudini promendo transigerent, illi disciplinas quoque sapientiamque venalem se attulisse profitebantur. Cum nemo emptorum dicto caperetur, ultroque accederet, in littus egressi idem carminum modo per turbam cantare, ac obuium quenque ad eam mercem inuitare ceperunt. Excepta res risu, ad regis etiam *Caroli Magni* aures pro ludicrâ peruenit. Is tamen hæc ita haud frustra fieri suspicatus, accersitos qui essent, unde, & quo casu quidue quærentes venissent, percontatus, cum nequaquam eius ingenij desipientiæque, ut vulgò dicebatur, responsum accepisset, familiarius admotus, etquam pro sapientia mercedem ex peterent interrogauit. Bona loca, responderunt, animas ingeniosas & alimenta. Datis magna alacritate à rege quæ postulauissent, literæ velut ad vitam lucemque reuocata, alibi quoque quem perdiderant, recipere cultum. *Clemens Parisiis* relictus, regi operis longe omnium magnifici Academiae condendæ cupidinem iniecit. Alter acceptus in Italiam, Papiæ erudiendæ iuuentuti destinatus, in tantum inde sui promouit gloriam ingenij, in quantum terminos rex sui imperij. Experta in duobus regis beneuolentia, plures ex Anglia doctos exciuit *Alcohuinum*, *Herostum*, *Bedæ* quoque discipulos. Sed hæc sufficiant ad præsentia.

Igitur ex ea Academia celebres ibant, primum non dignitate tantum & sanctitate, verum etiam di-

Galliam ve-
nientes.

à *Carolo Ma-
gno* Rege pro
literis per Eu-
ropam restau-
randis accepti
sunt.

*Parisiensis A-
cademia* ma-
ter *Papiensis*
Academise in
Italia.

*Theologi Gal-
lorum ex Aca-*

demia Pari-
sienfi.

94

Comitiarum Sapientum,

winâ sapientiâ inclyti viri, *Hilarius* Episcopus Picta-
niensis, *Sulpitius*, *Pontius Paulinus* Episcopus Nolanus,
Phabadius, *Prosper*, *Eudicius*, *Auitus*, *Mamertus*, Vienen-
sis Archiepiscopus, *Sidonius Apollinaris* Episcopus
Aluernorum, *Lupus* Episcopus Trecensis, *Germanus*
Episcopus Antissiodorensis, *Eucherius* Archiepisco-
pus Lugdunensis, *Saluianus* & *Gennadius* Presbyteri
Malsilientes, *Gregorius* Turonensis Episcopus, *Remi-
gius* Rhomensis Archiepiscopus, *Iuo* Episcopus Car-
nutensis, *Bernardus* Abbas Clareuallensis. Inde alij.
Theologi, *Ioannes Gerson*, *Petrus Lombardus* Magister
Sententiarum, *Gentianus Heruetus*, *Franciscus Vitablus*,
Gilbertus Genebrardus, *Fronto Ducaus*. Tum magna ma-
nus Iurisperitorum, *Andreas Tiraquellus*, *Amarus Ran-
conetus*, *Michael Hospitalis*, *Baptista Menilius*, *Guilelmus*
Budeus, *Franciscus Oliuarius*, *P. Faber*, *P. Rebuffus*, *Bar-
tholomaeus Chassaneus*, *H. Donellus*, *F. Comanus*, *Ant. Con-
tius*, *Ant. Faber*, *Barnab. Brissonius*, *Dion. Gothefredus*, *Ro-
bertus Corasius*, *Bellonus*, *Bodinus*, *Charondas*, *Aerodius*,
Castalius, *P. Gregorius*, *Pythoeus*, *Renatus Choppinus*, *Sta-
Forcatulus*, *Enimundus Bonifidius*, *Iacobus Cuiacius*. Hos
sequebantur Medici, *Ioannes Fernelius*, *Iacobus Holle-
rius*, *Andreas Laurentius*, *Ioannes Gneus*, *Iacobus Dale-
champius*, *Quercetanus*, *Ludouicus Durethius*. Tandem
Mathematica variaq; literarû peritiâ illustres viri,
Orontius Fineus, *Ioannes Pena*, *Petrus Montauereus*, *Petrus*
Ramus, *Michael Nostradamus*, *Franciscus Vieta*, *Petrus Le-
scotus*, *Iacobus Augustinus Thuanus*, *Petrus Ronfardus*, *Io-
achimus Bellius*, *Remigius Bellaqua*, *Hadrianus Turnebus*,
Michael Montanus, *Mar. Antonius Muretus*, *Isaacius Causa-
bonus*, *Iosephus Scaliger*, alique.

Iurisperiti.

Medici.

Mathematici
& in varia
doctrina insi-
gnes viri.

Pars Prima.

95

Anglorum Sapientes.

Ita ex distantibus terrarum spacijs venientibus sa-
pientibus, suos quoq; Oceanus misit, ingeniorû va-
rietate, præstantia, grauitate, acumine, appellationû
apud posteros exterosq; honore insignes, tanquã
in suo quoq; orbe mariq; nihil non prouenire posse
ostenderet. Primus antè alios veniebat *Beda*, ob vi-
tæ sanctitatem iuxta & scriptorum grauitatem ap-
pellatus *Venerabilis*. Comitabantur discipuli *Clemens*
Claudius, *Ioannes Rabanus*, *Alcokuinus*, *Herostus*. Seque-
batur *Ioannes Duns Scotus*, noua subtilitatum mira-
cula inter sapientes inducens, quæ cum multorum
superarent captum ingeniaque, ob acre acumen a-
pud Sapientes Doctoris *Subtilis* cognomentum ob-
tinuit. Tum *Guilelmus Ockam* eius discipulus, nouis
quoq; subtilitatibus, conditaq; schola Nominali-
um celebris. Inde *Baconthorp*, ab Italis dictus *Doctor*
Resolutus, *Ioannes de sacro Bosco*, *Reginaldus Polus*, *Ioannes*
Coletus, *Guilelmus Lilius*, *Guilelmus Grocinius*, *Thomas*
Linacer, *Thomas Lupsetus*, *Ricardus Pacans*, *Ioannes Fi-
scherius*, *Thomas Morus*, *Guilelmus Latemerius*, *Cutbertus*
Tunstallus, *Tobias Matthaus*, *Thomas Stapletonus*, *Nicola-
us Wottonus*, *Ioannes Barclaius*, multiq; adhuc alij,
quos recensere, longa esset & in insuetis à longin-
quo nominibus vix benigna mora.

Germanorum Sapientes.

Neq; minor fuit Germanorum Sapientum nume-
rus, quibusdam pro more gentis, quæ se in multas
liberas

Bedam puerū
septennem in
monasterium
venisse ferunt
& vixisse 94.
annos.

In quodam
Epitaphio e-
ius sic,
Hic Scotus in-
ceos, semel se-
pultus
Et bis mortu-
us &c.

*Styli noui an-
nor Lipsiæ.*

*Eius imitatio-
res Belgæ.*

*Imitatio eius
quæ varia.*

liberas singularesque respublicas diuisit, proprio agmine venientibus. Occasionem ijs dedisse fertur IVSTVS LIPSIVS, homo, vt supra memorauimus, priscorum sapientiæ prorsus intimeq; deditus. Is audito sapientum conuentu, ratus magis se conspicuum futurum, aliam à consueta sua togam sumptu perat, in qua ingentibus è gemmis literis, artificiosè ductum hoc epigramma extabat MORIBVS ANTIQVIS. A multis quia vt verum agnoscebat, inter ceteros præcipuè Belgas sui æmulatione cepit. Igitur velut ad signum textumq; antiquitatis concurrere, se ipsos in similem pompam componere, idem vt promererentur, ore, calamo, imitando exprimere tentabant. Et cessit nonnullis contentio: pleriq; nimia ambitione in diuersa abiè-
re. Alij enim tumorem orationis affectantes, in locum regiæ maiestatis, tyrannorum immanitatem stylo induxerunt. Alij numerorum fulgetra colligentes, velut Lipsij more & amore, magnum putabant desultoriâ per voces operâ fungi defungi-
que. Quidam breuitatem esse orationem amputare, vbi minimè quisquam speraret relinquere: elegantiam verò nihil secundum naturam dicere, verbis quibus non quilibet vitur vti, credebant scriptisq; exprimebant. Vnde variâ quoq; specie circa Lipsium incessere. quidam sufflati ac velut minaces: alij in eodem vestigio subsultantes: nonnulli suspensi sæpeq; interistentes: alij velut in æmulationem

nem Lipsij proprium quoq; vestibis intextum segmentum gestantes, ODI PROFANVM VVLGVS ET ARCEO. Ita Belgæ.

At alij more gentis maiorumq; procul à fastu, ab ambitione, simplices & expediti iuere. *Albertus* vitæ sanctitate, modestia, & doctrina *Magnus*. hic per viam cum à studiosis de aliqua re consuleretur, quanquâ & memoriâ valeret, & tot annorum lucubrationibus physicis in rebus consumatissimus esset, tamen dissimulando vtrâq; interrogantes verbo absoluebat, *Quærit*, inquiens, in libro *Albertum*. Hunc sequebantur *G. Cassander, Greiserus, S. Gesnerus, Schenkius, Euencelius, Zasius, Misingerus, Seb. Faber, M. Velferus, I. Leunclavius, M. Cinglius, M. Colerus, H. Vulteius, I. G. Heruarius, I. Sichardus, R. Sixtinus, N. Vigelius, P. Denaisius, M. Goldastus, I. Gruterus, H. Kirchnerus, Hug: Grotius, H. Bocerus, R. Rulandus, I. Alemmanus, I. Trithemius, I. Nauclerus, Erasmus Roterodamus, B. Renanus, Cranzius, I. Cuspinianus, W. Lazius, Laurus Surius, H. Golzius, H. Megiserus, S. Neugebauerus, Chr. Latimannus, Mich: Piccartus, M. Bernegerus, I. Kirchmannus, G. Agricola, Rudolphus Agricola, Gu: Canterus, I. Simlerus, I. Sturmus, M. Iunius, B. Kerkermannus, D. Baudius, plurimiq; alij. Postea Medici, *A. Vesalius, L. Fuschius, G. Copus, I. Crato, Th. Erastus, Hadr. Iunius, I. Guinterius, I. Langius, I. Pistorius, Gaspar Bauchinus, Cornarius, Milichius, Ph. Theophrastus. Deniq; in Mathematica celebres viri Ioannes Regiomontanus, Paurbachius, Ioan. Stoflerus, N. Copernicus, T. Braheus, M. Mestlinus, I. Kepplerus, Chr. Clavius, I. Stadius, Reinholdus, Schonerus, duo Appiani, Gemma Frisius, Vadianus,**

Alberti Magni mos respondendi.

In varia literatura Sapientes Germanorum.

Medici.

Mathematici

nus, Dryander, G. Io. Rhaticus, S. Stevinus, G. Mercator,
Ab. Ortelius, Seb. Munsterus, P. Merula, Ph. Cluuerius.

Polonorum Sapientes.

Celeberrimi
aliquot scri-
ptores Poloni.

Cum iam fortuna Romanorum acquieuisse intra Germaniam videretur, lingua adhuc ipsorum sapientiaque ab ulterioribus oris se aperiens, tantò plus gloriæ intulit, quantò amplius occupauit terrarum. Nondum in oculis, erant iam in ore fama; omnium Poloni, & quanquam longo terrarum diuortio discreti, à multis tamen etiam absentes ad nomen recognoscebantur. Stanislaus Hosius vir & in maiorum suorum nouitate nobilissimus, & in gentis nobilitate eminentissimus, non falsis populi vocibus titulisq; cum Ecclesiæ columna, Malleus Hæreticorum, Polonicus Patriarcha, Senex Abrahamicus, Magnus Hosius, Prælatas probatissimus, Alter Stanislaus, Nouus Bessario, seculi sui Augustinus diceretur, & Romam ad purpuram, & Tridentum in sanctissimi totius orbis comitij præfecturam, à tanto recessu euocatus. Iam alij quoq; propriâ ingenij ac sermonis gratiâ fama; permultis accepti, Martinus Cromerus, in historia dulcis & decoctus: Stanislaus Orzechonius, in orationibus vehemens & disertus: Stanislaus Rescius in sermonibus elegans & copiosus. Neque omnibus minor Ioannes Zamoscium, tam in Romanorum senatu describendo, quam se in suo gerendo grauis, sapiens, innocens, sanctus, amplexus diues sic studia vt pauperes solent, sic do-

ctos

ctos vt diuites debent, additis quoq; literis in vrbe sua testis laribusque, quod vix soli faciunt reges. Igitur his alijsq; sibi reuocandis memorandisque irritata hominum curiositas, cum aduentum ipsorum auidissimis oculis expectaret prospiceretque diu nemo veniebat. Quanquam enim multi se cuperent properarentq; in conspectum populi dare, Ioannes Lascius, Andreas Cricius, Stanislaus Karnkouius, Ioannes Demetrius Solicouius, Martinus Biatobrzescius, Andreas Patricius Nidecius, Ioannes Dlugoffa, Andreas Lipscius, Ioannes & Felix Herburti, Ioannes Kochanouius, Lucas Gornicius, Stanislaus Sarnicius, Christopherus Varsauicius, quorum ingenia ac doctrinam ipsæ infusæ domesticæq; nobilitas ac fortuna, notitiæ hominum exposcebat: quò tamen res illustrior fieret, alliceretque maiori numero spectantium plausum, aliorum comitatum præstolari malebant.

Mora vero potissimum in Academicis fuit. Horum multi minime ad scenam oculosq; populi facti, eximi modestiæ consuetæque solitudini nolebant; alios non suffectura longo itinere paupertas, minusque tantâ pompâ dignæ vestes panniciæq; domi tenebant. Vnicum tale genus hominū, vtroq; velut mulctatum Polonia habet, nec censu publico quæstibusue regno, nec sensu de se & ambitione cuiquam graue. Sola eos & simplex in Deum propensio amorq; honesti, ad seueram & constantem virtutem adigit. Non in amplis reddituum latifundijs, sed in lata paupertate, contenti quod multis

Academia Zamo-
scensis ab
eo condita.

Nobiles Po-
loni scriptis
suis illustrio-
res.

Academicorum
Cracouiensium
paupertas.

hoc est: Mar-

is vernaculis, quarum una facit grossos. 48.
In paupertate virtutes.
Ingenia eorum & industria.
 primarium stipendium est, decem & aliquot vernaculis minis, literis regnoq; inerent. Fecunda tamen hæc, quamvis egena, dum sola viguit, ipsorum industria fuit. Per ducentos amplius annos, haud à pluribus numero, quam quadraginta ex vna Schola magistris, sapientiam vsuique suo convenientes ciues, totum sumebat regnum. Quos hi fide sua reipublicæ dederant, non excepti in munia vt chamaleontes, ad mores se & tabulas alienas reconcinnabant, sed imbuti honestate veritateq; eam in omni fortuna retinebant: non ampliandis possessionibus ædificandisue gentilitijs penatibus, sed agendo, laborando, existimationi & famæ vltra filios ac nepotes longissimè ad posteros manaturæ consulebant: non oculis naribusque defecti aut hebetes in vtramq; aurem dormiebant, sed acri solertia & sagacitate præditi, incommoda periculaque reipublicæ, à longinquo odorabantur præsentiebantque. Neq; minus institutione ac moribus quibus incolæ imbuebant, quam sua scientiâ industriâque doctis tantum notâ valebant. Magnum & inter istos alia quoq; ipsis faciebant locum. nihil non par effectum, ad quorumcunq; se ingenia aliquando conformarunt, vel si hoc verecundia ipsorum recusat, applicuerunt. adductum per eos, atq; in media Polonia conditum Latium, ipsaq; Humanitas vsq; ad Ponti Euxini dilatata oras. docti, sæpe Musis suis pauciores, nec in minori paucitate numerosiores,

merosiores, nec in angustiori paupertate fecundiores vspiam propagati. Quantum alijs cælum naturaque, tantum his cura laborque fauebat. Ea sola infelicitas habuit, quod tot terrarum mariumq; discrimine ab exteris ingenijs subducti, nec quam optabant ipsorum habere, nec quam habebant suam proferre poterant sapientiam; ingens nomen paresque virtutes, secessu paupertate, verecundiâ, typographiæ inopiâ, alijsq; fortunæ iniurijs velut opaco & tenebris præfocantes. Adhæc dum multa in tanta vastitate eos latent dum timent, neq; præfenti de comitijs famæ nimium credebant.

Augebat suspicionem quidam, qui nummis inaniter in exterorum libros sapius profusis, cum ex ijs emolumentum haud multum retulisset, solenne habebat damnum commentis & petulantioribus iocis de ijs vindicare. Vnum ex multis referam. Celebrabatur in vrbe totius Poloniæ nobilissima, vbi Academia quoq; sedes est, Cracouiæ mercatus, confluebant, vt fieri solet, intra eius mœnia velut ad cõpendium domesticæ & externæ opes, tabernæque rerum venalium frequentia plenæ emptorum turbam à longinquo adducebant. Ibi cum multa librorum volumina Ioanni Burchardo, qui vnus tantum in regno Bibliopola erat, missa, venisse nuntiatum esset, aliquot Academici eius officinam adierunt: hic vna cum ijs. noui quod pro nundinis aduectum haberet, sibi vt ostendat rogant. Protulit

Incommodum, cur non ut alij exteri clarent

Libri in Poloniâ vel non inferuntur vel humiliorum scriptorum.

Insitor librorum in toto regno vnus.

qui pro libro
sapius osten-
sat Indicem
Francofurtien-
sem.

Tempus quo
agere quod, et
iam si cuperes
libri habentur

ille statim, acceptum è proximis Francofurtensibus nundinis, quem à typographis imprimi, dimit-
tisque per librariorum tabernas mos est simplicem
libellum. Hic intentissimis oculis cum alius alij
authoris nomen ex indice ignoto velut ex vrna
sorte educeret posceretque, negavit ille quidem
sibi vlla interim istorum exemplaria adesse, cæte-
rum si vellent, pecuniæq; non parcerent, curaturum
vt intra decadam hebdomadarum, neq; enim cele-
rius posse, Francofurto transmissi venirent. Ergo
ne hoc ipsum differret, cū ex ijs vnus captus nescio
cuius libri titulo nomineque, ex vestium recessu,
pecuniam pro arrabone traheret numeraretq;, hic
de quo dico, iniecta illi manu, Suadeo, inquit, si
modo apud te quoq; distant æra lupinis, caue ne
mancipium emas, pretium bonis autoribus, fru-
gesque tantum consumere natum. Locari ipse ho-
minem poëticis ambagibus dicens, quid ijs vellet
expectavit. Tum ille expositurum se recepit æni-
gma, remq; totam in medium allaturum, si vellet
audire.

Cur etiam a-
pud externos
hodie inopia
virovum mi-
nusq; subli-
mes scriptores

Conuersis igitur in se aliorum quoq; vultibus
auribusque, Est, inquit, apud externos amicus mihi
vetus & coniunctissimus, qui rerum illic peritissi-
mus, quotiescunque noui aliquid accidit, absenti
mihi minutè & perspicuè transmittere solet. Inter
cætera hæc nuper ab illo accepi. Ingentem ac in-
suetam rei literariæ inopiam in illis oris exortam
fuisse.

fuisse. Neminem diu sapientum visum, qui non
modo ad opulentiam Macrobij aliqua Saturnalia,
aut ad delicias Alexandri dies geniales, aut ad vo-
luptatem A. Gellij noctes Atticas instruxisset; ve-
rum etiam tanquam ex illis terris omnino pulsâ su-
periorum ætatum felicitate, qui non summâ domi-
angustiâ ac propè fame laborasset. Igitur cum ma-
lum nec ferri nec dissimulari diutius posset, placuit
præcipuis, quosq; priuatim publiceq; id afficiebat,
Censorum operam poscere orareque, causas sedulò
inquirerent, quas ad proximas Kalendas in fre-
quenti sapientum senatu, vt moris erat, referrent.
Susceperunt libentes inquisitionem, cumque in o-
mnia diligentissimam obseruationem verterent,
opportuna occasione, per viam in aliquot inter se
digladiantes inciderunt. Pugna clamore & voci-
feratione magis quam manu constabat. *Vindiciae,*
Responsiones, Facule, Apologia, Coniectanea, Emendationes,
Observationes, Confutationes, Satyra, hinc inde volabant,
ictusque ad iugula intenti destinatiq; sæpius ad
genua, talos, aut tibias deferebantur. Subsistenti-
bus Censoribus sciscitantibusq; quod bellū, quæ
de causa fuisset, insperata hominum querela vltro
ad eos accedens, & litis & inopiæ, quam scire vole-
bant, causam aperuit. Nimirum non pauca quoti-
die similia, eoq; crebriora prælia fieri, quo tenuio-
ri iam multorum re familiari, res plerunq; ad frau-
des, & sicubi calliditas deficiat, ad manifestam vim
rapi-

Libri qui nunc
vulgo inter sa-
pientes cuden-
tur.

*Pulchre Hip-
pocrates in
omni copia
inopiam esse
ait.*

rapinamque venit. Neq; aliud in culpa, quam ni-
miam literatorum fecunditatem, nullis in domi-
bus numerosiore proueniente sobole liberisque,
quam apud pauperrimos ex plebe. Hinc annonam,
hinc famem, aliaq; his grauiora mala incendi, cum
deficiente tantæ multitudini alimoniâ, parentumq;
impensâ, alij in viles & sordidos quæsticulos, hi in
alienas quadras; alij in fraudes latrociniaq;, & bo-
norum depopulationem, à pariter egentibus defi-
diosisq; parentibus domo extrudantur. Huc acce-
dere typographos, bibliopolas, mangones iam,
scrutarios, veteramentarios ex opulentis olim in-
stitoribus factos, qui pariter egentes, quicquid illi
fraudibus corraserint, quicquid somnio noctuque
surreptum ad eos detulerint, illico excipiant, di-
strahant, diuendant. Et oratio valde quam vero
proxima fidem apud Censores, & relatio testimo-
niumq; Censorum remedium apud Patres inuene-

*Leges quas e-
dentes libros
seruare debe-
rent.*

runt. Igitur frequenti in eam rem habito Senatu,
promulgatæ sunt hæc leges. Decemviri cuiusq; sa-
pientis res familiares inspiciunto, potestatem in
eos habento: vnde quisq; se alat, quod genus vitæ,
quod opificium exerceat vidento. Si qui æris re-
rumque alienarum, confessi aut conuicti fuerint,
triginta dies quibus res pangant, dominisq; resti-
tuant, iustos dato: postea manus iactio esto, in ius
ducito. Vt iudicatum fuerit ni pansit, & alterius
esse fateatur, domino addicunto. Dominus vindi-

cato

cato aut neruo aut compedibus quindecim pondo.
Vindicatum, si volet domi ad tineas blattasq; ha-
bet: si volet, in insulas deportato, vendito. Iamq;
satis palam se fecisse, quid obiectis sibi ambagibus,
quid poëmate voluisset existimans, rursus ad eun-
dem conuersus, Age igitur, inquit, & quam preti-
um pro scriptore numeres, prius cuius sit conditio-
nis exquire. Idem enim expendendis pecuniis
quod libris edendis debetur, vt nonum premantur
in annum. Nam ne quod reliquum epistola habet
te ignorare permittam. Infiniti propè his legibus
creditoribus addicti, corpore satisfaciunt. Pauci
domi retinentur, plures in varias insulas deportan-
tur, Francofurtique catasta pro ijs facto, qui cerui-
coso torosoq; sunt collo, ad baiulorum opera obe-
unda, mercesq; obuoluendas deportandasque, qui
mollioribus delatioribusq; humeris, ad deferen-
dos carptim per vicos, thus, odores, piper, multi-
prodigiosis per titulos frontesq; notati literis, vt
frugi & docti & literati ad nostras insulas inde ex-
truduntur aduehunturq;. Igitur per hæc similiaq;
commenta cum existimationem exterorum immi-
nueret, atq; non nemo iam, de demenso suo emptis
libris frustratus, penitentia minora de illis crede-
ret, tunc quoq; iter hoc ad comitia distrahenti dis-
suadentiq;, multi iam, & ad impendium segnes, &
minime curiosi accedebant. Quin solitariae vitæ,
pauperi priuatoq; foco & tacitis lari bus suetos, nisi

*In pecuniis ex-
pendendis idē
quod in libris
edendis pau-
peribus ser-
uandum.*

*Nec in Polo-
nia sane sed
alibi quoq; id
malum.*

*Qui insigni li-
beralitate*

O

Ioan-

Academiam
Cracouiensem
subleuauerunt.

Ex Academia
Cracouiensi
viri docti &
scriptores no-
biles.

Ioannes Zamoscius, Ioannes Lubranscius, Petrus Tilicius, Bartholomaeus Nonoduorscius, alijq; complures, vt literas vel amabant, vel simul etiam callebant, auctoritate liberalitateq; sua in publicum extraxissent impulsissentque, illo tempore conuentus sapientum comitiumque, Polonorum ingenijs caruisset. Ergo praemissa nobilitate, tandem & ij cultu suo se ad iter composuere, *Matthias de Micchow, Ioannes Leopoliensis, Martinus de Ilkum, Albertus Nouicampianus, Simon Maricius, Albertus de Brudzewo, Ioannes Honterus, Nicolaus de Btonie, Iacobus Gorscius, Benedictus Herbestus, Martinus Neruicius, Stanislaus Socotonius, Stanislaus Grepfius, Ioannes Latos, Petrus Lilia, Adamus Bursius, Ioannes Vrsinus, Sebastianus Pertricius, Ioannes Clobuccius, Andreas Schonau, Nicolaus Dobrocecius, Adamus Romerius.* Hos secuti in quocunq; suscepti operis studio nullis secundi viri, *Bernardus Paxillus, Stanislaus Grochonijs, Nicolaus Copernicus, Clemens Ioanicus, Iosephus Strutius, Thomas Dresnerus, Nicolaus Moscicensis, Sebastianus Acernus, Simon Simonides, Abrahamus Bzouius.*

Feminae.

Rixa & contentio
feminarum
de via.

Claudi iam Polonis Sapientum agmina itineraque videbantur, cum vtraq; adhuc faeminarum aduentus extendit. Digna principio res erat visu risuque. Nam vt quaeq; venustior comptiorque speculo aut fama sibi placuerat, ita se ante aliam cogere, de gradu situque contendere, haec dux, illa alteri comes & par velle fieri, eaq; causa se inuicem dictis factisq; petulantioribus petere caeperant. Neq; eo

tantum

tantum se certamen continuit, sed in partes ac prope acies diductum, suasu plurium in nouum Senaculum exijt. Repetita in eo recitataq; ex veteri, quod in monte Quirinali fuerat, muliebres leges & tabulae: quid quaeq; gestare, quo indui, quo amiri, quo cingi deberet, quae aliam praere sequiue; quam pedibus, quam pilento, quam equo saginario, quam asino, quam carpento mulari, quam bobus, quam sella vehi: quam annulos, quam pellicia, an ollea, an eborata, an argentata, quam currum aut gemmas habere oportuit. Quae cum multarum coercitionem & infamiam poscerent, magna iterum contentio, magni clamores fuere, alijs cognitione legibus conclusa se iudicari tenerique; alijs eximi volentibus. Nouissimè quaedam, aegre impetrato silentio dicendiq; potestate, ita differuit.

Si, quanta aliquando nobis libertas dignitasque fuit, tanta hodie quoq; maneret, quicquid agere ferreque liberet, sine cuiusquam respectu curaque perageremus: nunc, oderitis licet confessionem meam, quoniam vtraq; dilapsa atq; a viris erepta nobis sunt, cauere debemus, ne quod adhuc illorum nobis superest, in tanta virorum circa nos observatione, & suspicionum malignitate, nostris controuersijs destruamus amittamusque. Non rem arguo, non vos, quibus si nihil iam reliquum est, mundiciarum saltem, cultus, ornatusq; ne in ista sine discrimine passim omnes effunderentur diffue-

Senaculum
feminarum.

Eius senatus
consulta: quae
vide apud
Lampridium
in vita Anto-
nini Helio-
gabal.

Oratio apolo-
getica femi-
narum contra
calumniasque
vulgo ipsis ob-
ijciuntur.

rentq; propria esse cura debuit. Sed cum obseruantur sermones, custodiuntur opera, dierum noctiumq; momentis in secreta sagax scrutator assistit, adhuc verbis ablata fides, æquitati autoritas, is non habet profecto causam, non rationem bene etiam agendi, cuius suspecta sunt omnia. Malo flagitium quod non veretur infamiam, malo relinquere præualida & adulta vitia, quam id insuper adsequi, ut palam viris fiat, quibus flagitijs impares sumus. Sane putate me nunc in tam æqua, in tam feria re, à viris petere: bonam veniā ipsorum liceat Senaculum nobis, ut iam facimus, cogere, leges, rogationes, in luxum, in libidinem ipsis nobisque salubres decernere, quo animo id accepturos, quid responsuros creditis? nisi ut quodcumq; istud, seu placet seu displicet, seu utile seu inutile, seu æquum seu iniquum, confestim omittamus: neq; illud iterum portentū contingat, quod Romæ ab una, quæ causam suam in foro dixerat contigit, ut Deos consultum mittant, quid hac postulatione, quid petitione nostra portendamus. O miseram sexus conditionem, cuius ipsa quoque timentur virtutes. Equidem haud diffiteor, esse sua feminis vitia, esse delicta, corrumpi hæc quoque pectora irā, metu, odio, quæ tamen omnia cæstimentur, tanta sunt ut virorum flagitijs exæquari non possint. Cui enim mulier facinori sufficit? quod parricidijs, cædibus, latrocinio idoneum robur habet? Maximum eius scelerum.

*Portentum
habitu quod
femina cau-
sam suam di-
xerat in foro.*

scelerum est cogitatio, impetus animi, qui statim frangitur infirmitate corporis, soluitur destitutus ministerio membrorum. Eximit nos ipsa imbecillitas ab immanitate peccandi, nec præter animum alias ad scelera vires habemus feminæ. Nunquam tamen maius se operæ pretium facere putant maligni sermones, quam si flagitiorum monstrorumq; novitatem nobis circumdant, quam si de nobis fingant nefanda. Ille inter alios ingeniosior, ille festivior est, qui atrociora excogitaverit, qui male dixerit, qui convitiatus fuerit mulieri. In hoc sibi viri, in hoc masculi videntur. Ignoscite libertati, quæ contra putidos iocos mendaciaque bonam conscientiam exæstuat. En præclara ipsorum urbanitas argutiarque. Ioue tonante fieri beatum, cum nisi ingenti tonitru edito se mulier pauida vxorque amplexui seueri mariti virique committeret: Mulierine mortuæ quidem credendum: Mare, mulierem, ignemque tria præcipua esse in mundo perniciosaque mala: Apertè cum mala esset tum bonam esse: Aut amare, aut odisse, nihil scire tertium. Quid ille titulus sepulchro sibi suæque vxori appositus, iurgij & opprobrij plenus?

*Distertia in
mulieres.*

*Caronis senio-
ris.*

Diogeniani.

*Græcorum
proverbium.*

*Seneca v-
triusq.*

Heu viator miraculum.

Hic vir & vxor non litigant.

Qui simus non dico.

At ipsa dicam:

Hic Bebrus ebrius, me Bebrum ebrium nominat.

Heu vxor etiam mortua litigas.

*Femineæ na-
tura inquit A-
ristoteles est
convitiandi cu-
piditas & que-
rula natura.*

Arrius & Pa-
cuius vicino
hoc petijt.

Quid illa petitio fæda & insana? cum tres vna post
aliam se à marito, fædiore tristioreque ipsâ morte
suspendio liberassent: Cedo mihi quoq; rogabat
vicinus, furculum, quem horto meo inferam, vnde
crescat arbor, ex qua mea etiam pari felicitate pen-
deat. Hæc aliaq; maiora sorbenda tamen coquen-
da nobis sunt, pro his quæ ne vir quidem natus to-
leraret, cum illis atque adeo sub illis viuendum
est. Æstimate deinde quem ista faciant exitum,
quàm inter alios nos reddant inuisas. Scilicet his
persuasi plurimi à nobis se velut insidiis segregant,
timent occursum, non audent adire colloquia, fugi-
unt conuictus, excogitant secreta, diuortia, quo-
modo melior in illis affectus hominis pereat, quo-
modo gaudium, vitæ lætitia, quomodo, inquam, a-
mor ille, quo totius mundi compago & societas
tenetur, quo expetuntur amicitia, ducitur vxor,
amantur liberi, atq; is ne rubore, tormento, despe-
ratione, velut aliquo remedio quandoque reuer-
tatur, adhibent, quod sine pudore effari non pos-
sum, virilitatis ademptionem. Parùm se mendacijs
agere, non sufficere fastidia contemptusq; putant,
id scilicet adhuc deërat, vt de corpore supplicijq;
alii alijs potentius de nobis crederent. Sed agite
dum, poscite tandem huius odij impleant causas,
dicant quod tantum nefas de nostris profilit pecto-
ribus, quid illos in tam misera facta præcipitat?
Quid contra nos allaturos, quid nobis obiecturos
putatis?

De Semira-
mide scribitur
eam primum
penellos ma-
res castrare
orsam.

putatis? nempe illud vnum quo inter homines ex-
citatur charitas, fouetur beneuolentia: Totum in-
quiunt virus, tota perniciēs nostra est, forma, lætior
vultus, blandior facies, mollior sermo, quæ pru-
dens natura imbecillitati nostræ adiunxit, quibus
deliniremus iracundias, eblandiremur fauores, pro-
pter quæ hostis ipse nobis opem ferret vel parce-
ret. Nullius per hæc turbatur integritas, nullius
expugnatur animus, nullus, nisi qui ipse prius intulit,
questus est se à nobis accepisse calamitatem.
Stupra, incestus, adulteria, illiciti concubitus, ef-
feri amores, impotentissima desideria, noua fateor
non sunt, committi, fieri solent, sed de moribus
virorum. Mulier mala est, quam viri fecerunt.
Quid enim ad corrumpendam expugnandamque
pudicitiam, & simplicitatem nostram illi non faci-
unt? quas artes calliditatesque non adhibent? vt
puellæ quæ placuit, occursum aspectuque fruantur,
inueniant colloquia, mereantur sermones, defe-
rant sui animi mentisque cruciatus, sollicitent pre-
cibus, querelis, non abeant, non discedant donec
misereatur & diligat? Neget. licet misera, abigat,
pellat, excludat, castiget, faciat quod facere potest,
ratio, veritas, consilium; contentio ipsa furorem
magis accendit, nec in amantem aliud remedium
proficere potest, quàm amari. Ipse deinde defor-
mis pallor, destitutæ sanguine genæ, caui oculi,
macies, mæror, tristitia, attrita vestigiis limina, vt
ad

Amantis icon.

ad hæc castitas turpis sit aut crudelis, an non obruerent possunt repugnantem? Non est mulieri ferreum pectus, non cor silice concretum, habet miseratio impetum suum, nec rationem aliumve dominum nouit talis affectus. Expugnatur tandem simplicissima puella infelicis aspectu, precibus, laboranti sui facultate succurrit, ad tantum tamen quod commisit nefas, opus habuit charitate, pietate: vir, furore, amentia. Scelus aliud, aliud facinus de fœmina tantò incredibilius est, quantò illud virilis mentis vix capit audacia, quod ipsi qui illud magis possent de se non fatentur. Atq; ego quanquam horum aliorumq; de nobis prodigiorum, nec causam nec rationem reperiam, tamen perferre omnia honestius quam purgare, aut quibuscunq; factionibus, nouis contumelijs suscitare materiam, satius esse existimo. Equidem abiêre iam illa tempora, cum nullus nobis ab alijs erat respectus, cum viris quoq; dominabamur, illi colû pensaq; nos fora, negotia, militiam curabamus; cum cautiore & prudentiores singulos delumbando, claudos in vnum vsum habebamus, alebamus, causâ tantum liberorum. Tenemur eiusdem nunc fortunæ indignâ vicissitudine, depellere semel acceptum seruitium non possumus, nouissimum saltem id inter mala nobis solatij superfuerit, vt intra id quod hætenus passæ sumus, omnis nostra querela consistat. Satis iam fabulis, satis suspitionibus, satis malignitati datum, probari

*Id fiebat sub
Antianira A-
mazonum re-
gina.*

probari id quoq; commodum non potest, quo plurius furorem vel iniuriam commoueas. An excidit quibus vinculis alligatæ, virorum arbitrio adstringimur? quâ prope succlamatæ inuidiâ à multis illorum timemur? Omnia nobis adempta sunt, fora, cætus, honores, comitia, commercia cum viris quoq; egressus, nullam ne priuatam quidem rem agere nos sinunt, circumponunt colloquijs parentes, fratres, propinquos, quibus omnibus adhuc nec satis fidere audent. Quid porro? vbi inter eos vulgabitur, id audaciæ nobis fuisse, aliquid illis absentibus censere, ferre, ac velut in ius eorum irrepere voluisse? Quàm secundis auribus Philosophos, inter quos nunc nobis comparendum est, id accepturos putatis? Consurgent scilicet serij, graues, secundâ in nos solas sapientiâ, declamabunt in mulierum vitia, maledicent, conuitiabuntur sexui, damnabunt sacros inter homines affectus, damnabunt matrimonia, coniugia, liberos sanctaque pignora despicient, suo odio, insaniâ alios implebunt. Quæ aliaq; plura cum haud dubiè secutura præsentiamus, plus obsecro valeat apud vos, omnium nostrum quæcunq; adhuc nobis superest, dignitas, quàm nonnullarum libido, plus existimatio, quàm falsa morum correctio. An clementes olim à viris in nos latæ leges fuerunt? si quid committat mulier impune eam necare viro: si vir, mulieri ne digito eum contingere liceat, neq; fas fiet. cautum
P etiam

*Philosophi an-
tiquorum v-
xores egre-
ducebant.*

*Leges in mu-
lieres lata.*

*Vnde oscula
oria.*

*Ad dolum
deprehensam
uxorem ma-
ritus fuisse in-
teremit & a
Romulo abso-
lutus est.*

etiam seuerissimè vt vino abstineremus: in id v-
num inuenta oscula, in id permissa fuerunt, vt odor
indiciū de nobis faceret, si quæ contra legem bi-
bisset. Quid tamen diligentia, quid leges profue-
runt? quot fuere, quæ quò magis vetabantur, hoc
ardentius concupiscebant? quot in delicto depre-
hensæ damnatæq; tandem impune eadem transcen-
dendo, securiorem alijs luxum fecere? Quid verò
in præsentī re vos effecturas putatis? Lex sumpti-
bus modum faciet, vir qui lege nostra non tenetur
non faciet: quæ nolens fecerit, se viro excusabit,
quæ volens, eundem monstrabit. Multa non mo-
uere melius est quam accendere: & luxuria neglecta
tolerabilior erit, quàm vinculis constricta, postea
sicut fera bestia emissa & irritata. Cui ego quidem
intra animum potius cuiusq; quàm legibus meden-
dum existimo, alias modestia, diuites facietas, pau-
peres necessitas in melius mutet.

Mirum qua intentione & assensu, ab ijs etiam
quæ tumultuabantur, oratio excepta est: tantaque
post eam mutatio secuta, vt quæcunq; ambitione,
aut praua curiositate incitata, se bonis immiscue-
rant, repente mutato consilio, conscientiam metuentes,
aliæ dissimulanter & furtim, aliæ palam à cætu &
comitijs recesserunt.

Feminae Sapientes.

*Chaldaei Si-
byllas Sambe-
thas appellat.*

Egesto quicquid fuerat turbidum, redijt concordia
cæteris. Primus honos viaq; Sibyllis data, non ve-
rustate

eustate modo, sed fatorum oraculorumque denun-
tiatione, magnam ipsis conciliante reuerentiam.
Vnicum id nomen à conscientia cælestium arcano-
rum factum, per omnes, quanquam nationibus ter-
risque diuisas, hominum consensu manauit. Nec
in eo aliud mirabilius, quàm nullam prope partem
mundi, Sibyllam non habuisse; vt multiplici illa-
rum prouentu, constaret mortalibus prouidentia
curaque Numinis. Per multa hæ, quæ ne opinari
quidem alius quisquam potuit, longissimo post se
ventura æuo, tanquam testes & suis oculis visa ho-
minibus prædixere cecinereque. Deum se aliquan-
do de æterno solio, in humilitatem mortalis gene-
ris demissurum, carnem humanam in vtero Virgi-
nis suscepturum: more nascentium sub mammis
lacteq; editurum vagitus: diuinitatem magnifico-
rum operum virtutumque comprobaturum mira-
culis: eundem humano more vi illata in Cruce mo-
riturum, triduo postea sub terris moraturum: dein
repetita integritate priori, vt ab hominibus iterum
videri, appellari, tangi possit, remeaturum ad vitæ:
postremo ex eorum commercio, ad sedis suæ maie-
statem & supera abiturum ascensurumque. Quæ
pauca ex maximis, aliæq; omnium omnia, scrupulo-
sa hominum diligentiam in vnum congesta, libri Si-
byllini & Fatales vocabantur. Digni vel ob hæc
ipsa, quibus Romana maiestas tantum honoris ha-
buit. Nam nihil tam sanctum aut sacrum, vt hos li-

*Quæ magna
fidei arcana
Sibyllæ præ-
dixere.*

*Libri Sibyllini
Fatales voca-
bantur.*

Honor. eorum
apud Roma-
nos.

bro putabant. Hi clarissimorum civium custodiæ
dati, nisi in Capitolio & Iouis sacrario servari, hi
privatim à nullo haberi, à nullo sine suis custodibus,
inspici, adiri poterant. Hi terrarum imperio impe-
rabant: hi domos, fora, fasces populi Romani re-
gebant, acies, bella, impellebant, retinebant, iu-
bebant, prohibebant, claudebant, referabant. Nunc
ipsæ Sibyllæ dicendæ sunt.

Prima hæc
vocata fuit
Sibylla.

Vetustissima, & à qua primum Sibyllæ nomen
captum, atq; in alias propagatum est, DELPHICA
fuit, nomine *Anthemis*. Multos ab hac acceptos ver-
sus, suis operibus inseruisse Homerum ferunt: quo-
rum potior religiosiorque fuerit memoria de Chri-
sto, hi feruntur.

Quid vatici-
nata de Chri-
sto.

*Impinget colaphos virosq; sputa scelestis
Israel labijs, necnon & fellis amari
Apponent escam, potumq; immitis aceti.*

Hanc secuta ERYTHRÆA, ab Erythra Ionix vrbe
vocata, nomine *Heriphile*. Noscere sub vnus exem-
plo, singularum æstimationem iuvat. Quippe per
C. Curionem Consulem, restituto Capitolio, cum
versus huius Sibyllæ superesse haberiq; per Græci-
am auditum esset, decreti à senatu missique tres le-
gati, qui auctoritate publicâ singulos cum curâ con-
quirerent, Romamq; deportarent. Collecti circiter
mille, in quorum gloria & admiratione hæc quoq;
depositis & sententia de Christo ex primis initialibus
literis cuiusque versus concinnata legebatur.

Scribit S. Au-
gust. se legisse
hanc Acrosti-
chida.

IHZOYE

IHZOYE XPETOZ OEOT IOZ ENTHP.

Hæc est

IESVS CHRISTVS DEI FILIVS SERVATOR.

Quo artificio & nouitate poematis captum M.
T. Ciceronem, Latine idem eodemq; ordine reddi-
disse, & suis lucubrationibus inseruisse aiebant. Sed
illa quoq; de ea relatio breuiter amplectenda est.
Ferebant Apollinem amore huius Sibyllæ captum,
poscēdi ei, quod vellet, in terris arbitrium dedisse.
illam haustis è terra arenis, quantum vtraq; manu
continuisset, tantum poposcisse annorum. Id fieri
posse Apollo respondit, si Erythræam insulam re-
linqueret, nunquam eam visura. Venit igitur Cu-
mas, vbi postquam plurimorum annorum æuo, in
virium iam defectu & sola voce duraret, acceptâ
à ciuibus suis epistolâ, more antiquo cretâ signatâ,
visâ in ea patria, in mortem soluta est.

Apud Eusebi-
um in oratio-
ne sua Con-
stantinus Im-
perator Cice-
ronis hanc æ-
mulationem
se vidisse te-
statur.

Unde adagi-
um: Sibyllæ
vniuersæ.

Nec famâ aut oraculorum æstimatione mino-
rem Babylon quoq; Sibyllam protulit, à Cumis,
quas vaticinio dilexerat, CVMÆAM vocatam. Ora-
tori illa præstantissimo, hæc haud inferiori poëtæ
Virgilio placuit: qui cum sub Augusto Imperatore
Romano, miracula & signa quæ illa de Christo eo-
dem tempore nascituro protulitprehendisset,
non altius aspirans, omnia in Cæsaris Romani, quo
nil maius nouerat, transtulit reflexitque aduentum.
Imitationem palam hæc testantur.

Virgilius ma-
le accepta car-
mina pro Au-
gusto transtu-
lit qua erant
pro Christo.

*Ultima Cumæi venit iam carminis ætas
Magnus ab integro seclorum nascitur ordo*

In Bucolicis
Ecloga 4.

P 3

Iam

Iam redit & Virgo redeunt Saturnia regna:

Iam noua progenies cælo demittitur alto.

&

Huius in aduentu iam nunc & Cassia regna

Responsis horrent diuinis, & Mæstica tellus

Et septem gemini turbant trepida ostia Nili.

Adeoq; nihil fuit quod Sibyllæ non denuntiauerint: vt SAMIA quoq; nomine *Phyto* agreste & onerum gerulum animal, recepturum in sedem, dorsoq; gestaturum Dominum & triumphatorem, hoc carmine prædixerit.

De Christo
vaticinium.

Salua esto Syon permultaq; passa puella

Ipse tibi inscens Rex en tuus intrat asello, &c.

Sed inter cætera mirum quo Sibyllæ CVMANÆ vaticinatio processerat, *Amalthæam* hæc, alij *Erophilen* & *Demophilen* vocabant. Quippe nomen IESV, ad cuius appellationem genu nixo creata procumbunt, quod profanum erat ante Angelum, ore mortali effari, ipsa numeris comprehensum, ita multo ante aperuit prodiditque, vt computatione subtili & diligenti literarum plenè computantibus resultaret. Hanc eandem Anum hospitam & ignotam adiisse Tarquinium Superbum aiebant, nouemq; secum libros attulisse, dicentem, illos esse oracula diuina & venales fore. Regem percontactum pretium, cum nimium & immensum ab ea posci haud obscure præ se tulisset, illam accenso coram igniculo, in eumq; tribus coniectis ac perustis, quæsiuisse, velletne sex alios eo pretio comparare, quod

Supputatione
nominis IESV
collectam
ex carminibus
habet Beda
lib. 1. cōmen:
in Lucam.

Hæc Tarquinio
attulit li-
bros,

& cum nollet
statim emere,

quod primum omnibus statuerat: enimvero tunc Tarquinium delirantem senio fæminam procul dubio credidisse & derisisse profusius. iam tribus adhuc alijs in eandem flammam coniectis, tres qui soli supererant porrexisse regi, blandiusq; deinde, & in modum consulentis, nihil mutato pretio, vt eos emeret hortatam esse. Regem muliebri fiducia attonitum, libros, quod suadebatur pretio, reliquos comparasse. qui diu deinde sancteque à Romanis seruati, tandem nec ipsi ignem effugere, incensi cum Capitolio Syllanis temporibus.

ex noctem
combussit sex.

Cumanam secuta aliæ Sibyllæ, proprijs quoque miraculis, sed non ita, vt hæere in ijs debeat narratio, illustres: *Sibylla Hellepontica*, *Sibylla Libyca*, *Sibylla Persica*, *Sibylla Phrygia*, *Sibylla Tiburtina* quam *Albuncam* vocabant, minimè per transcursum referri debet, sincera vates, & quâ nullam vsum fuisse apertius ferunt gloriâ artis. Iisdem enim, quibus Augustus Cæsar, florens temporibus, cum eum successibus favoreque populi elatum, à suscipiendis, qui offerebantur, diuinis honoribus sæpius prohibuisset, potens Deum verum, quem prædicabat, ostendere, manu familiaris prehensum, adductumq; per noctem in Tarpeium collem, Virginem in cælo, inque eius sinu infantem sidereum sedentem monstrauit. Extat huius visionis Romæ clarum etiamnum argumentum, in eodem loco, quem, cælum suspicientes vestigijs presserant, templum positum Puer-

Reliquæ
Sibyllæ.

Sibylla Tibur-
tina Augusto
monstrauit
Deum,

ubi nunc tem-
plum est Ber-
nardinorum.

peræ

peræ Virgini, *Arag*, dictum cali. Nunc alias quoq; nomine tantum percurrere libet, neque spernendo quod alij de ijs attulerint, neque credendo quod extra decem, secreta sua pluribus credere Deus non potuerit. Hæ igitur adhuc nominabantur *Sibylla Europea*, *Agrippina*, *Phemodæ* filia *Apollinis*, inuentrix carminis, vt ferebāt, hexametri, *Colophonis*, dicta *Lampusia*, *Elyssa*, *Cassandra*, *Sibylla Epiratica*, *Theſſalica*, *Mantho*, *Carmenta*, *Fauna*. Et præter gentiles, *Hebrææ*, *Delbora*, *Mariamme* soror *Moyſis* & *Aaron*, *Olda* *Selrni* vxor, *Anna* quæ Christum cum circumcideretur, in templo agnouit. Nec Christiani sua caruere *Sibylla* cui nomen *Hildegardis*.

Enarratio faminarum doctrinæ illustrum.

Sed reddenda post *Sibyllas* tandem proprio ingenio industriæque faminarum gloria est, eò impensius, quò sexus per se imbecillus suomet nixu laboreq; maiori miraculo maximarum doctrinarum laudem occupauit. Profectò magna hæc apud populum, quo se cunq; verterant, emicuit. Neq; ipsæ minori conatu & ambitione, perinde ac in certamen ingeniorum prouocatae, suam gloriam nominæque apud spectantes promouebant. *Leontium* supra conditionem naturæ quoq; virilis stylo audacior, librum in *Theophrastum* hominem eloquentissimum, qui nomen inde *Diui* inuenerat, à se scriptum præferebat: *Corinna* victoriam palmamq; quinque de *Pindaro*, nouem *Lyricorum* principe adepta, quem nemini imitabilem *Horatius* ipse credidit

Vna Theophrastu vicit.

Altera Pindarum.

credidit ostendebat. Iam *Aristippum* filium, cui cum lacte, excellentium literarum Philosophique nomen, suis vberibus, doctore nullo, ipsa mater infuderat *Arete*, ducebat. Hanc sequebatur *Dama*, *Pythagoræ* filia, quā nemo ad sublimitatem ingeniumque patris propius ascendit: symbola inuolucraq; paternarum sententiarum, inter eundum ijs, qui paternam doctrinam affectabant, referendo explicandoque: Ignem gladio ne foderent: Stateram ne translirent: Cerebrum ne comederent: Cor quoq; ne ederent: Supra sextarium ne sederent: Maluam transferrent, sed eam ne comederent: Contra solem ne meierent: A via ne reuerterentur: Viam regiam declinarent: Per semitas incederent: Cum lecto surgerent, stragula complicarent, vestigiumq; corporis confunderent: Arctum annulum ne gestarent: Ollæ vestigium turbarent in cinere: Hirundines intra domum ne admitterent: Speculum ne ad lucernam spectarent: Aduersus solem ne loquerentur: Dextrum pedem priorem calcearent: Sinistrum priorem lauarent: Unguium criniumq; suorum præsemina ne commingerent sed in ea despuerent: A faba, à piscibus perinde abstinere vt *Iudæi* à porcis. aliaq; plura quæ fronte velut ridicula, cæterum seria & à priscis inter oracula recepta, nisi filia muliebrique intellectui patuere.

Symbola Pythagoræ.

Sed persequi singulas, si industriam suam coluſoq; non ligassent, immenſum eſſet, æque ſcilicet, ac in ingenijs virorum, disciplinarum artiumq; varietatem. Strictim igitur, & quarum non abiit memoria, dicentur reliquæ, *Laſthenia* *Mantineæ*, *Axiothea*, *Phliacia*, ambæ cultu habituque virili, *Platonis* auditorium

Philosophæ.

Pœtria.

torium adeuntes, *Aspasia, Diotima, Thargelia, Hipparchia, Themistoclea* soror Pythagoræ, omnes philosophæ celebres. Iam poetriæ, ingenio, arte, iucunditate admirabiles: *Sappho* à quâ Sapphicū carmen profluxit: *Theano* vxor Pythagoræ: *Charixena, Mero, Boco, Praxilla, Nossis, Erinna, Tellefilla, Clitagora, Hedyle, Megalostрата, Damophila, Sulpicia* Galeni vxor, *Eudocia* Theodosij iunioris Imperatoris vxor, *Proba Valeria, Argentaria Polla, Cornificia, Helpu* vxor Boethij hymnis in Apostolos compositis illustris, *Catharina Virgo*. Et vt in vario genere doctrinarum reliquas claudat narratio, *Cornelia* vxor Africanis: Filia, vna *Lælij*, altera *Hortensij*, quæ acceptâ in successione hæreditatis eloquentiâ, superasse elegantiam paternam facundiam dicebantur: *Hypathia, Zenobia* historiæ Alexandrinæ & orientalis ita perita, vt eam sua scriptione contrahendam suscepit: *Amalasanta, Genobria, Angela Nogarola*.

Procurantur prodigia: lustratur Vrbs Sapientiæ:
Senatusq; ad templum Honoris & Virtutis
à T. Liuius indicitur.

Hospitia Sapientum.

Finis post fœminas viæ venientiumque agminum fuit, sua se sponte postea singuli in loca hospitiaq; per Vrbs Sapientiæ diuisere. Quidam Vicum *Palloris*, alij *Sobrium, Castum, Salutare, Minerva, Gratiarum, Quietis*, alijque alium periuere: Completum quantum inter Aream *Boniciuentis*, Vicumque *Spei maioris* spatium fuit: plurimos quoq; ex tenuioribus

bus per hospitia, Campus cui *Ridiculi* appellatio est, habuit. Nec à dato semel honore à multitudine variatum est. Eodem quo antea consensu summa potestas penes Titum Liuium mansit. Is igitur primum omnium expianda prodigia, agendumque cum dijs, in quorum tutela ea loca populusq; esset, putauit. Itaq; religione iam antè multitudine contactâ, cum de Taciti casu prodigijsque expiandis, quæ euenerant retulisset, rogationem eius secuta consentiens ex omni multitudine vox, ratâ quæ volebat fecit. Quapropter consultis aruspibus, editum est, vt æditi ædes sacras omnes, circumeundi placandi que deos, aperirent. curaretur lecti sternum *Srenua, Stimula, Agenoria*, per triduumq; haberetur: atq; ad puluinaria earum supplicatum populus omnis sapientum iret. Amburbium post hæc celebratum. Eductus luce serenâ extra mœnia omnis populus est. hostiæ, Sus, Ovis, Taurus, ter circa urbem pomeriaque actæ. cantatum à pueris & puellis patrimis matrimisq; sequentibus carmen est. spatium omne, omnisq; populus, è riuis, fontibus, amnibusque haustâ aquâ lustratus est. Tandem T. Liuius redditis super cespitem extis, manuque aram contingens, præeunte verbis Catone, fauereque linguis populo iussu, ita precatus est. Apollo pater, Musæ, Pallas, Minerva, dii Indigetes, dii quorum est potestas nostrorum quorum nutu & imperio nata auctaque est res nostra, vos precor quæ-

Dea industria tres.

Ab antiquorū ritū: sine labe tamen & cōtagio proborum.

O Vere Magnæq; Deus presta id ipsū mibi.

loq; vti sitis volentes, propitij, nobis, vrbi, domo, familiaq; nostræ, cuius rei ergo, agrum, terram, fundū, populumq; hunc, solitaurilia circumagi iussi: vti hostes visos inuisosque, viduertatem valtitudinemque literarum prohibeatis, linguas, calamios, intemperantiasq; malorum, à bonis, à doctis, defendatis auerruncetisque: vtiq; ingenia seruassitis, conatus, labores bonos grandire, beneq; euenire curassitis: duitisq; bonis, bonam salutem, bonā famam, bonam quietem: vtiq; æternitatem, memoriamq; illorum, ipsamq; quā rapiuntur, ætatem propagassitis. Quarum rerum ergo macti hisce suouetaurilibus suntote. Peractis quæ ad placandos deos pertinebāt, ad rempublicam negotiaq; & quicquid à literatis referendum, aut inter ipsos arbitrandum diiudicandumue esset, cura versa est. Senatus in sequentes dies ad templum Virtutis & Honoris indictus est. Sed quia templum ipsā Vrbe nobilius, inclytumq; inter accolæ diuitijs & sanctitate fuit, quā ad alia promoueatur narratio, non inane & citra operæ pretium censuerim, vt illustriora noscantur, de eo nonnulla præmittere.

Templi Virtutis & Honoris descriptio.

Vastā id mole medio Vrbis se attollit, adeo spectandā altitudine, vt quantumcunq; à se recedentium occupet oculos. Fanum primo modicum soli Virtuti sacrum à Scipione Numantino fuit. Mox Marcellus Castidio & Syracusis captis, duo numina templo

*Qui primi
Virtuti tem-
pla construxerunt.*

templo amplexus, Virtuti & Honori, ex manubijs hostilibus, magnificum opus iisdem in vestigijs extruxit. Monuere aruspices, ad nōtitiā vtri deorum homines sacrificium remq; diuinam facerent, vti ædibus separarentur. Factum, intus discretis sacrarijs, extra vnā apparente mole, introitu quoq; ad Honorem, nisi quem per suum templum Virtus transmisisset, negato. Nimirum recte concepto, ibidem esse debere præmia honoris, vbi fuissent merita virtutis.

*Id factum fuit
à Marcello.*

*Virtus sociā
honoris.*

Templi Virtutis separata descriptio.

Vnde ad Virtutem ingressus est, Bulla aurea figuram cordis referens, à capite ianuæ catenulā aureā suspensā pender. Notam esse aiunt magni animi, ne quis ad Virtutem accedens desperet quippiam assequi ante experimentum: sciatq; nihil difficile, nihil imperuium illi esse, qui corde præstaret. Quod ipsum imitati aliqui, Cor, puerorum ingenuorum pectoribus, vt suum ad alta & ardua cum indole erigerent cuibrarentque, simili gestamine annegebant. In bulla inclusa in inuidiam remedia erant, nulla virtuti infestiore peste, & quæ procellæ more, in ipsā potissimū sereni fiduciā emergere, eamq; ex occulto allidere solet. Hinc metus ab ea nullibi, quā in prospera fortuna maior. Victores Romani simili bullā clausa amuleta, ne quis inuidentiæ radius præclarè gesta attingeret corrumpereque, gestabant: triumphansq; apud eos imperator, & plausu

*Ad virtutem
opus corde &
animo.*

Romani.

*Virtutis co-
mes inuidia.*

*Atrienſes &
Oſtaria Vir-
tutis tres.*

*Virtutum ge-
nera.*

Species.

*Vbi una vir-
tus illic omnes
ſunt.*

*Prudentia re-
ſtrix & ma-
terfamilias
virtutum.*

*Virtus in me-
diocritate.*

plauſu populi gaudens, in ipſa gloria medicinam ſibi in eam circumferebat. Aperiunt cuſtodiuſq; Virtutis fores, tres ſpecioſiſſimæ puellæ, quæ comiter aduenientium quenq; ſalutantes inuitantesq;, in interiora ædium deducunt. Fauſta his cōgruæq; formæ nomina, *Honeſtas, Vilitas, Iucunditas*. Intus in ſublimi ara Dea eſt, ſpecie quam dici poteſt venerabili. Sparſa circa eam aliarum dearum ſigna ſimulacraq;, ac velut familiæ ipſius ingens populus. Summum itidem his numen, ſua veneratio. Quatuor velut principes ducesq; reliquarum ſunt, *Iuſtitia, Temperantia, Fortitudo, Prudentia*. Vt hæ ſe inuicem ſeparauere, ita cuiq; velut ad obſequium ſuum agmen adeſt aſiſtitq;. *Iuſtitix, Innocentia, Amicitia, Concordia, Pietas, Religio, Obedientia, Miſericordia, Humanitas. Temperantiæ, Modeſtia, Verecundia, Abſtinentia, Caſtitas, Moderatio, Frugalitas, Sobrietas, Pudicitia. Fortitudini, Magnanimitas, Fiducia, Securitas, Magnificentia, Conſtantia, Tolerantia, Firmitas. Prudentiæ, Ratio, Intelligentia, Circumſpectio, Prouidentia, Docilitas, Cautio*. Nulla ex his non in aliquo opere officioq; ſpectatur. Singulas continua, annulis per interualla ſe excipientibus, catena circumit. Hanc Prudentia manibus ſuis emittit, auroq; & gemmis variatam aſfabrè, nunc huius nunc illius pretij ponderisq; metallo diſtinguit. Virtus ex medio duos à lateribus ſuis ſtantes, diſcordes affectus deſpicit, dextrâ *Exceſſum*, ſiniſtrâ *Deſectum*: ita felici artifice multiplicata

plicatâ expreſſâq; in vultu eius diuerſitate, vt contrarietatem etiam ſpectantes ſentire videantur, intelligentq; ex oculis animum, pro omni ſermone. Eodem contuitu ad vnius diffidentiâ languoremq; pleno, hilari, blandiente, confirmante, & velut leniſſimo nutu inflexâ ceruice, ad ſe vocante: eodem ad alterius peruicaciam contumaciamq; auerſo, renuenti, & ni pareat, minaci, aſpero, toruo.

Nec minor in quacunq; alia parte admiratio eſt. Viſuntur in eodem delubro Muſæ, eo artificio factæ, vt viciffim maiorem, quam acceperint claritudinem, ſuis referant artificibus. Neq; tota, in argutijs vultus, venuſtate oris, elegantia capillorum, ſed in operibus quoq; redditus laus eſt: multum gloriæ deceſſurum credentibus autoribus, ni etiam ſingulis ſuas artes inuenta que addidiſſent. Ergo ſuum quæq; fatetur inuentum, *Calliope* poëſim: *Clio* hiſtoriam: plantationē *Thalia*: *Euterpe* tibias: *Melpomene* cantum: *Terpſichore* choream: nuptialia & ſaltationem *Erato*: agricolationē *Polymnia*: aſtologiā *Vrania*. Has implexis mutuo manibus, initoq; cum *Gratijs* choro, obit alter virginum manipulus, *Pax, Salus, Libertas*, comesq; harum perpetua rerum *Copia*.

Neq; alia quoque miracula tranſire conueniat. Vtrinq; verſis ad ſe foribus, in modum ſacrariorū, ſtructæ adhærent templo bibliothecæ. Nobiliſſimæ, & quas referre nō pigeat, duę ſunt. Vna *Ægyptia*, pulcherrimum *Ptolomæi Philadelphi* regis opulentia

*Muſarum in-
denta.*

*Ex ſtudio
fructus.*

*Bibliotheca
Ptolomæi &*

Constantino-
politana.

lentiæ monumentum, continens voluminū septin-
genta millia. Altera Constantinopolitana, centum vi-
ginti millibus autorum, sed præcipuè Homeri Ili-
de & Odissea incluta, quæ aureis literis in intestino
draconis descripta, subtilitate operis, supra tot li-
brorum pretium industrius deduxit artifex. Non
cedit his suâ gloriâ pictura, quæ dubium artificio
an pulchritudine spectabilior, interiora templi cir-
cumeundo, coloribus suis parietes inuestit. Expres-
sa per eam bella, victoriæ, urbium expugnationes,
capti fusi que reges, audacter cruorem suum, sua vi-
scera per vulnera exeuntia spectantes milites; ad-
hæc tristi aspectu, in carceribus, tormentis, pauper-
tate, ignominia, quæque innumera sors calamitatum
in virtutem habet experimenta, exultantes imagi-
nes. Aliæ singulari & diuino ingenio viros referen-
tes effigies sunt, quorumcunque opera disciplinæ in-
uentæ, & scientiæ velut à primis parentibus pro-
creata fuerunt. Fama tenet, nullam ex ijs, intra mil-
le annos non repertam itaque excultam fuisse, ut
quæcunque postea esset, aliquem ex priscis autorem
ac velut suum magistrum non agnosceret. Faten-
tur hoc ad imam picturæ partem aliquibus apposi-
tæ subscriptiones. *Nihil est sub sole nouum: Quicquid
est præcessit in seculis. Nihil dicitur quod non sit dictum prius.*
Pari honore excipit pictura merita eorum, qui suâ
curâ diligentiaque quæ nesciebantur, hominibus a-
peruere monstrauereque. Extat inter cæteras Chri-

Varro lib. 3.
de Re rustica.

Ecclesiastæ
Cap. 1. diu-
sententia.
Terent. in Eut-
nucho.

stophori

stophori Columbi, qua Nouum Orbē petit, qui nisi
nostris patebat fabulis, nauigatio. Picta illic quæ
pingi non possunt, tonitrua, fulgetra, fulgura, ira-
tum versumque; ab imo mare, venti incuriu vario,
nunc nauigium circum voluentes versantesque; nunc
corruptum in altum secum ferentes, sorbentesque
in excelsum, nunc pulsatas ex profundo belluas
cum fluctibus voluentes. Inuitam hoc iter diligen-
tiamque tulisse naturam, in confesso est tam atrox
comminatio, abdita per tot secula subtractaque à
nobis toto oceano terra: oppositum cum periculis
suoque profundo mare, in quo vix aliqua siderent
anchoræ, immissa in corpus pendentis pergentisque;
per aquas ad quemcunque timorem parte iam mor-
tis, quam nulla sequeretur sepultura. Adeo nulla
cura & curiositas, quæ malorum occasio hominibus
esset, naturæ placuit: abundè suppetente in veteri
Orbe deliciarum & discordiarum materiâ, nedum
ut illa ex nouo, quâ vetus collideretur, adducere-
tur. Ergo eius in nauigando, cui totum hoc non sa-
tis patuit, pro miraculo habetur auiditas, quæren-
di; quod natura scire tam diu non permisit, teme-
ritas. In nauigationis huius emolumentis in primis
censebatur monstratum Aurum, quod cum nullo an-
no tot nauibus vectum, naufragiorum, bellorum,
piratarum auiditati direptionique explendæ defi-
ciat, creditur ab aliis aureum illic solum esse. Iam
ex eodem Orbe, alterius generis quàm ante fuere

Inuentio No-
ui Orbis quæ
fuit Anno
1492.

Quæ ex No-
uo Orbe ad
nos appor-
ta-
t. 2.

R

aduecti

aduecti Galli, Mures, Ficus, Noces, Cannie, Bombicium quoq; & vermiculorum texentium serica, monstratus prouentus, postquam ab eo tempore certarum arborum folijs nutrire animareq; animalia, simulq; quibus in sua fila inuolui claudique velut nuce mos erat, euoluere retexereq; in sericorum fila didicimus. Non exigua fane gloria apportata artis, ut plebes quoq; & vulgus opificum sericati holosericique translucere, varia rentque luxum vestibus *Vndulatis, Rasis, Semirasis, Ormesinis, Damascenis*. Nam similis opificij ac serici ignorantiam, fatentur vestimenta veterum huiusmodi vestibus carentia: & imensa pretia, serici libra auri tunc libra veniente: imperatoribus quoq; vxorum suarum cultui sericum negantibus. Quam ob rem ab Aureliano imperatore, vxorem vnicum pallium batteum sericum perentem, his verbis dimissam ferunt. Non conuenire ut auro fila pensentur. Nec minori in admiratione ex eodem Orbe allatae habebantur imagines, ex plumis auium ita varietate disposita contexta, ut inducti colores penicillis melius reddere effigies non possint; eadem ad claritatem solis posita ita radiantes, ut varias in partes inclinatae, in varios nouosq; colores transire lucemq; suam iaculari videantur. Adhuc lignorum & plantarum multarum nouitas, ut *Guaiaci, China, Sarsa-parilla, Sassafras*, quorum utilitas inter laudatissima sanitatis humanae bona recepta, *sanda* quoq; appellata est. Ma-

gno

Genera sericorum.

An erat & quanto pretio apud antiquos sericum.

Vopiscus in Aureliano.

Medicamentum ex Nouo Orbe apportata.

gno certe ac sauo in tantis muneribus supplicio, aduecto quoq; ex eodem Orbe peregrino morbo, cuius sauitiam societas etiam contactusq; innocentum traheret. Tanto nobis curiositas confitit, bonaq; etiam quaesuisse pena fuit. Morbus hic quamuis *Indicus* sit, apud varias gentes varia nomina obtinuit. Galli *Neapolitanum*, ubi se primum eo infectos sensere, dixerunt. Itali à Gallis in quibus se illum conspexisse meminerunt *Gallicum*: Germani ab Hispanis, qui ex India hanc quoq; pretiosam mercem aduexerunt, *Hispanicum* nominauerunt. Haec est inuenti Orbis utilitas, hic nauigationis exitus, cui narrando insistendum paulum fuit, nihil magis hominibus admirantibus quam malis partam luxuriam.

Innumerabilia sunt praeterea inuenta, quae templum in se habet ostentatque. Siquidem quicquid in tanto mortalium numero humani ingenij vis, quicquid labor curaque peperit, nihil non illuc affertur, consecratumque Virtuti donarium, visendum posteritati relinquitur. Igitur vniuscuiusq; illic manet inuentum, signatum pro ingenij excellentia, tabula, lapide, aere, argento, auro, aliaue materia: appositi insuper tituli, qui nomen dicunt alij inuentoris, alij artificis, alij gentium, alij hominis. Sic fatetur gladius, galea, hasta Lacædemonios: *clipeum* Prætorum: securis Penthesileam Amazonum reginam: arcus & sagitta Scythen Iouis filium; *balista*

R 2

6

Morbus quoque Gallicus, & quæ eius appellationes.

Varia variorum inuenta.

Et funda Phænices: Theſſalos pugna ex equis, Pænos pugna naualis: Aeginetas nummis: Anacharſin philoſophum anchora, bidens, ſiguli rota: Dædalum aſcia, perpendicularum, malusq; nauis: Icarum vela, tube Pyſæum & Pyrrhæum: putei Danaum: inducia Lyeaonæ: ſepultura Lycurgum: ſpeculum Aſculapium: ciubara Apollinem. Nec modus exemplorum: Alia ſerò, alia recens inuenta: quædam quæ ſola poſteritas, quædam quæ ſola cognouit antiquitas. Duo ex vetuſtis, quæ reliqua illic exceſſere inuentionum miracula, ſilentio minimè inuoluere conuenit. Ardet ad aram Deæ ſuſpenſa lampas multis millibus annorum, nemine alimentum monſtrante, immortalibus diebus noctibusque flammâ. Perfert incendium, oleum, incredibile dictu, ſemel affuſum, atq; ita temperatû, vt ſe ipſum velut perpetuo pariat, voracitatemque ignis ſine ſui damno paſcat. Repertam narrabant tempore Pauli Tertij Maximi Pontificis in ſepulchro Tulliæ filiæ Ciceronis eiſmodi lucernam, quæ admiſſo nouo aëre extincta, arſerat antea mille quingentis quinquaginta annis, cadauerq; in quod totidem anni nil eualiſſent, tridui poſtea morâ coputruit, medicamine amoro vitiatoque. Alterum quod in eodem miraculo miſum eſt, lampas ipſa. Vitrea hæc eſt, è vitro flexibili ab eodem artifice facta, qui Tiberium inuentione ſua placans, poculum in conſpectu eius allit, ſtatimq; acceptis in manus fragmentis, quæq; abrupta ſibi met erant, in integrum

Inuenta veterum quæ iam perierunt.

Oleum incombuſibile.

quod ardebat annis 1550.

Vitrum ductile.

integrum agglutinauit, illæſumque rursus & intactum mente impoſuit. Neq; his inferiora, ignorata ab antiquis, à recentiore ætate inuenta monſtrabantur. In Alchimia vtcunq; licet à faciendò auro homines exciderunt, inuenta tamen, dum vnice aurum quærent, ratio Gemmas emaculandi: Sapphirum dealbandi, vt Adamas videatur: Stannum in aliud metallum vertendi vt argenti ſimilitudine vinnat micetque: Aquis metalla inuicem ſeparandi diſtinguendiq;: *Diſtillatione* ex quacunq; ſtirpe ſubſtantiam educendi, ſublatamq; in aërem, vt aquæ vel olei corpus capiat, condensandi: pluraq; proſus auro non inferiora. Iam *Horologia, Bombardæ, Typographia, Charta, Pix nautica, Ignis Græcus*, adeo pertinax & inuiſtus, vt nec aquis merſus ſepultusq; emoriatur. Hoc defendit muros ſuos aduerſus Sarracenos Conſtantine Pagonatus, flagrantq; hoſtium naues ab igne in profundo, maiore miraculo quàm Romanorum extra aquas à ſpeculo Archimedis. Hiſ talibusq; opere aliquo expreſſis ſignatisq;, paſſim completum eſt ſpatium interioraque templi, hæc ſuſtinent parietes, concamerationes, antes, paraſtata, interpenſua, columnæ, epittylia laxiſſimæ ædis, diſpoſita ea pulchritudine & varietate, vt quocunq; inciderint oculi, reſciantur. Iam tholus vmbroq; in modum alterius templi, proprijs quoq; miraculis ſpectabilis eſt. Ab hemiſphærio ſummaq; illius teſtudine, pendet ad dextrum

Inuenta recentiorum Chimicarum

Inuenta noua quibus antiqui carebant.

Hic ignis inuentus Anno 670.

Alexander Magnus pila argentea somnum excutere solebat.

Columba lignea qua volabat.

Calum arcum Archimedis circumactionibus suis simile vero celo.

Alexandri Magni Pila argentea, quam cum se quieti somnoque traderet, protento extra cubile brachio, suppositaque conchâ æreâ, tenere consueverat: ut quoties nervorum rigorem sopor infusus laxasset, gestaminis lapsu tinnitus dormientem suscitaret, longamq; interromperet quietem. Ad sinistrum Columba lignea Architæ Tarentini est, mathematicâ ratione ita aptata librataq; ut surrigi in volatum, eiaculari sese in sublime, ac meare sulcareque per cælum variè possit. Inter hæc duo, Calum medium ab Archigene appensum est, res supra omnem miraculorum admirationem maxime mira, & operæ Dei tantum similis, iisdem, quibus hoc quod cernimus, officijs, iisdem legibus ex ære fabrefactum. Totidem in eo sidera, fixa, errantia, per totidem vias cursusque euntia, in eadem interualla, in eandem mensuram cadentia. Sol perinde observabilem annum faciens circumactu suo: Luna pro vario cum Sole coitu occursionibusque, modo curvata in cornua, modo æquâ portione diuisa, modo sinuata in orbem, plena, deficiens, repente nulla, breuiterq; tam multa in tam paruo æreoq; conclusa globo, quæ in tantum excedentis magnitudinis cælo vix concluderepotuit natura.

Templi Honoris descriptio.

Tandem his satiatis spectaculis, excipit Templum Honoris, ita priori connexum adhærensque, ut sæpe dediti alterius miraculis in illud cum se intrare

non

non putent, sentiant intrasse. Priscum pariter, pariter religiosum, magnificumque. Prodit magnificentiam eius ostium amplissimū ornatissimumq; Quocunq; magnificæ ianuæ carere non debent, antepagmenta, cumatia, coronæ, supercilia, margines, astragali, omnia hæc adornata vestitaq; sunt magnorum virorum insignibus, imaginibus, spolijs ab hoste raptis, quorum nihil attrectare refigereq; à postibus fas est, aut quantum ab his ianuæ patet aureâ fulget exalaturâ opereque mirabili. Cauca templi non ingens, minorque quàm Virtutis est: sed debet artifici, quod perfusa gratissimo lumine purissimum diem recipit, totoque die velut solem feruet, refulget. Fenestræ ad hoc nullæ sunt, hemisphærium tantum in medio large cauatum circumactumq; ex summo quocunq; inclinato soli occurrit. Subest lithostratum vermiculatis marmoribus distinctum. in medio procera vetusque palma tantam sub aperto sibi cælo virens. Palmæ truncum ramosq; hiedera pererrat, lubricoq; ac flexuoso per eam reptatu nititur serpitq; in altum. Vtramque aliquot arbores in orbem stantes circumveniunt, suamq; ex eodem cælo accipiunt vitam, olea, laurus, myrthus, quercus, cedrusq;. Velut ad pedes istorum gramen sua viriditate surgit fruticatque. Carpere inde frondes coronis præcipue texendis olim mos erat. Hæc materia acceptissima, hoc pro virtute præmium gratissimum habebatur. Nec promiscuus

Sic solebant postes & ianuæ exornari veterum de quo Plinius lib. 35. Cap. 2.

Arbores ex quibus veteres coronas texere solebant ad virtutem honorandam.

*Olea premi-
um victorum.*

miscuus cuiusq; erat vsus. *Oleam* in certamina Olympica, atq; ijs qui in fugam cōuerterant hostem, deferebant: quod eorum virtute, ferocia mitigata velut ab oleæ succo perfusum ferrum bellorum instrumentum, domatur mollescitque: quod etiam ab

Pacis signum.

aqua riget magis magisque durefcit. Igitur oleæ quoq; ramum prætendi, pacis erat, & minime ferocientis animi indicium. Ex *lauro* triumphantes co-

*Laurus trium-
phantiū præ-
mium.*

ronabantur, velut aduersus pericula interriti inui-

*Contemptrix
fulminum.*

ctique, quod ea arbor contemptrix quoq; esset metus & fulminum. In exemplis est, Tiberium tonante cælo, ex eius ramis coronam gestare solitū, quod,

*Myrtus o-
nantium præ-
mium.*

ut dictum, sola fulmine non icitur. *Myrthum* ad minores triumphos, ouantiumque honores vsurpabant; ceu facilem, & sine sanguine partam victori-

*Hedera poe-
tarum præ-
mium.*

am, propera arbor nasci, & in trimatu frugifera, satis adornaret. Poëtæ ex *hedera* coronis utebantur,

humili planta, & fortunæ suæ aliam arborem quam amplecteretur, quærente. Nam & illi fautoribus patronisque, in quos recumbant, indigent: qui si

*Quercus ser-
uatoris ciuis
præmium.*

contingant, ingenio eunt in altum, ramosq; suæ industriæ ab illo nexu felicissime imitati hederas expediunt. In *quercea* corona, quanquam nitor &

venustas aberat, salus tamen seruati ciuis & beneficium in illa delectabat: clarâ professione, seruato-

rem alterum velut altorem & parentem esse. Nam antequam vomeribus inuersa, rastrisque & aratro perrupta tellus fecunditati assueuisset, de glande

in

in exordio rerum baccisque habuisse dicitur homo alimoniam. Sic prisca homines virtutem pretio non coluere: tantoq; humiliter ac vilius præmium, quanto sublimius maiusque erat meritum, proposuere: contenti cui par inueniri non potest, consentiente laude bonorum, voceq; incorrupta rectè iudicantium de eccellente virtute. Nam quanto vnus ciuis & sæpe humillimus seruatus, vniuerso exercitui, pluribusque nobilissimis ab obsidione abominandoque exitio liberatis præstabat? hoc tamen præclarissimum facinus in meritis suis, rem vilissimam viride *gramen* decerptum, ibi vbi obfesos seruasset aliquis, habuit. Quippe summa hæc in illa coronâ gloria fuit, terram à se seruatis, quæ herbam *gramen*q; proxime confoueret, atq; altricem ipsam humum, & humationem tot hominibus datam profiteri. Quamobrem manet adhuc arboribus honos, veteremque in templo satæ gloriam relinquunt. Nam cedrum palmamq; æternitas illuc intulit. Nullæ his arboribus vetustatem minus timent. Succo *cedrino* perungi libros, ne tinea cariesue rodar mos est: quo medicamine defossos in terra cum Numma Pompilio libros, durasse aiunt annos quingentotriginta quinque. Arbor ipsa in aquis firmissima, & quæ nec madefacta corrumpi potest: ex cuius ligno constructam arcam Noë seruasse humanum genus omittendum non est. *Palma* virtutis arbor est. Ut hæc in ardua sic illa in quod-

*Gramen ser-
uatoris exer-
citus præmiū.*

*Hinc: Cedro
digna locutus.*

*Ex cedro arca
Noë.*

*Palma victo-
rum præmiū.*

S

cunq;

cunq; pondus adeo contumax, vt onere pressa non modo nō curuetur, sed magis aduersa resurgat, sursumque contra pondus nitatur. Ob id ad victoriæ symbola vsurpari sueta: quæ vrgentibus prementibusque malis, prius etiam vitâ, quam animo cedere mauult. Itaq; summum inter arbores in templo honorem obtinet. Coma frondesque eius, pretiosis ornamentis ac donarijs ab ipsa Dea reuinctæ, insolito pondere fructibusq; nutant. Induuias magna vis gemmarum conuestit, inter has corallo- rum rami, velut in sanguinē concretæ guttæ, atq; ab inflictâ arbori plaga manantes erumpunt. Ex ipsis frondibus pendent, alibi fasces cum securibus, alibi sceptrâ, diademata, illuminatæ margaritis coronæ, sellæ eburneæ, curules, trabes, palmatæ, togæ, purpuræ, phaleræ, prætextæ, paludamenta, intextæ auro chlamydes, lati-claui, calcei lunati: alibi torques, annuli, enses, litui, auro cælata calcaria, cruces, aurea vellera, balthei cinguli- que militares: alibi mitellæ margaritis baccisq; vncialibus internitentes, claræ vnionibus insulæ, vittatæque atq; illustres pretioso lapillorum ambitu tiaræ. Non secus ibi, quàm cursum & certamen inter se eludentium videas. Prout auræ è summo spirauere, modo speciem iam iam cadentium ramorum, & suo pondere se ad terram trahentium: modo post ruinæ irritas minas, sublati repente ramis in altum remeantium, reciprocoque cursu velut à rapina captores

Honorum in-
signia è ramis
pendula.

ptatores eludentium speciem referunt. Cessat statim lasciuiâ fure viso, agnoscuntque venientem in quantocunq; agmine. Parent soli suæ Deæ, ac prout illa, hæc aliaue insignia alicui annuerit, ita inclinati sua sponte venientibus porrigunt. Ideo circa Deæ signum, quod ad aram colitur, magna vis munerum pendet, ex auro, argento, exsonantium supplicum votis. Sed fama est Deam inexorabilem esse, nisi ijs quos Virtus commendauisset.

Astant Honori alia duo nomina *Reuerentia* & *Ma-iestas*. Sacrificia solis his aperto capite facere mos est, cetera numina velato venerari. Auget venerationem ingens *Candelabrum*, dicatum aliquando in prytaneo Tarentino à Dionysio iuniore Siciliae tyranno, eoque translatus, in quo totidem succenduntur lychni, quot in anno numerantur dies. Præsto est *Fortune* aureum signum, quale comitari principes, & in cubiculis Imperatorum Romanorum poni solebat. Impediti huic vittâ oculi, ipsa volubili globo imposita, pedem vnum velut auolatum sustollit, alterum suspensum neque probe repositum, in eodem globo sustinet. Dextrâ audissimè munerâ, quibus inuicem supplices pro honoribus certant, accipit: sinistrâ è succincta veste insignia depromens, fortiuâ largitione indignis distribuit proditque. Hinc in eam Numinum indignatio: & hominum quoque ex frustratione, vel obtentu, varia affectio. Inuocatur, accusatur, exoptatur, cogitur,

Eorum distri-
butio.

Sacrificia Ho-
nori fiebant a-
perto capite.

Candelabrū
Dionysij ty-
ranni.

Fortune simu-
lacrum.

Eius fraus.

Culm.

*Honor in sta-
tus Scyppii.*

arguitur, laudatur, agitur rea, solaque inter Numi-
na nescias plura referat probra vel sacra. Quod
postea reputationem subit, multitudo statuarum est
adeo per templum diffusa sparsaque, ut altare la-
pideus populus videatur. Magnus is honor, is vir-
tutis cultus est, non merita modo memoriamque; cla-
rorum virorum basibus earum inscribere, sed effi-
gies quoque vultusque, & lineamenta corporis, artifi-
cum expressa manu, visenda posteris relinquere.
Igitur, & quae lapidibus commode reddi non pote-
rant, excipit pictura, humanissimam pariter ambitio-
ne, alibi funerum, alibi triumphorum pompam re-
ferens, certantibus cum vero imaginibus.

*Exequia &
honor cada-
verum apud
antiquos.*

Sunt in sinistro templi pariete, depictae veterum
exequiae, ita representato omni pietatis maestitiaeque
officio, ut sermo tantum querelaeque; ab imaginibus
expectari videantur. Hic corpora purgantur lym-
phis, oleoque;uncta pretiosis vestibus induuntur.
Illic praeterea cupressus defuncti armis telisque
instar trophaeorum exornatae eriguntur. Circum
ingentes pyrae, aggesta pinu roboreque construun-
tur. Alibi cadauera toris imposita ad ignem defe-
runtur. Comitantur detonsi pullatique propinqui,
versas ad terram faces portantes: hic alia turba ma-
rentium, hic maiores defuncti apertis armarijs
atriisque in exequias emissi. Iam praefixa, tubici-
nes, praecones populum velut citantes in lamenta.
Tum quae digesta per strues cadauera visuntur, alij
opertis

opertis auersisque vultibus ignes subijciunt, alij
ubi cadauera flamma corripuit, favillamque nubi-
bus immiscuit, feros, equos, canesque: alij ut vxo-
res, intimique amicorum ultro scandentes rogos, se
in flagrantes complexus ipsasque; dant inferias. Vi-
suntur ab Archelao, Euripidi Tragico consiliorum
suorum socio, sumptuosissimae factae exequiae, cu-
ius etiam suprema non contentus prosequi sumptu
funeris, crinem quoque tonsus est, & mærorem,
quem animo conceperat, vultu publicavit.

*Euripidis ho-
nor.*

Similis in aduerso pariete est, laetitiae honorisque
in triumpho absolutio. Eriguntur alibi ingentes
arcus, gloriosissimis illustrati victoriarum titulis.
Alibi trahuntur currus, hic spolijs telisque hostium,
illic ligneis trabibus, captarumque urbium simula-
cris onusti. Fertur deinde captivum aurum, ar-
gentum, coronaeque; & praemia, si quae victori socij po-
puli hostesue ipsi dedissent. Sequuntur albae victi-
mae bouesque. Post elephantem, tygrides, alces a-
liaeque ferae antea non visae. Tum Duces hostium
captiviique, religatis post tergum manibus mæren-
tes. Dehinc sublimis in curru aurato sedens trium-
phator, sceptrum manu altera, altera lauream & ex
ea coronam in capite ferens. Iam vexilla collegio-
rum atque castrorum, & circumfusi currui milites,
omnisque victoris laureatus exercitus. Excepti prae-
terea sunt, & aliquarum gentium per parietem tri-
umphum, non tam superuacanea privati alicuius ho-
minis

*Triumphus Ro-
manorum.*

*Triumphus He-
braeorum.*

Exod. Cap.
15.

minis pompâ, quàm gratitudine erga Deum magnifici. Laudatissimi sunt Hebræorû, apud quos pueri, senes, viri, fæminæ, principes, vulgusq; populi obuiâ victori progressi, ad tympanorû, musicorumq; instrumentorû sonum, orbes, choreas mouentes, cātando, beneficiû se alteri victori, quam quem præ oculis haberent, debere profitentur. Inseti nonnullis picturis versus quos cātare mos erat, leguntur. Sic cum Ægyptiorum iugum exuissent, Moysenq; triumphando comitarentur: *Cantemus Domino, gloriose enim magnificatus est: equum & ascensorem proiecit in mare. Quia fortitudo mea & laus mea Dominus: & factus est mihi in salutem &c.* Et immensis agminibus Iudithæ cum triumpho occurrendo, cum in manibus eius opimum ferri spolium caput Holophernis, summamq; in eo victoriæ contemplarentur, gratularenturq;.

Iudith. Cap.
16.

Incipite Domino in tympanis, cantate Domino in cymbalis, modulamini illi psalmum nouum, exultate & innocate nomen eius. Exigunt quoq; oculos & alij, qui plene non poterant, compendio aliquo repræsentati illustrium virorum honores. Stesichoro poëtæ, ædificatum à Phalaride tyranno templum, decretique quamuis inimico, diuini cultus. Iam Mausolea, sepulcra, monumentaque, nomina cuiusque sustinentia loquentiaq; Inter quæ tymbus Ouidij, per multas lacrymas illi ante domus ianuam à Barbaris constructus: vt post septem apud se in exilio consumptos annos, hoc saltem solatij Kalendis Ianuarijs decedens referret, præstari suam literis vbicunq; vene-

rationem,

Eadem die
ferunt deces-
sisse T. Liuij.

rationem, placuisseq; aliquid in se barbaris, quod ingrati ciues non agnouissent.

His tam magnificis summorum virorum honoribus, miscentur & alij. Descripta in eodem templo cuiusq; priuilegia, prærogatiuæ, principû indulta, hominum consensu impositæ appellationes, *Magnorum, Felicium, Augustorum, Optimorum, Maximorum:* deficientibusq; iustis pro virtute titulis, & *Parentû patriæ* cognomina excogitata. Iam sua cuiusq; præmia & eorum appellationes, Medicorum *Soteria* vel *Iatrea*: Docentium *Didascalia*, & *Didactra*, *Minerualia*: Militum *Aristeia*, *Epinicia*, *Niceteria*: Nuntiorum, *Euangelia*, *Ministra*: Legatorum *Lautitia*: Hospitum *Xenia*: Beneficorum, *Charisteria*: Altorum, *Threptræ*: Artificum, *Epichera*: Quippiam afferentium, *Comistra*: Iam ex humili priuataq; fortuna suâ aut maiorum virtute exempti, & per suos gradus digesti, *Pontifices*, *Patriarchæ*, *Archiepiscopi*, *Episcopi*, *Abbates*, *Præpositi*, *Prænotarij*, *Archipresbyteri*, *Archidiaconi*, *Presbyteri*, *Diaconi*, *Canonici*, *Clerici*, *Sacraq; militia*, & religiosorum familiæ. Tum *Imperatores*, *Reges*, *Archid.* *Duces*, *Principes*, *Marchiones*, *Comites*, *Barones*, *Nobiles*. Et peculiaribus officijs alijs præminentes *Cancellarij*, *Præsides*, *Consiliarij*, *Secretarij*, *Prætores*, *Assessores*, *Aduocati*, *Scriba*. Sed recensere singula quis possit? Verbo claudo. hæc

Sapientum Curia fuit, hoc Comitium,
hic locus habendi senatus.

Sed nos tantisper inhibita continuatione, narrationem sequentium alteri libello referuimus.

Appellationes
magnificæ.

Nomina præ-
miorum,

Sumptū & impensis Bartholo-
mæi Nouodworscii.

